Digitized by Google

F. III. 49

BIBLIOTECA NAZIONALE DI TORINO
F
III. 49.

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

GABRIELIS FAERNI CREMONENSIS FABULÆ CENTUM

EX ANTIQUIS AUCTORIBUS DELECTÆ,

Carminibuſque explicatæ.

Quæ in priore Editione præterea acceſſerint, indicat

EPISTOLA AD LECTOREM:

Quæ in hac poſteriore adjuncta ſunt, hoc ſigno † notantur.

PATAVII. CIƆIƆCCXXX.

EXCUDEBAT JOSEPHUS COMINUS

Superiorum Permiſſu.

Digitized by Google

Illuſtriſſimo & Reverendiſſimo Præſuli

FORTUNATO MAUROCENO

EPISCOPO TARVISINO,

& Pontificii Solii Epiſcopo Aſſiſtenti

Joannes Antonius Vulpius S. P. D.

NON deerunt fortaſſe, PRÆSUL ſapientiſſime, quibus res inſolens planeque a decoro aliena videatur, me TIBI potiſſimum, viro & inſtituto vitæ, & dignitatis ratione graviſſimo, haſce GABRIELIS FAERNI Fabulas quæ iterum proferuntur, nugas videlicet ac primæ ætatis oblectamenta (ſic enim ipſi appellare amant) inſcribendi conſilium cepiſſe. Quid enim, dicent, Epiſcopo cum Apologis? aut quid tandem emolumenti fecerint rei Chriſtianæ otioſo-

Digitized by Google

rum hominum cogitata, acuta quantumvis atque elegantia? Huic ego generi obtrectatorum ad reprehendendum accuſandumque paratiſſimo ſatis reſponſum eſſe arbitrabor, ſi unam tantummodo aut alteram pagellam vertere voluerint: invenient enim, Silvium Antonianum, incredibili doctrina & pietate hominem, atavorum temporibus, hunc eumdem Fabularum libellum quum primum ederetur, CAROLO BORROMÆO, S. R. E. CARDINALI, dicaviſſe: ei ſcilicet quem propter excellentes divinaſque virtutes, inter Cælites locatum veneramur. Quod ſi clariſſimo exemplo uti non liceret, non continuo mihi defenſionem omnem ereptam exiſtimarem. ſuppeditaret quippe longe gravior Sacrorum Librorum auctoritas, in quibus alicubi * arbores inter ſe colloquentes, & de rege creando deliberantes introducuntur: quod certiſſimum argumentum eſt antiquitatis, & nobilitatis Fabularum. At ſint hujuſmodi narrationes puerorum præcipue cauſſa efficta: num propterea principum virorum auribus indignæ cenſeri debent? Inter illa quæ antiquis legumlatoribus, rerumque publicarum conditoribus cordi fuiſſe legimus, primum fere locum obtinuit inſtituendæ juventutis cura; videbant etenim, in ætate illa rudi atque infirma bonorum malorumque temporum ſemina contineri; & iccirco nihil tenue, nihil puſillum ducebant cujus adminiculo parentes melioribus liberis uti

poſ-

* *Judicum c. 9 v. 8.*

poſſent. Quantum vero nudam illam & incomtam veritatis faciem pueri aſpernentur, omnibus, opinor, paullo humanioribus perſpectum eſt. Neceſſe igitur fuit ad eorum animos pravis cupiditatibus liberandos, virtutiſque amore ſenſim imbuendos, præceptis e media philoſophia petitis jucunditatis aliquid inſpergere; ne ſcilicet honeſtarum rerum tædio ac labori turpium voluptatem anteponerent. Hinc porro intelligi poteſt, multa ex poetarum figmentis, eaque non contemnenda, in hominum vitam commoda promanare. illud modo caveatur, ne ſine ullo diſcrimine quæcumque ab iis per ludum & jocum, aut etiam altiori quadam obſcuraque ratione ſcripta ſunt, adoleſcentibus ediſcenda proponantur. Nam ut olim Ægyptus magnam utilium, magnam item noxiarum herbarum vim producere, vulgari proverbio ferebatur; ſic in poematis futiles, molles, impiæque ſententiæ, prope ſalubres honeſtaſque collocatæ, paſſim occurrunt, quæ mentes imperitorum a recti ſtudio facillime abducere, integriſque moribus peſtem atque exitium præſentiſſimum afferre poſſint. Quapropter ſingularem innocentiæ laudem tuliſſe videtur GABRIEL FAERNUS, qui Fabularum ſuarum materiam deligens ex optimis antiquitatis auctoribus, tamquam Catoni alicui, aut Curio induſtriam ſuam probaturus, eam ſemper in ſcribendo conſtantiam tenuit, ne quid minus virile, minuſve caſtum verſiculis ſuis immiſceret, & iis plerum-

que argumentis uteretur quæ ad appetitus legentium contrahendos, virtutemque commendandam valde profutura exiſtimaſſet. Hæ igitur me cauſſæ cohortatæ ſunt, PRÆSUL ornatiſſime, ut hoc TIBI munuſculum fidenter offerrem: ſed inprimis admirabilis humanitas tua dubitantem confirmavit; cujus ope & plurimum gratiæ apud omnes qui TE noverunt collegiſti, & ut præ ceteris literarum ſtudioſi TE certatim diligerent, effeciſti. Quum etenim ea in FAMILIA natus ſis quæ in vetuſtiſſimis florentiſſimiſque totius VENETÆ CIVITATIS numeratur, eumque PATRUUM habueris qui rerum bellicarum ſplendore adeo claruit, ut cum inviƈtiſſimis omnium ſæculorum Imperatoribus conferri debeat; ejuſque nomen, licet exſtinƈti, barbaris nationibus timorem adhuc fugamque injicere poſſe videatur: in hac nihilominus tanta benignitate fortunæ, ſuperbiam, faſtidium, arrogantiam TIBI magnopere fugienda eſſe duxiſti, idque ab adoleſcentia vitæ genus amplexus es in quo nihil præclarius habetur, quam dignitates atque opes excelſo animo deſpicere, unam colere pietatem, inanibuſque vulgi opinionibus ſummo ſtudio adverſari. Atque ibi ætatem jucundiſſime exegiſſes, niſi CLEMENTIS XI. PONT. MAX. providentia TE ad TARVISINAM ECCLESIAM adminiſtrandam e ſolitudine illa evocaſſet. Hoc autem quanto conſilio ab OPTIMO PONTIFICE faƈtum ſit, ii demum intelligunt quibus ingenii, prudentiæ, doƈtri-

næque

næque tuæ magnitudo antea perſpecta eſt. ut enim de rerum divinarum ſcientia, quam Tibi longis vigiliis aſſiduoque labore comparaſti, nihil in præſentia loquar, nullum fere diſciplinarum genus eſt quod non attigeris; nullum cujus doctores non in familiarium amicorumque loco ſemper habueris. Memini ego, &, dum ſpiritu perfruar, non ſine grato quodam animi ſenſu, meminero, Te, quum primum inſtitutum hoc noſtrum vulgandi illuſtrandique bonos auctores, & cognoviſſes, & probaſſes, domum noſtram cupidiſſime adventaſſe, nobiſque gratulatum eſſe hanc juvandi elegantiores literas voluntatem, itemque pluribus verbis hortatum eſſe, ut ſuſceptum opus, contemtis malevolorum hominum reprehenſionibus, majore in dies alacritate urgeremus. quod etiam præſtitit germanus frater tuus, Vir Ampliſſimus, Tuique vere ſimillimus, qui nuper Patavini Gymnasii procurationem accepit; quum ei Andreæ Naugerii Monumenta, noſtris curis collecta atque exornata, præbuiſſem. Nobis igitur eo ſtudio quo cœpiſti, Antistes humaniſſime, favere, obſecro, perge: &, ubi per otium licuerit, Faernum in manus ſume, ejuſque lectione animum ſeriis cogitationibus fatigatum remittere atque oblectare velis. id ſi feceris, magnum pulcherrimumque laborum meorum tuliſſe fructum mihi videbor. Vale.

Idibus Januariis. M.DCC.XVIII.

LE-

Digitized by Google

LECTORI
BENEVOLO.

LATINÆ Poeſeos incorruptus ille candor, germanaque ſuavitas quam elegantiſſimi doctiſſimique homines ante duo fere ſæcula pertinaci labore, optimorumque poetarum imitatione aſſecuti fuerant; neque ita longo intervallo temporis conſenuit, & jamdiu celebrari, atque in pretio haberi deſiit, amice Lector. Ut enim Sannazarios, Fracaſtorios, Bembos, Naugerios, Caſtilionios, Flaminios, Amalthæos, Vidas, Lampridios, Caſas, ceteroſque eorum ſimiles fatum ſuum peremit; pauci admodum ad noſtram uſque ætatem exſtiterunt qui aut ipſi aliquid egregium, & poſterorum cognitione dignum hoc in genere præſtare poſſent, aut ullum omnino antiquæ ſimplicitatis guſtum habere viderentur. Rurſus igitur ad barbariem, ſeu quid barbarie fœdius atque inquinatius eſt, res poetica paullatim rediit: quum interea homines leviter literis imbuti, ſuoque judicio beati, illud in condendo carmine unice ſpectarent, ne quid ſyllabarum rationi legique metricæ adverſaretur: nihil præterea de verborum delectu, nihil de figurarum ſplendore, de ſententiarum gravitate, de moribus animique affectibus exprimendis, de totius denique fabulæ ſtructura & compoſitione ſolliciti. Quæ nihilominus judiciorum perverſitas utcumque ferri potuiſſet, niſi ad illam gravius longe malum acceſſiſſet. quum enim primum ea colluvio in ſcholas invaſit, ſimul ornatiſſima, magniſque curis & vigiliis elaborata poemata de manibus adoleſcentium excuti cœperunt; ut jam plerique ex iſtorum numero qui aures

ſuas

Digitized by Google

ſuas ineptiis dedidere, illuſtrium ſcriptorum nomina nefando quidem audiverint; quum ceteroquin Suffenos, & venena omnia *(ut Catulli verbis utar) tamquam ungues, & digitos ſuos diligentiſſime teneant. Quo magis noſtra hac tempeſtate danda opera eſt, ut, quando in pulcherrimam ſpem veteris eloquentiæ reſtituendæ nos adduxit excellentium quorumdam virorum induſtria, qui acerrimum contra falſas iſtiuſmodi opiniones bellum gerere numquam intermittunt; cultiſſimi quoque poetæ ex abdito bibliothecarum, ubi hactenus delituere, in lucem & conſpectum hominum, quaſi poſtliminio, revocentur, in eumque locum exiſtimationis & gloriæ, unde per ſummam injuriam dejecti deturbatique fuerant, tandem aliquando reſtituantur.* GABRIELIS *itaque* FAERNI *Fabulas, ex antiquis auctoribus delectas, carminibuſque comprehenſas iterum proferre conſtituimus, digniſſimas ſane non ſolum quæ a pueris in ſcholis ediſcantur, ſed & in quibus legendis univerſi qui literas amant, otium ſuum collocare non dedignentur. quum enim formandis juventutis moribus multa utilia ſalubriaque præcepta contineant, tum eo lepore condita, eaque Latini ſermonis proprietate inſignes exſiſtunt, ut ex iis Terentianæ atque Horatianæ veneres quodammodo redolere videantnr. Fabulis porro & alia ejuſdem ſcriptoris Carmina adjungere viſum eſt, in quibus omnibus elegantia par & doctrina conſpicitur, inprimis vero ſtudium probatiſſimorum melioris ævi poetarum mirum in modum elucet; ſine quo Latinas Muſas qui tractant, ii demum gnaviter inſanire dicendi ſunt. Et quoniam eadem fati acerbitas* FAERNUM *præripuit, quæ* ANDREAM NAUGERIUM, *antequam ſcilicet fructum aliquem laborum ſuorum cape-*

Digitized by Google

re poſſet, iccirco Libellum quem de Verſibus Comicis inchoaverat, omittere noluimus; exiſtimantes gratum futurum eruditis id qualecumque ingentis operis rudimentum: non ſecus ac qui ſignis & picturis delectantur, nobilium artificum ſimulacra non modo perfecta atque expolita, verum etiam mutila, vel primis tantummodo lineis informata conquirere conſueverunt. Ex hoc autem fragmento plurima σφάλματα, quæ in editionem Florentinam anni M.D.LXV. irrepſerant, ſententiamque fœde turbabant, accurate ſuſtulimus. Addidimus etiam FAERNI *Præfationem (ut vocant) in Philippicas M. T. Ciceronis ex vetuſtiſſimo Codice Vaticano ipſius induſtria emendatas, nec non Vincentii Luchini, Petri Victorii, & Silvii Antoniani Epiſtolas ad* FAERNUM *pertinentes, eo conſilio ſcilicet, ut ingenium, & probitas viri, magnique pro bonarum literarum dignitate ab illo exantlati labores adoleſcentibus innoteſcerent. Aliam denique* FAERNI *Epiſtolam vernacula lingua conſcriptam, & a paucis omnino viſam, qua Caroli Sigonii emendationes nonnullæ in T. Livium reprehenduntur, & vulgata lectio defenditur, ut oculis tuis exhiberemus, Lector candide, nobis auctor fuit* DOMINICUS LAZARINUS *de Murro Maceratenſis, vir nobiliſſimus, qui Græcas Latinaſque literas in Patavino Gymnaſio ſumma cum laude profitetur, & hoc potiſſimum anno T. Livii Hiſtoriarum libros docte & copioſe explanat, iiſdemque a Criticorum temeritate ſæpius male habitis ſaluti atque adjumento eſt. Hujus igitur cohortationem humaniſſimam, quam ante* FAERNI *Epiſtolam collocavimus (quod bono tuo fiat) perlegere ne graveris, noſque ad cetera quæ ſunt in manibus, perficienda favore tuo alacriores redde.*

SIL.

SILVII ANTONIANI
PRÆFATIO
IN FABULAS
GABRIELIS FAERNI
AD
CAROLUM BORROMÆUM
S. R. E. CARDINALEM.

CAROLO BORROMÆO
S. R. E. PRESBYTERO
CARDINALI AMPLISSIMO

Silvius Antonianus.

QUANTA in puerorum inſtitutione, & diſciplina quum privatim à parentibus, tum a magiſtratibus publice, cura & diligentia adhibenda ſit, CAROLE Cardinalis ampliſſime, veterum philoſophorum libri nobis indicio eſſe poſſunt. in quibus quamplurima quæ ad puerilem educationem pertinent, graviter & copioſe explicata ſunt. neque, ut arbitror, injuria. magna eſt enim principii vis; multumque adeo omni in re intereſt, quodnam potiſſimum exordium ſumſerit. Nam quemadmodum ex minutiſſimo ſemine tantas arbores gigni, & procreari cernimus: item in homine accidit, ut quæ ab ineunte ætate quaſi quædam ſemina virtutum aut vitiorum animo exceperit, ea tamquam fibris primum, & radicibus quibuſdam inhæreant, deinde ſenſim adulta ad extremum latiſſime diffundantur. Quocirca ſumma vigilantia opus eſt; dandaque opera ut tenera illa ætas, quæ molliſſimæ ceræ perſimilis, ad artificis arbitrium facile fingi, & commutari poteſt, liberalibus ſtudiis, boniſque moribus imbuatur. Quod ſi nutrices in puerorum infantium corpore formando, & componendo multum laborare animadvertimus, ne quod membrum diſtortum ſit, neve immoderatius productum, aut contractum: quanto id accuratius in animo, dum adhuc mollis, ut ita dicam, & flexibilis eſt, ſervari debet? quum præſertim illius admirabilis pulchritudo non ad ornatum ſolum, ſed multo magis ad ſingularem utilitatem nobis a natura donata ſit? nam & nos ipſos beatos reddit, &, quod mirum eſt, ſuo decore alios quoque formoſos efficit, ac ſæpiſſime a parentibus in filios derivatur, plerumque etiam longa nepotum ſerie propagari ſolet. hinc illud apud graviſſimum poetam, & optimum auctorem:

Digitized by Google

Fortes creantur fortibus, & bonis:
Eſt in juvencis, eſt in equis patrum
Virtus, nec imbellem feroces
Progenerant aquila columbam.

Ceterum. ſiquis cum eo puero qui ad virtutem informari debeat, graviſſimis præceptis ex intima philoſophia uti velit: næ is fruſtra laborem ſuſcipiet, multoque aliter evenire atque ipſe exiſtimat, uſu doctus intelliget. pueri enim propter ætatis imbecillitatem ab hujuſmodi ſtudiis abhorrent, niſi delectatione aliqua, & jucunditate alliciantur. quocirca medicorum morem imitari oportet, qui poculi os melle inficiunt, ut infantes dulcedine capti, amaram potionem cupide abſorbeant. Hac de cauſſa duo illi ſummi viri, & philoſophorum facile principes, Plato, & Ariſtoteles, alter in ſecundo Dialogo de Rep. alter vero in ſeptimo Politico, pueros fictis illis feſtiviſque narrationibus quas fabulas appellamus, inſtrui debere, memoriæ tradiderunt. Neque tamen inconſulte ac temere omnes anicularum fabellæ pueris narrandæ ſunt: ſed magnus delectus adhibendus, nimirum ut ea tantum audiant quæ illorum animos ad laborem excitent, &, gloriæ facibus admotis, ad virtutis ſtudium incendant. Nam ſicut illæ umbratiles pugnæ quibus tirones exercentur, veri certaminis ſimulacra, & imagines ſunt: ita puerorum luſiones res graves, & ſerias imitari debent. quod ſane apologi optime præſtant. lupos enim, & vulpeculas, nec non arbores, aut etiam res inanimatas, inter ſe colloquentes, & tamquam in aliqua rep. variis muneribus fungentes, ſenatum convocantes, magiſtratus gerentes, de bello, & pace deliberantes inducere, quid aliud eſt, quam hominum mores mirifice effingere? & expreſſam quotidianæ vitæ imaginem, tamquam in aliqua tabula depictam, nobis ante oculos proponere? Quæ quum ita ſe habeant, Cardinalis præſtantiſſime; profecto optime de hominum vita Gabriel Faernus, vir doctus, & innocens, meritus eſt. is enim ex Æſopo, egregio, & antiquiſſimo auctore, plurimas Fabulas, nonnullas etiam ex diverſis Græcis, & Latinis ſcriptoribus excerptas, carminibus elegantiſſimis explicavit, non ut interpres verba, ſed ut poeta ſententias, vim, acumen, lepórem illum exprimens. hac ratione factum, ut, quod anteà ipſum per ſe jucundum & ſuave erat, nunc verſibus exornatum longe ſuaviſſimum ſit. etenim mira quædam eſt in carminibus voluptas, & delectatio; mirificeque omnes homines eorum ſuavitate capiuntur: quandoquidem ipſa natura ad numerum, & harmoniam proclives, ac propenſi videmur. Huc accedit, quod puerorum utilitati multo magis conſultum eſt. neque enim hæc audire, aut perlegere ſatis eſt, niſi in memoria penitus inſideant, atque in illo rerum omnium theſauro ita recondita ſint, ut, quum opus fuerit, facile depromi poſſint. facilius autem carmina, quam ſolutam orationem, memoria retineri quis ignorat? nam verſus numeros, & modos habent, quibus tamquam certis limitibus definiuntur. Nec vero, mihi quidem ut videtur, ſolis pueris hic Faerni labor utilis: quippe & poetis, & oratoribus, ceteriſque omnibus qui in rep. verſari volunt, harum rerum cognitio plurimum prodeſt. nam, ut poeſim omittam, quæ tota apologis, & fabellis condita eſt; quotuſquiſque eſt qui ignoret, illas oratori ad perſuadendum magno eſſe adjumento? nam ſæpe dicendum eſt apud homines rudes, & imperitos, qui quidem ingenii acie non ita acri, & acuta, ſed paullo hebetiore ſunt. itaque ſi rationibus diligenter

con-

conquiſitis, aliqua de re accurate argumentari & diſſerere velimus; auditorum animos neque docere ſatis, neque delectare, & permovere umquam licebit. utendum igitur exemplis, & apologis; quibus maxime homines duci & delectari ſolent. quamquam præſtant exemplis apologi, eo quod res geſtas præteritorum temporum noſtris ſimiles invenire, non ſemper in promtu eſt; fingere autem, ingenioſo præſertim, & acuto, facillimum. Adde, quod celerius, & nullo fere labore, quæ ab oratore dicuntur, audientes percipiunt. nam fabulæ quum a ſimilibus, & paribus, tum etiam a notiſſimis, & ſingulis ducuntur. at quæ in argumentationibus ad concludendum aſſumimus, univerſa ſunt, & minus cognita. Sed quum ſit mortalium vita curis & moleſtiis referta; liceatque aliquando nos occupationibus relaxare, & quaſi mitigare illam animi triſtitiam riſu & jocis: quinam obſecro ludus libero homine dignior inveniri poteſt? quæ ſuavior requies? quæ utilior oblectatio? nam eodem tempore mentem, defatigatam curis, ſalibus & urbanis facetiis reficimus, ac recreamus; multaque interim ediſcimus, quæ in hac civili vita, hominumque communione, multis in rebus magno nobis uſui eſſe poſſunt. Quamobrem omnes boni, ut opinor, viri doctiſſimi ſtudium, & laborem valde probabunt, magnaſque in primis gratias Pio IV. Pont. Max. avunculo tuo, & agent, & habebunt, cujus liberalitate ad hæc ſtudia Faernus vehementer incitatus eſt. ipſe enim quum adhuc Cardinalis eſſet (qui illius perpetuus eſt erga probos & literatos viros amor) humanitate & benevolentia hominem complexus, in fidem & clientelam ſuam recepit, ſic, ut ei Faernus ob doctrinam, & ſpectatos mores intimus & cariſſimus ſemper fuerit. itaque quum, illo patrono, ſuavi & literato otio frueretur; nequaquam otioſum tempus traduxit, ſed ad emendandos clariſſimos Latinæ linguæ auctores, nimia vetuſtate, & librariorum negligentia multis maculis inquinatos, ſe totum convertit. atque in hoc ſcribendi genere ingenium ſuum magna cum laude exercuit: multaque præclara inchoavit, quædam etiam abſolvit, & perpolivit. quæ dum in lucem edere cogitat, illum nobis, non mediocri bonorum, ac ſtudioſorum hominum dolore, mors inſperata præripuit. verum Pius ſanctiſſimus, mortui memoriæ, & hominum utilitati paterna caritate conſulens, ea typis imprimi, & paſſim pervulgari imperavit. Interea hoc opus, quod jam abſolutum erat, in tuo nomine, Borromaee clariſſime, jure optimo apparebit. nam & Faernum, dum viveret, præcipue diligebas: & omni liberali doctrina, literiſque politioribus mirifice delectaris. quamvis enim maximis, & graviſſimis Chriſtianæ reip. occupationibus ita diſtinearis, ut nullum tempus fere tibi a labore vacet; tamen ingenium tuum, natura præſtans atque excellens, induſtria alere, optimarumque artium ſtudiis excolere numquam intermittis.

SELECTA
DOCTORUM VIRORUM
DE
GABRIELE FAERNO
TESTIMONIA.

Petrus Victorius Variarum Lectionum libro X. capite I.

ITA certe putat GABRIEL FAERNUS: & bonus ipſe poeta, & acer exiſtimator ſcriptorum poetarum. quique præterea in munere hoc corrigendorum veterum auctorum magna cum laude verſatus eſt: novitque præclare vulnera antiquorum ſcriptorum, ac quibus in rebus labi plerumque, atque peccare librarii conſueſſent.

Idem libro XVI. capite XXI. agens de loco Ciceronis in Oratione pro M. Marcello, a FAERNO *reſtituto.*

Hæc ego multo antea adnotaram: .... quum poſtea animadverti, GABRIELEM FAERNUM, magni ingenii virum, peracriſque judicii, alia ratione priorem illam plagam curaſſe: quum enim diligentia ſua, ſtudioque, quod in optimis ſcriptoribus purgandis ponit, multas maculas ex hac Oratione deleverit, ita priorem illum locum excudendum curavit: *Quæ quidem tanta eſt, ut trophæis monimentiſque tuis allatura ſit finem ætas. &c.*

Leonardus Malaſpina Epiſtola ad Lectorem, in Emendationes ac Suſpiciones ſuas in Epiſtolas Ciceronis ad Atticum, Brutum, & Q. Fratrem.

Vidi ego nonnullos, qui quæ alii pro derelicto habuerint, ipſi, ut poſtea ex vetuſto aliquo exemplari cognitum eſt, ſanaverint & illuſtraverint. Quo in genere ſollertiſſimum cognovi GABRIELEM FAERNUM, amicum meum; cujus ego, paullo ante exſtincti, aut potius ad meliorem vitam (ea innocentia fuit) traducti, deſiderium ferre vix poſſum. Hoc ſcripti ab eo libri in Terentium, Plautum, Livium, ipſum denique Ciceronem, teſtarentur, ſi foras dati fuiſſent. Sed eos audio, apud ſtudioſiſſimum bonarum artium adoleſcentem ſimulque & clariſſimum Cardinalem, Carolum Borromæum eo conſilio ſervari, ut commodius edantur.

† *Onuphrius Panvinius in Præfatione in Rutilii Itineraria a ſe recenſita.*

Eum autem & multis librariorum vitio obortis erroribus, ſublatis, emendatum, & aliquot verſibus qui in vulgato deerant, locupletatum, GABRIELIS FAERNI, viri optimi, doctiſſimi, poetarumque omnium noſtro ſæculo celeberrimi, opera, denuo in lucem dare decrevi &c.

Sil-

TESTIMONIA.

Silvio Antoniani nel III. libro della Educazione Criſtiana de' Figliuoli, al capo XLI. parlando degli Apologhi.

Mi occorre ricordare, che Gabriello Faerno di buona memoria, ne fece un libretto in verſi Latini, molto ben dettati, e ſono per lo più di quella maniera di verſi poco diſſimili alla proſa; il qual libro io feci già ſtampare la prima volta, e mi pare che il noſtro maeſtro ſe ne potrà tal volta valere con li ſuoi fanciulli, che con diletto vi apprenderanno utili ammaeſtramenti, e buona Latinità.

Fulvius Urſinus in Virgilio collatione ſcriptorum Græcorum illuſtrato, ad verſum 53. Ecloga I. ad illa verba: frigus opacum.

Omnibus, opinor, notum Pythii Apollinis oraculo carmen editum:

Εἴκοσι ταῖς πρὸ κυνὸς, καὶ εἴκοσι ταῖς μετέπειτα,
Οἴκῳ ἐνὶ σκϊερῷ, Διονύσῳ χρᾶσθαι ἰατρῷ.

Quod ſane ita eleganter & argute vertit Gabriel Faernus:

Viginti ante Canem, totidem poſt ordine luces,
Umbroſa intra ſepta domus medico utere Baccho.

† Jo. Matthæus Toſcanus Pepli Italiæ libro III.

Faernus Cremonenſis adeo religioſe Latinas literas coluit, ut ejus ſcriptis nihil purius, aut mundius deſiderari poſſit. Multa in optimos quoſque auctores commentatus eſt, multa ſuo marte elucubravit: leguntur ejus in Terentium, Virgilium, Catullum Obſervationes; Centum Fabulæ vario carmine ſcitiſſime expreſſæ, & pauca quædam poemata.

Marcus Antonius Muretus Oratione XVIII. Vol. II. quæ eſt de via ac ratione tradendarum diſciplinarum.

Octavo (*anno puer*) incipiat jam aliquid audire, aliquid legere, idque ejuſmodi ut ad formandos mores nonnihil conferat, & voluptatem potius adferat, quam magnam ullam animi contentionem requirat. In hoc genere apud Græcos excellunt Æſopi Fabulæ, & Phocylidis carmina: Latini talium ſcriptorum inopia laborant, niſi quis eaſdem illas Fabulas ab optimo, & eruditiſſimo viro Gabriele Faerno Latinis verſibus elegantiſſime expreſſas illi ætati proponendas putet.

Caſpar Barthius Adverſariorum libro XXXV. capite XXI.

Faernus omnium qui umquam Fabulas ſcripſerunt, longo intervallo exactiſſimus, & ſubactiſſimus.

† Jo. Albertus Fabricius Bibliotheca Latina lib. II. cap. III. ubi agit de Phædro.

Etiam Gabrieli Faerno hoc datum vitio eſt, quaſi in ſuis Fabulis, elegantiſſimis ſane illis, Phædrum imitatus, vel æmulatus, ſcripta ejus, ut ait lib. 28. Thuanus, *quæ legerat, & penes ſe habebat, ſuppreſſiſſet*. Sed Per-

Perraultus, qui FAERNI Fabulas carmine Gallico reddidit, inficiatur, Phædrum FAERNO umquam viſum fuiſſe.

† *Idem in Parte priore Supplementi Bibl. Latinæ, lib. I. cap. III.*

De Terentio præclare promeritus poſt Muretum GABRIEL FAERNUS, de quo Latinus Latinius in Epiſtola an. 1555. data, Tom. 2. Epiſtolar. pag. 41. FAERNUS, *intermiſſo Livio, ad Terentium abſolvendum, iterumque nova diligentia caſtigandum, rediit; jamque ad Phormionem pervenit. Sperat autem, ſe multis locis poſtrema hac opera lucem pulcherrimam attuliſſe, adjutus cum aliquot codicum ope, tum veteris cujuſdam Scholiaſtæ, qui apud Canonicos D. Petri in bibliotheca jamdiu latuit, ut pæne omnibus ſæculis ignotus, nunc primum videatur in lucem prodire.*

L' Abate Girolamo Ghilini, nel Volume II. del ſuo Teatro degli Uomini Letterati.

Tra gli uomini letterati che ſono uſciti dalla città di Cremona, chiariſſimo ſi fa vedere GABRIELLO FAERNO ſuo cittadino, uomo riguardevole così per l'eccellenza delle lettere Greche, e Latine, come per la ſomma innocenza di vita, e candidezza di coſtumi. Fu anco intendentiſſimo di poeſia, nella quale ſi dimoſtrò ſempre di vena dolciſſima, da terſo, ed elegante ſtile accompagnata. Vedendo egli, che alcuni celebratiſſimi autori della lingua Latina rimanevano, o per difetto de' ſtampatori, o per cauſa dell' antichità, di non pochi errori macchiati, ſi miſe a correggerli, ed a ridurli in tale ſtato, che li ne riſultò da così profittevole fatica una grandiſſima lode preſſo gl' intendenti; correſſe dunque in particolare Plauto, Ceſare, Livio, e Suetonio. Per li meriti della ſua gran dottrina, e bontà di vita, fu cariſſimo a PIO IV. ed ebbe con lui ſtrettiſſima famigliarità, così avanti che foſſe aſsunto al Pontificato, come dopo; ed in queſta andò egli talmente continuando, che acquiſtataſi interamente la ſua grazia, fu ricevuto fra i ſuoi più intimi famigliari. Scriſse molte coſe, delle quali poche godono la pubblica luce per cauſa della morte, che impedì il finimento, e la perfezione di eſse; contuttociò il ſuddetto Papa, che in vita ſe gli era ſempre dimoſtrato parzialiſſimo Mecenate, ſi compiacque anco dopo morte di perſeverare nell' iſteſſa protezione di lui; imperocchè a benefizio degli ſtudioſi lettori, ed a gloria del FAERNO, fece pubblicare dalle ſtampe Romane, cento ſue Favole morali in verſi egregiamente ſpiegate, le quali tra le molte altre da lui ſcritte, ma laſciate imperfette, furono giudicate degne d'uſcir in occhio del mondo, e ſono così intitolate: *Fabulæ centum ex antiquis auctoribus delectæ, & carminibus explicatæ*. Le altre ſue opere, oltre a quelle che ſi conſervano manoſcritte nella libreria che fu del Cardinale, ed Arciveſcovo San Carlo Borromeo, furono ſimilmente ſtampate, e ſono: *Terentii Comœdiæ ex vetuſtiſſimis libris, & verſuum ratione emendatæ: Cenſura Emendationum Livianarum: Fragmentum Eugraphii Interpretis in Fabulas Pub. Terentii: de Metris Comicis liber unus: in Lutheranos, ſectam Germanicam: ed alcune Elegie Latine*. Finì egli la ſua vita in Roma, addì 17. di Novembre dell'anno 1561. non ſenza gran ſentimento di PIO IV. e con dolore di tutti i letterati, e di quelli che lo conoſcevano.

GA-

GABRIELIS
FAERNI
CREMONENSIS
FABULÆ CENTUM
Ex antiquis Auctoribus delectæ.

Digitized by Google

Digitized by Google

GABRIELIS FAERNI

FABULÆ CENTUM.

I.

OLLÆ DUÆ, ÆNEA, ET FICTILIS.

DUAS *trahebat amnis ollas, æneam*
Unam, alteram autem fictilem.
Sed ahena, proprio prægravata pondere,
Sibique porro præcavens,
Suadere cœpit anteeunti fictili,
Conjungi uti vellet ſibi,
Quo rapidum aquarum ſuſtinerent impetum
Junctis utrimque viribus.
Cui fictilis, Tua mihi, ait, vicinitas
Non admodum placet, ſoror:
Nam ſive te mihi unda, ſive me tibi
Prope adnatantem illiſerit,
Ut ſoſpitem te dura præſtabit cutis,
Fragilem meam ſic conteret.
Potentiorum ſemper eſt vicinitas
Vitanda tenujoribus.

Digitized by Google

II.

JUPPITER, ET MINERVA.

LEGERE *proprias dii ſibi quondam arbores,*
Quam quiſque vellet eſſe tutela in ſua:
Quercum ſupremus Juppiter, myrtum Venus,
Pinum humidi tridentifer rector ſali,
Apollo laurum, populum excelſam Hercules.
Mirata enimvero eſt Minerva, cur ita
Infructuoſas legere voluiſſent, quibus
Tantum ad manum eſſet fructuoſarum arborum.
Cui Juppiter cauſſam hanc roganti reddidit:
Ne exiſtimemur fructu honorem vendere.
Tum Pallas, At vos facite quod vobis lubet:
Ego, inquit, oleam fructuum cauſſa lego.
Exoſculatus filiam tum Juppiter,
O nata, dixit, jure ſapiens omnibus,
Dicère ſæclis: jure tu capitis mei
Propago: nam quod facimus, id niſi utile eſt,
Stulta omnis atque inanis inde eſt gloria.

III.

LEO, ASINUS, ET VULPES.

INITA *ſocietate aſinus, & leo, ac vulpes*
Venatum iere. quumque præda jam multa
Facta eſſet, atque hanc tres aſellus in partes
Dividere juſſus, ex bono eſſet atque æquo
Partitus, ira leo ſuperbus exarſit:
Miſerumque diviſorem atrociter ſane
Doli mali atque iniquitatis accuſans,
Diſcerptum, hianti condidit vorax alvo.
Rictu cruento deinde verſus ad vulpem,

Digitized by Google

Ut faceret æquas ſedulo innuit partes.
Ea ferme ab una parte cuncta ſecrevit
Leoni: ab altera id ſibi quod a tanta
Pauxillulum detractione reſtabat.
Tum geſtiens leo, Unde, ait, ſoror vulpes,
Es dividundo tam erudita communi?
Aſini calamitas, exituſque lugubris
Me fecit, inquit illa, jureconſultam.
Aliena ſunt pericla cautio noſtra.

IV.

ASINUS, ET LUPUS.

CALCATUS *aſino clavus, in pede hæſerat:*
Quem lupus acuta fretus acie dentium,
Medicum profeſſus, atque pactus præmium,
Extraxit: itaque exigere mercedem inſtitit.
Obverſus aſinus, graviter os improvidi
Lupi, atque mediam calce frontem perculit.
Ibi lupus, Jure, inquit, hoc mihi accidit:
Neque enim, coquus qui ſum, agere medicum debui.
Quam quiſque novit artem, in hac ſe exerceat.

V.

LEO MENTE CAPTUS, ET CAPREA.

PERCITUM *atra bile caprea quum leonem cerneret,*
Pervagantem lata campi ſpatia veſanis modis,
O ferarum triſte fatum, dixit, ac miſerrimum!
Nam leo ſi compos animi, non erat ferri potis;
Nunc ubi inſanire cœpit, quam erit atrox, & impotens?
Fulmen eſt, ubi cum poteſtate habitat iracundia.

VI.

VI.

ASINI DUO.

ASINI duo una forte faciebant iter,
Onuſtus alter ſpongiis, alter ſale.
Quumque hic vadoſo in profluentis tranſitu
Sub prægravante lapſus eſſet ſarcina;
Contacto aqua ſale, inque tabem liquidam
Soluto, ab omni liber onere & geſtiens
Evaſit undis. ſpongias alter ferens,
Hoc viſo, & ipſe ſarcina ſeſe ut ſua
Levaret, alto ſponte procubuit vado:
Sed ſpongiis aquam uſque combibentibus
Depreſſus, imo merſus hæſit flumine.
Non una agendi ratio cunctis congruit.

VII.

FORMICA, ET CICADA.

HIBERNO exponunt dum frumenta humida Soli
Formicæ, confecta fame, & moribunda cicada
Auxilium rebus ſupplex orabat egenis.
Hanc formica anus, & multo uſu docta rogavit,
Quid rerum æſtate egiſſet: quumque illa, ſonoro
Se membranarum pulſu, & crepitantibus alis,
Diceret æſtivos hominum leniſſe labores;
Formica excipiens, Si tunc, inquit, ceciniſti
Imprudens animi, vacuo nunc corpore ſalta.
Ætatis dum ver agitur, tum conſule brumæ.

VIII.

TURDI.

EX maximo quum forte turdorum globo,
Ad præcoces vindemias qui Galliæ

To-

Togatæ Etruſcis devolarant montibus,
Exigua ſane pars revertiſſent domum,
Sed hi ſagina craſſi, obeſi, prægraves;
Hos conſpicati qui domi remanſerant,
Livore tacti, ſe ſuamque peſſimam
Cœpere ſortem conqueri, quod cum iis ſimul
Ad tam beatas non profecti eſſent dapes.
Quibus unus ex iis qui reverſi erant, ait:
O inſcientes, atque rerum improvidi,
An non videtis, ex quot ante millibus,
Qui exiveramus ſpe ſaginæ, & crapulæ,
Ad quam redacti paucitatem nunc ſumus?
Fœdo exitu deſideratis ceteris,
Captis, necatis, ſub corona venditis.
Quod ſi miſerias, ſi pericla, ſi metus,
Si cuncta quæ nos, qui ſuperſumus, mala
Pertulimus, æſtimetis, & caſus graves;
Næ hæc ſtulta vobis jam libido fugerit,
Externa conquiſitum eundi pabula.
Paucos beavit aula, plures perdidit:
Sed & hos quoque ipſos quos beavit, perdidit.

IX.

SUS, ET CANIS.

MAGNA *invicem contentione exarſerant*
Sus, & canis: magnamque voce diſſona
Rixam ciebant, atque acerba jurgia.
Tandem ſuperbis exacerbatus minis
Sus, Per Venerem, ait, ſi mihi perrexeris
Moleſtus eſſe, dente te transfodero.
Tum canis amaris ſalibus aſpergens ſuem,

Bene,

Bene, inquit, atque appoſite eam juras deam,
Quæ te odit adeo, ut, qui ex tua impuriſſima
Carne ederit, eum illa arceat templo ſuo.
Immo potes, ſus inquit, hinc dignoſcere,
Quam diligat me diva, quæ hunc qui læſerit
Me, quique carnes dente violarit meas,
Eum ut profanum nolit ad ſe admittere.
Prudens vir ea quæ exprobrat adverſarius,
Ipſe in ſuam torquere novit gloriam.

X.
SENEX, ET MORS.

LIGNATUM *egreſſus nemoroſi ad culmina montis*
Confecto ſub faſce ſenex ſeſe inde ferebat:
Quumque labore viæ, atque injuſto pondere preſſus
Abjeciſſet onus, ſolis deprenſus in arvis
Mortem implorabat, mortem ſæpe ore ciebat:
Ecce autem huic diræ ſpecies ſe pallida mortis
Obtulit, &, ſi quid vellet, præſto eſſe profeſſa eſt.
Ille metu ſudans, atque in contraria verſus
Vota, Juva me, inquit; tergo hunc imponere faſcem.
Multi abſentem audent mortem contemnere, quæ mox
Terret eos, veris repræſentata periclis.

XI.
MERGUS, RUBUS, VESPERTILIO.

MERCATURÆ *olim ſocii, vaſa ænea mergus,*
Veſtimenta rubus, argentum fœnore ſumtum
Beſtia quæ mures inter volucreſque locatur,
Contulerant; atque his onerata mercibus alno,
Vela dabant læti minuente pericula lucro:
Quum ſubito miſeros immanis adorta procella

Vorti-

Vorticibus rapidis navim cum mercibus hauſit.
Ipſi udi, atque inopes, vix fluctibus evaſerunt.
Ex illo mergus ſpumoſa ad litora ſervat,
Si qua unda allidens, ſua reddat ab æquore vaſa.
Obvia veſtimenta rubus per rura vagantum,
Si ſua forte recognoſcat, ſcabro ungue retentat.
At veſpertilio, longo quæ tempore debet
Argenti ſummam, ſpatiis fœnebribus auctam,
Luce appellari metuens, clam nocte vagatur.
Sponte revertuntur vitia intermiſſa; malæque
Invitos aufert nos conſuetudinis æſtus.

XII.

CORNIX, ET CANIS.

CORNIX *Minervæ ſacrificans, epulis canem*
Convivam adhibuit. ille amice eam monens,
O bona, quid opus eſt tam tibi iratæ deæ
Te ſacra facere? perdis, inquit, victimas.
Abjecit illa te, & peculiaribus
Omnem fidem abrogavit auguriis tuis.
Tu cetera ex hoc conjice, & dijudica.
Tum magnum ab alto corde agens ſuſpirium
Cornix, Scio, inquit, quæ refers de odio deæ:
Ego tamen neutiquam animum deſpondeo.
Quin potius id ago, ut ſacrificando, & munera
Crebro offerendo, mitigem iratam deam,
Offenſionemque obſequela leniam.
Qui vincere adverſarium ex tuto cupit,
Beneficiis & gratia certet bona.

XIII.

CORVUS, ET MATER.

DESTITUTUS *corvus æger mortis in periculo,*
Anxius matrem rogabat, ut ſalute pro ſua
Vota diis concepta ſupplex, & preces effunderet.
Nate mi, quid vota pro te, mater inquit, proderunt,
Qui tibi omnes reddidiſti ſemper inſenſos deos?
Nam quis, obſecro, eſt eorum, cujus ex altaribus
Exta tu non involaris, ſacra non turbaveris?
Impotenter qui nocere ceteris aſſueverit,
Nullus illum ſublevatum in rebus adverſis volet.

XIV.

MUSCA.

I*N carnium ollam muſca quondam decidit:*
Ubi quum cibo potuque diſtenta, ac madens,
Paullatim in alto jure ſeſe cerneret
Peſſum ire, mortemque imminere jam ſibi,
Interrito, atque compoſito animo oppetens,
Ego tantum, ait, bibi, & comedi, & lavi, ut hunc
Satura exitum ferre haud moleſte debeam.
Id, quod neceſſe eſt, fer, bonique conſule.

XV.

RUSTICUS, ET EQUES.

VENALEM *tergo leporem quum ferret ad urbem*
Ruſticus, inſerto vincta inter crura bacillo,
Obvius huic eques, emturi ſub imagine ſumſit,
Libravitque manu leporem; quantique, rogavit:
Protinus & vafram referens per rura rapinam
Admiſſo diſceſſit equo. cui ruſticus, Heus tu,
Inquit, eum dono leporem tibi: veſcere gratis,

Veſce-

Veſcere læto animo, & memori donantis amici.
Ridicule hæc homines, nequeunt quæ vendere, donant.

XVI.

EQUUS, ET ASINUS.

EQUUS, *atque aſellus, ſervientes uni hero,*
Uterque propria onuſtus ibat ſarcina:
Sed aſellus adeo jam gravabatur ſua,
Ut cogeretur partis alicujus ſibi
Supplex levamen ab ſodali expoſcere:
Quo denegante, præ labore concidens
Miſer ſupremum aſellus egit halitum.
Tum vero, ut aſini ſarcina, & corium inſuper
Equo ad priorem ſarcinam ſunt addita,
Miſerum ille ſe vocabat, atque perditum:
Nam qui levare contubernalem meum
Parte oneris, inquit, nolui, nunc omnia
Geſto, atque corium, tertiæ inſtar ſarcinæ.
Si tenuiorem juverit potentior;
Utrique melius fuerit, & prolixius.

XVII.

VULPES, ET ERINACEUS.

TRANARAT *alti fluminis vulpes vadum:*
Sed ripa in ipſa, & udo aquarum margine,
Voraginoſo crura defigens luto,
Muſcarum acuto obnoxia hæſit morſui.
Quam deſtitutæ vulpis ærumnam dolens,
Qui forte eo devenerat erinaceus,
Amanter atque ſedulo officium ſuum,
Si qua in re eam juvare poſſet, obtulit.
Atque adeo, quando eripere te iſtinc non queo,

Digitized by Google

Vis, inquit, iſtas ut abigam muſcas tibi,
Quæ te exedunt? Minime, ait illa, gentium:
Nam ſi hæ recedant, quæ repletæ ac turgidæ
Non admodum nocere jam nobis queunt,
Aliæ illico ſucceſſerint famelicæ,
Quæ relliquum omnem ſanguinem exſugant mihi.
Qui res novari, & regna mutari expetunt,
Quid aliud hi, quam majus accerſunt malum?

XVIII.

LEO, ET VULPES.

HORRENDA *primum quum leonis efferi*
Aſpexit ora, præ metu vulpes fere
Animam reliquit: viſo eo rurſum obvio,
Timuit quidem illa, ſed minus multo tamen:
Denique datum in conſpectum eum jam tertio,
Contemſit adeo, ut non adire ſit modo,
Sed alloqui quoque auſa familiariter.
Quæ terribilia ſunt ab inſolentia,
Ea reddit aſſuetudo blanda, & mollia.

XIX.

VULPES, ET UVA.

VULPES *eſuriens, alta de vite racemos*
Pendentes nulla quum prenſare arte valeret,
Nec pedibus tantum, aut agili ſe tollere ſaltu,
Re infecta abſcedens, hæc ſecum, Age deſine, dixit,
Immatura uva eſt, guſtuque inſuavis acerbo.
Conſuevere homines, eventu ſi qua ſiniſtro
Vota cadunt, iis ſeſe alienos velle videri.

XX.

XX.

CORVUS, ET VULPES.

INSEDIT *altæ corvus olim quercui,*
Roſtro rapaci caſei fruſtum tenens:
Quem vafra blando aggreſſa ſic vulpes dolo eſt:
Quam pulchram avem, quam ſplendide cultam intuor
Pennis decoris, atque verſicoloribus!
Salve, inquit, o generoſa: quod ſi prædita
Cantu fuiſſes, ſummi eras ales Jovis.
His ille magnæ inductus in ſpem gloriæ,
Cantu indecoro rauca ſolvit guttura.
Tum verſipellis decidente caſeo
Vulpes potita, Corve tu, inquit, omnia
Habes abunde; mente dumtaxat cares.
Qui coram in os te laudat, inſidias ſtruit:
Qui laude ficta ducitur, cor non habet.

XXI.

DIES FESTUS, ET PROFESTUS.

FESTUM *in diem profeſtus inſurrexerat,*
Odioſa magno probra clamore ingerens:
Quid te, inquit, ignave, eſſe tandem exiſtimas,
Qui tam otioſe, delicatam, ac ſplendidam,
Sine opere, ſine labore, vitam ductites,
Sudore parta prodigens meo bona?
Olli renidens leniter feſtus dies,
Et merito alis, ait, ſortis auctorem tuæ:
Etenim quid eſſes, ſtulte, ſine me? nam, niſi
Ego feſtus eſſem, tu profeſtus non fores.
Ordo optimatum, plebis haud dubie eſt ſalus.

Digitized by Google

XXII.

PAVO, ET MONEDULA.

*R*EGI *creando quum comitia avium forent,*
Blando petebat pavo prenſans ambitu,
Suas opes, ſuamque pulchritudinem
Jactans, & admirandum honorem corporis:
Et jam prope una mente centuriæ alitum
In gratiam pavonis inclinaverant:
Suffragia inhibens quum monedula, Heus tu, ait,
Formoſe, ſi, te rege, nos aquila impetat,
Quo pacto opem ferre, aut tueri nos putes?
In deligendo rege, multo impenſius
Animi bona ſpectanda ſunt, quam corporis.

XXIII.

CERVUS, ET HINULUS.

*C*ERVO *hinulus olim filius dixit patri:*
Et major es tu canibus, & velocior,
Et ardua alacri fronte geſtas cornua:
Cur ergo, quæſo, tam times eos, pater?
Cui cervus, Hæc, quæ de me, ait, fili, refers,
Sunt vera fateor; multa nobis contulit
Natura, multis provida inſtruxit bonis:
Sed ego latratum canis ubi primum audio,
Tum, vi abdita quadam, in pavorem, & in fugam
Agor, inque pedibus omne præſidium eſt mihi.
Timidi & fugacis ingenii qui ſunt, eos
Nulla arma, nulla texerint ſat mœnia.

Digitized by Google

XXIV.

CORVUS, ET SERPENS.

SErpentem *aprico conſpicatus in loco*
Somno gravatum corvus, eſcam quæritans
Allapſus, uncis occuparat unguibus:
Quumque ille vertens ſe, inque gyrum colligens
Hunc dente perculiſſet irritabili;
Moribundus & flens corvus, En cujuſmodi
Reperi lucrum, inquit, quo miſer me perdidi.
Infauſta multis ſunt ſua ipſorum lucra.

XXV.

CYCNUS, ET ANSER.

DUas *opima cors alebat alites,*
Cycnum, anſeremque candidum:
Ut ille dulce ferret auribus melos,
At hic obeſa viſcera
Gulæ exhiberet. ergo ut hunc hero in cibum
Parare juſſus eſt coquus,
Loco anſeris cycnum inſcius prehenderat,
Colore falſus alitum.
At ille funus, ut ſolent cycni, in ſuum
Suave carmen ordiens,
Ita agnitus, gravique mortis impiæ
Solutus eſt periculo.
Pericla ſæpe, ſæpe proximam necem
Repellit eloquentia.

XXVI.

PUER, ET SCORPIUS.

CAptabat *agiles forte locuſtas puer,*
Modo hanc, modo illam ſaltitantem perſequens:

Quas

Digitized by Google

Quas inter atro ſcorpius viro tumens
Errabat. hunc locuſtam opinatus puer,
Dextram admovere cœpit. ille ſubrigens
Caudam minacem, ſeque ad ictum comparans
Manum abſtine, inquit, inſciens: aliter malo
Cogére veras quoque locuſtas mittere.
Tunc civitates ruere conſuerunt, ubi
Nequeunt probos ab improbis diſcernere.

XXVII.

ANGUILLA, ET SERPENS.

UNANIMEM *quondam ſerpentem anguilla rogavit,*
Cur anguillarum generi omnia plena periclis,
Plena dolis hominum atque inimicis fraudibus eſſent:
At tu, inquit, mihi quum ſimilis, quum pæne gemellus
Cetera ſis, nullis obnoxius inſidiis es;
Securoſque dies pacati tranſigis ævi.
Cui ſerpens, Nimirum, inquit, quia qui mea turbat
Otia, & infeſtam mihi vim temerarius affert,
Non impune refert; nec inulta injuria reſtat.

XXVIII.

CANIS, ET LUPUS.

CANEM *ante ſtabuli dormientem januam*
Lupus irruens quum devoraturus foret,
Ille ejulans, voceſque flebiles ciens,
Ne ſe comeſſet, deprecabatur lupum:
Aut certe, ait, (nam & tenuis alioqui, ut vides,
Macerque ſum) da mi, obſecro, brevem moram:
Domi enim meæ cras ſunt futuræ nuptiæ;
Ubi, ad affluentes pinguis effectus dapes,
Opimior tibi eſca ero, ac jucundior.

Perſuaſus his, dimiſit incolumem canem
Lupus. revertens inde poſt aliquot dies,
Eum, cubantem parte in excelſa domus,
Quum inferne clamans excitaviſſet, datæ
Fidei admonebat, atque pacti fœderis.
Ibi tum ille ridens ſubdole, Si me, o lupe,
Umquam ante ſtabulum dormientem inveneris,
Ne nuptias dehinc, inquit, exſpectaveris.

Quæ quis pericla eſt paſſus, hoc lucri hinc habet,
In poſterum vitare ut illa noverit.

XXIX.

CANIS, GALLUS, ET VULPES.

CANIS, *atque gallus longum iter quondam ſimul*
Ingreſſi, opaco jam appetente veſpere,
Nacti arborem, ubi quieſcerent, gallus quidem
Faſtigia alta frondeæ aſcendit domus,
Canis excavatum in caudicem ſe condidit.
Quum vero, ut adventante conſuevit die,
Cantum edidiſſet gallus; accurrens eo
Vulpes, eum rogabat enixiſſime,
Deſcenderet, ſuique faceret copiam:
Geſtire ſe, animal tam canorum & muſicum
Amplecti, & oſculari, & os agnoſcere.
Tum fraude gallus cognita, Cupio tibi,
Quæcumque poſſum, commodare, & obſequi,
Et eſſe tecum: ſed tu, ait, quæſo, hunc prius,
Qui dormit infra, janitorem ſuſcita;
Fores mihi ut recludat, unde ad te exeam.
Vocante vulpe janitorem, prodiit
Canis; agnitamque adortus adverſariam,

Nil tale veritam, dente laniavit truci.
Qui fraude agit, jure ipſe fraude fallitur.

XXX.

MULUS.

Lasciventem *plurimo bordeo mulum*
Quondam hæc ſuperba cogitatio inceſſit.
Ego pulcher, inquit, ego celerrimus curſor,
Patrem habui equum, qui aurata frena mandebat.
Hæc ille: ſed mox, incidente currendi
Neceſſitudine, impeditus, atque hærens,
Ad prima campi ſpatia reſtitit laſſus;
Aſinique patris eſt ſtatim recordatus.
Secunda nos fortuna neſcios noſtri
Facit: ſiniſtra noſmet indicat nobis.

XXXI.

JUVENES DUO, ET COQUUS.

Duo *olim juvenes coquo aſſidebant:*
Quorum quum rapuiſſet alter offam
Carnis, obtulit alteri occulendam:
Sed coquo hanc repetente ab iis, uti qui
Soli tempore furti ibi affuiſſent,
Is qui habebat eam, involaſſe ſeſe,
Qui involarat, habere ſe negabat,
Sancte per Jovem uterque dejerantes.
Queis amaro animo coquus renidens,
Veſtro me quidem, ait, poteſtis apte
Circumſcribere jure pejerato:
Deum, cuncta ſcientem, & intuentem
Circumſcribere fraude non poteſtis.

XXXII.
COCHLEÆ.

IMPOSITAS *prunis cochleas intentus & hærens*
Filius agricolæ circumfuſo igne coquebat.
Illæ humore graves, & ſucco obſtante calori,
Edebant raucum tenui ſtridore ſonorem.
Tum puer irridens, O ſtulta animantia, dixit;
Nunc canitis, veſtræ quum flagrant ignibus ædes?
Damnantur quæcumque alieno tempore fiunt.

XXXIII.
CORNIX, ET HIRUNDO.

DE *pulchritudine atque honore corporis*
Hirundine & cornice contendentibus,
Poſt multa utrimque dicta, ita adverſariam
Cornix retudit; Quanti, ait, tandem tua eſt
Facienda pulchritudo, quæ prima modo
Æſtate floret, præ mea, quæ hieme quoque?
Diuturna fluxis præferenda ſunt bona.

XXXIV.
MERCURIUS, ET STATUARIUS.

VISURUS *olim, quanti apud homines foret*
Mercurius, ora verſus in mortalia,
Seſe in tabernam contulit ſtatuarii:
Inſpecta ubi tonantis effigie Jovis,
Quanti, rogavit: utque drachma, comperit,
Clam vilitatem patris irriſit ſui.
Inſpecta item Junonis, aliquanto amplius
Pretium ejus eſſe, quam prioris, audiit.
Poſtremo contemplatus & ſtatuam ſuam,
Exiſtimanſque ſe eſſe longe maximi,

Quod lucra præſtet, quod ſit interpres deûm,
Pretium indicari petiit & ſui ſibi.
Statuarius tum dixit: Haſce ſi emeris,
Et hanc tibi, hoſpes, additamentum dabo.
Plerumque nihili eſt, qui ipſe ſe magni æſtimat.

XXXV.

PATER, ET FILII.

M*oriens pater lecto aſſidentes filios*
Admonuit, auri maximam ſe in vinea
Vim condidiſſe; proinde poſt obitum ſuum
Id excavato penitus eruerent ſolo.
Hæc ille: ſed mox liberis rogantibus
Uti ederet, qua parte tandem vineæ
Aurum lateret; nil locutus amplius,
Deſiderati liquit incertos loci.
Illi, peracto protinus buſto patris,
Verſare duris vineam ligonibus,
Et hic & illic ſcrobibus effoſſis humum
Cœpere glebas in minutas frangere:
Fruſtra: nil enim fuerat auri conditum.
Illo ſubacta ſed labore vinea,
Uberrima ditavit hos vindemia.
Tum primus horum, Hic ille nimirum, refert,
Theſaurus eſt, quem ſedulus nobis pater
Moriens reliquit, noſter, o fratres, labor.
Sua cuique vitæ induſtria inſtar eſt opum.

XXXVI.

SIMIUS, ET DELPHUS.

M*os navigantum eſt, priſco ab uſque tempore,*
Ut navigationis in ſolatium

Secum

Secum catellos, ſimioſve deferant.
Quidam igitur oram forte præter Atticam
Cum morione navigabat ſimio.
Ecce autem atroci concitata turbine
Maris procella, Sunium circa, Atticæ
Inſigne promontorium, evertit ratem.
Ibi inter alios naufragos & ſimio
Natante, quidam Delphus accurrens, eum
Hominem ratus, manu ex propinquo præbita
Undis levatum, an civis eſſet Atticus,
Rogavit. ille ſe eſſe vero, & nobili
Sane, atque claro genere dixit editum.
Quum deinde & in Piræeum una iſſent ſimul,
Notiſſimum navale Athenienſium,
Ibi ſciſcitatus Delphus eſt ab ſimio,
Noſſet ne Piræum? arbitratus ſimius
Eum rogare de homine claro quopiam,
Et noſſe dixit, & ſodalem eſſe hunc ſuum.
Quam ob vanitatem Delphus ira percitus,
Tum denique illum beſtiam agnoſcens, truci
Salo hauriendum fluctibuſque reddidit.
Qui mentiuntur impudenter, hi ſuis
Refellere ipſi ſe ſolent mendaciis.

XXXVII.

RANÆ DUÆ SITIENTES.

IN *ſiccitate, & ſumma aquæ pænuria,*
Ranæ vagabantur duæ,
Sicubi profundis invenirent vallibus
Aliquid liquoris abditi.

Tandem, reperto puteo aqua pleno, altera
Suadere deſcenſum inſtitit.
Prudentior ſed altera, & conſultior,
Si nos eo demittimus,
Et ibi quoque, inquit, undâ nos defecerit;
Quonam modo inde exibimus?
Negotiorum jubeo ſpectari exitum
Iis qui inchoare quid volunt.

XXXVIII.

RANÆ DUÆ VICINÆ.

RANÆ *duæ inter ſe propinquis ſedibus*
Ætatem agebant, altera in via obtinens
Parvam lacunam, devium ſtagnum altera.
Sed in æſtuoſa Solis impotentia,
Tum quum arva radiis, orbitæ fervent rotis,
Admonuit hæc vicinam, ut illum deſerens
Periculoſum plane, & infeſtum locum,
Domicilium transferret in ſtagnum ſuum.
Illa aſſerens, ſeſe unica dulcedine
Ejus teneri, ubi egerat vitam, loci,
Migrare renuit: donec illam tranſiens
Gravis ſonante currus obtrivit rota.
Homines malos plerumque mors ante occupat,
Quam criminum vitæque pœnitentia.

XXXIX.

AUCEPS, ET CASSITA.

ALITIBUS *laqueos auceps quum tenderet, alta*
Hunc conſpicata ab arbore
Quidnam ageret, ſimplex animi caſſita rogavit.
Condo, inquit auceps, oppidum.

Dein-

Deinde per inſidias, procul inter opaca reſedit
Dumeta, & umbras arborum.
Illa, fide verbis habita, ut nova cominus urbis
Conſideraret mœnia,
Accedens illuc, laqueis fallacibus hæſit.
Redeunte tum ad prædam aucupe,
Heus, inquit, bone vir, ſi talem exſtruxeris urbem,
Paucos habebis incolas.
Principum avaritia, cæcaque libidine læſis
Vaſtantur urbes civibus.

XL.

DECEPTOR, ET APOLLO.

QUIDAM *olim, ut ipſe ſibi videbatur, catus*
Abſconditum paſſerculum manu tenens,
Ad Delphicum profectus eſt oraculum,
Hac ſciſcitatione luſurus deum:
O Apollo, paſſer quem manu teneo mea,
Dic ſedulo, oro, vivus eſt, an mortuus?
Si Apollo reſpondiſſet, illum vivere,
Compreſſa eum eliſurus ipſe erat manu,
Statimque prolaturus illi mortuum:
Sin mortuum dixiſſet, ipſe dextera
Proferre laxa vivum eum decreverat.
Sed Apollo prudens, Paſſer, inquit, hic tuus,
Ut tute vis, & vivus eſt, & mortuus.
Mortalium tanta eſt malitia, ut ſe Deum
Ipſum arbitrentur poſſe circumſcribere.

XLI.

UXOR SUMMERSA, ET VIR.

VIR *merſæ uxoris rapido torrente cadaver*
Adverſa quærebat aqua: quem turba monere
Inſtitit accurrens, ut quæreret amne ſecundo.
Nequaquam, ille inquit: mea enim dum viveret uxor,
Tam moroſa fuit, tam aliorum ſemper abhorrens
Moribus, ac factis, ut nunc quoque mortua labi
Debeat haud aliter, quam adverſa fluminis unda.
Moroſa, & diſcors vel mortua litigat uxor.

XLII.

FELES, ET GALLUS.

COMPRENSUM *feles gallum quum tradere ventri*
Jejuno vellet, jure ut feciſſe videri
Poſſet, & hanc noxam ſpecie velaret honeſti,
Accuſabat eum, quod pervigili atque moleſto
Turbaret nocturnam hominum clamore quietem.
Defendente illo, ſeſe utilitatis eorum
Id cauſſa facere, ut moniti adventantis Eoi
Ad ſua quiſque operum ſtudia exercenda redirent:
Hunc rurſum is naturæ hoſtem, infandoque ſororum
Concubitu, & matris fœdum, inceſtumque vocabat.
Ille excuſabat ſcelus utilitate, ſuamque
Hinc multis dicebat heram ditarier ovis.
Tum feles tandem perfricta fronte: Sed etſi
Argumenta tuam defendunt plurima cauſſam,
Impaſtus tamen, inquit, ego hinc diſcedere nolo.
Vim qui inferre parat, cupidus, certuſque nocendi,
Fruſtra illum ratione premas, aut jure refellas.

XLIII.

Digitized by Google

XLIII.

ASINUS, SIMIUS, ET TALPA.

ASINUM *querentem quod careret cornibus,*
Et ſimium quod caudæ honore, hoc arguit
Sermone talpa: Qui poteſtis, hanc meam
Miſeram intuentes cæcitatem, hæc conqueri?
Aliena ſi æſtimaris infortunia,
Tunc æquiore mente perferes tua.

XLIV.

VULPES VOTA MUTANS.

INITURA *vulpes cortem opimam divitis*
Pingui refertam genere gallinaceo,
Foramen id qua tranſeundum erat ſibi,
Cupiebat in penetrando dilatarier.
Rurſum inde ſubreptam ore gallinam efferens
Quum jam imminentem horreret a tergo canem,
Ne ſe ille poſſet inſequi, orabat deos
Uti foramen redderent quam artiſſimum.
Pro commodis mutare vota homines ſolent,
Sententiam alternante nunc ſpe, nunc metu.

XLV.

MUSCA, ET QUADRIGÆ.

STARENT *quadrigæ quum paratæ curſui,*
Muſca advolans, temoni earum inſederat.
Miſſo ergo ſigno, illiſque procurrentibus,
Pulſu rotarum & quadrupedantis ungulæ
Pulverea nubes mota opacavit diem.
Tum in ſe ipſa muſca geſtiens, Dii magni, ait,
Quantam profundi vim excitavi pulveris!

Digitized by Google

Ridiculus eſt, qui laudis alienæ decus
Sibi vindicare gloriando nititur.

XLVI.

PICA, ET AVES.

C*uculum opacis frondium umbris abditum*
Intuita limis pica, & accipitrem rata,
Aeria celeri ſpatia tranabat fuga.
Quam conſpicatæ quæ aſſidebant alites,
Vanum illius terrorem & inſanos metus
Cœpere ſalibus, atque riſu proſequi.
Quibus illa, Ego riderier vobis, ait,
Malo, quam amicis ac propinquis flerier.
Fertur facilius quod pudet, quam quod piget.

XLVII.

MURES.

C*oactus olim quum ſenatus murium*
Deliberaret, ſæva quo poſſent modo
Cavere felis furta, & inſidias graves,
Decrevit unus, collo ut adverſarii
Suſpenderent ex ære tintinnabulum,
Cujus ſono illum adeſſe perſentiſcerent.
Probare pro ſe quiſque conſilium; & ſtatim
Cœpere pedibus ire in hanc ſententiam.
Tum ab ſede ſurgens unus ex primoribus,
Cui cana vetulas barba velabat genas,
Manu ſilentium imperans, Mihi quoque
Probatur, ut cui maxime, hæc ſententia:
Sed oro vos, quis, inquit, ex nobis, patres,
Feli auſit alligare tintinnabulum?
Carent periculoſa conſilia exitu.

XLVIII.

AVARUS.

AVARUS *auri maſſam humi defoderat:*
Quam quum anxius quotidie iret viſere,
Vicinus obſervavit, & clam ſuſtulit.
Reverſus ille, offendit ut vacuum locum,
Flere acriter, barbam & capillum vellere:
Vocare ſe mortalium miſerrimum.
Cauſſa doloris cui viator cognita,
Deſiſte, ait, te affligere; inque auri locum
Saxum repone; & id tibi eſſe aurum puta:
Etenim, ut video, ne tum quidem aurum habere te,
Aurum quum habebas, jure poteras dicere.
Tam deeſt avaro quod habet, quam quod non habet.

XLIX.

VULPES, ET LUPUS.

I*N puteum ab alto lapſa vulpes margine,*
Jam jam profundis haurienda aquis erat.
Miſera ergo ab adventante forte illuc lupo
Supplex petivit, fune demiſſo extrahi.
Ille otioſi more, quærere inſtitit,
Quo lapſa pacto, quo fuiſſet tempore.
Prius eripe hinc me, dum licet, vulpes ait,
Deinde audies omne ordine ut factum ſiet.
In re arta amici ne eſſe cunctator velis.

L.

CANNA, ET OLIVA.

D*E honore firmitatis, atque virium*
Canna, atque oliva litigantes, invicem
Graviſſimas dixere contumelias.

Atque adeo, tu ne, inepta, te præponere
Audes mihi, aut certare mecum? oliva ait:
Ego ſtipite inconcuſſa robuſtiſſimo,
Telluris in profunda radices ago:
Tu caule lento, tamquam olus, ſummo in ſolo
Hæres; & omni obnoxia auræ fluctuas.
Hæc illa quum jactaret inſolentius,
Tandem immodeſtis canna parcens litibus,
Silentium egit, tempus exſpectans ſuum.
Ecce autem atroci turbine Eurus impotens
Incubuit arvis: cui quum oliva improvide
Obniteretur, fracta procubuit ſolo.
At canna cedens ultro, & huc illuc levi
Inflexa declinatione ſpiritus,
Incolumis & ſuperſtes adverſariæ,
Gravem ejus olim riſit inſolentiam.

Potentiori non reluctari expedit.

LI.

ASINI, ET JUPPITER.

PERTÆSA *gens aſinina duras ſarcinas,*
Legationem miſit ad ſummum Jovem,
Aliquando ut a tam exercita vita ſibi
Tandem quietem, & otium concederet.
Quibus volens denunciare Juppiter,
Fieri id nequire, tum quieturos eos
Reſpondit, ubi tantum univerſi mejerent,
Uti perenne flumen inde exſiſteret.
Ex illo aſini, eum exiſtimantes ſerio
Hæc elocutum, ubi alter alterius vident
Urinam, ibi inſuevere vulgo mejere.

LII.

HERUS, ET CANIS.

CANEM *habuit olim quidam: is illum paſcere*
Quum vellet, id manu ipſe faciebat ſua.
Quum vero verberare eum decreverat,
Servo ſuo mandabat illud muneris.
Pertæſus ejus vitæ ad extremum canis
Aufugit. Herus huic poſtea caſu obvius
Convicium ingens fecit, oneravit probris,
Et beſtiam appellavit ingratiſſimam:
Quod ſemper ab ſe paſtus, atque habitus bene,
Nec verberatus umquam, herum tam amabilem
Relinquere induxiſſet in animum ſuum.
Tu tu ipſe, tu me verberaſti, inquit canis:
Tibi depilatum tergus hoc miſerum, tibi
Accepta refero facta flagris ulcera.
Etenim quod, imperante te, ſervus tuus
Faciebat, abs te id eſſe factum exiſtimo.
Æque eſt nocens qui mandat, atque is qui facit.

LIII.

CANIS, ET CARO.

CANIS, *ore fruſtum carnium ferens, vado*
Tranſibat amnem: quumque contemplanti aquam,
Speciem ampliorem carnium illa redderet,
Verum atque certum obſonium de faucibus
Amiſit inhians illi imaginario.
Deluſus ergo, ſpeque fruſtratus ſua,
O me pecudem, ait, quanta ego imprudentia
Id quod tenebam, amiſi, ut id quod non erat,

Capta-

Digitized by Google

Captarem, & umbram corpori amens prætuli!
Ne incerta certis anteponantur, veto.

LIV.

ASINUS, ET APER.

MAGNANIMUM *quum ſegnis aprum rideret aſellus,*
Ille premens iram, & ſedata mente renidens,
Perge, inquit: nam te tua tutum ignavia præſtat.
Nec tu umquam tantis potis es me inceſſere probris,
Tam vili ut digner generoſum ſanguine dentem.
Nam quamvis noxam meritus, dignuſque malo tu,
Noſtra indigna tamen ſeſe huc demittere virtus.
Virtutem ne forte tuam contemtior hoſtis
Inquinet, ultrices moderare potentior iras.

LV.

PULLUS ASINI, ET LUPUS.

MORBO *aſinus olim quum laboraret gravi,*
Ut adeſſe mortem rumor increbeſceret,
Lupus ore ficto acceſſit illum viſere.
Quem pullus aſini, qui aſſidens erat patri,
Per obſeratæ januæ rimam agnitum
Admittere intro noluit. ſed enim lupus,
Quonam modo ſe haberet æger, inſtitit
Rogare. Melius, ille ait, quam tu velis.
Suſpecta merito ſunt & obſequia hoſtium.

LVI.

LUPUS, ET GRUS.

OVEM *lupo voranti os in gula hæſerat,*
Medicam ut neceſſe fuerit accerſi gruem.
Ea pacta pretium, penitus in gulam lupi
Collo ſuo immiſſo, os moleſtum ſuſtulit.

De præmio appellante tum lupum grue,
Abi, inquit ille, abi impudens: ſat præmii eſt,
Collum e lupi quod faucibus ſalvum refers.
Homines mali beneficium ſe exiſtimant
Illis tribuere, in quos maleficio abſtinent.

LVII.

JUPPITER, ET COCHLEA.

RECENS *creatis beſtiis divûm pater,*
Quod quæque primum poſtulaviſſet, dabat.
Tum cochlea impetravit, ut ſuam ſibi
Domum liceret ferre junctam corpori.
Interrogata cur onus tam incommodum
Pro munere expetiſſet, Hoc incommodi
Perferre, dixit, malo, quam arbitrii mei
Non eſſe, devitare vicinos malos.
Vicinitas mala inſtar infortunii eſt.

LVIII.

SATYRUS, ET HOMO.

SATYRUS *atque homo fuerunt olim amici maximi:*
Quorum amorem, gratiamque caſus hic ſcidit repens.
Sæviente aliquando bruma, quum manus gelidas homo
Crebro ad os ſuum admoveret, calidum agens anhelitum,
Satyrus aſpirationis cauſſam ab illo quæſiit.
Frigidas, reſpondit ille, ſic calefacio manus.
Poſtea, cenante utroque, ut ſæpe conſuerant, ſimul,
Forte quum veniſſet illuc ferculum ferventius,
Atque homo afflaviſſet offæ quam ſibi deſumſerat,
Denuo cauſſam rogatus hujus afflatus ſui,
Hoc modo refrigeravi, dixit, eſcam fervidam.
Satyrus hic ira incitatus, Dehinc, ait, tecum mihi

Nulla

Nulla conſuetudo fuerit, nulla amicitiæ fides,
Qui mihi uno eodemque fundis ore calidum, & frigidum.
Quem bilinguem noſti, amicum ne tibi hunc adſciſcito.

LIX.

MURES, ET FELES.

MURIUM vis magna in unis ævum agebat ædibus:
Qui videntes felis aſtu ſe in dies abſumier,
Hoc ſuis cepere rebus remedi, ut excelſiſſimam
Ædium partem tenerent hoſti inacceſſam ſuo.
Quod ſalubre conſtitutum muribus ſervantibus,
Hunc viciſſim excogitavit callidus feles dolum,
Ut tigillo prominenti pariete ex domeſtico,
Applicans pedes ſupinos, capite deorſum pendulo,
Mortuum ſimularet. hunc ſic pendulum unus murium
Tecto ab alto conſpicatus, Nec ſi, ait, tam mortuum
Te viderem, ut follis ex te fieret, umquam fiderem.
Qui cavet ne decipiatur, vix cavet, quum etiam cavet:
Etiam quum caviſſe ratus eſt, ſæpe is cautor captus eſt.

LX.

VULPES, ET AQUILA.

VULPES, & aquila, amore junctæ mutuo,
Ut amicitia adoleſceret vicinia,
Habitare decrevere junctis ſedibus.
Et hæc quidem locavit alta in arbore
Nidum, illa vero in concavo ejus caudice.
Ita deinde fœtus utraque edidit ſuos.
Sedenim, profecta vulpe quondam ad pabulum,
Aquila fame incitata, nido devolans
In luſtra vulpis, illius natos ſibi
Suiſque dulcem rettulit pullis cibum.

Re-

Reverſa vulpes, fœditate cognita
Rei, atque rupti indignitate fœderis,
Quantum doloris atque luctus ceperit,
Quamque impotenti incendio irarum arſerit,
Reputare quivis de ſuo ſenſu poteſt.
Nec vero acerba tam ſuorum liberûm
Dolebat illa morte, quam quod aliti,
Terreſtris ipſa, non videbatur fere
Umquam nocere poſſe, nec par reddere.
Quod ergo miſera poterat, illud ſcilicet
Faciebat, ut ſuperbam in adverſariam
Probra, atque inanes rabida jactaret minas.
Sed non diu eſt lætata ruptrix fœderis
Sua inſolenti injuria: nam ruſticis
Capella in agro forte ſacrificantibus,
Illa advolans, fruſtum involavit carnium;
Cui carbo candens e foco ſacro hæſerat:
Quod quum intuliſſet nido, is occultum aridus
Concepit ignem: dein coorto commodum
Vento excitata flamma, in aquilæ filios
Teneros adhuc & involucres ſæviit:
Quos uſtulatos decidentes arbore,
Spectante matre, & flente natorum vicem,
Duplici voravit læta vulpes gaudio.
Qui tenuem amicum lædit, huic ſi humanitus
Impune fuerit, imminet vindex Deus.

LXI.

VULPES.

COMPRENSA *laqueo in ſepe vulpes abdito,*
Implexam in evadendo caudam perdidit.

Id ei, moleſtiæ, ac pudori tanto erat,
Uti ſibi eſſe vitam acerbam duceret.
Tandem hoc remedii excogitavit, ceteris
Ut vulpibus ſuaderet, ut caudas ſibi,
Onus moleſtum, incommodumque abſcinderent:
Ita publico dedecore tectum iri ſuum.
Ergo advocata concione vulpium,
Hortari ad id vehementer illas inſtitit.
Cui tum renidens una de popularibus,
An tu, quia iſtud expedit, ſoror, tibi,
Iccirco, ait, das ceteris hoc conſili?
In publicis deliberationibus
Plerique tantum commodis ſuis ſtudent.

LXII.

LIGNATOR, ET MERCURIUS.

PROPTER *amnem ligna cædens, quum ſecurim ruſticus*
Forte lapſam perdidiſſet in profundo gurgite,
Lacrimans ſuum dolere cœpit infortunium:
Cui benignam opem miſertus obtulit Cyllenius.
Et ſtatim urinatus, imo ab uſque fundo fluminis
Auream efferens ſecurim, num ejus eſſet, quæſiit.
Ille enimvero negavit: proinde rurſus quæreret.
Tum deus reverſus alti ſtagna in amnis infima,
Alteramque emerſus inde proferens argenteam,
Id quod ante ſciſcitatus, id quod antea audiit.
Ferream demum ſecurim ſedulo expiſcatus eſt:
Quam recepit ille lætus, atque gratias agens.
At deus, viri probata integritate ſimplicis,
Auream huic, argenteamque muneri ultro tradidit.
Quæ ſuis quum deinde amicis rettuliſſet ruſticus,

Unus ex iis cogitavit per dolum ditare ſe:
Atque eumdemmet profectus in locum, quod fecerat
Fortuito homo ille ſimplex ut ſecurim amitteret,
Id ſuapte ſponte fecit ipſe per fallaciam.
Huic item deus querenti de ſecuri perdita,
Atque flenti & ejulanti ſe repertorem offerens,
Quum ſecurim in amne merſus extuliſſet auream,
Hæccine eſt tua, amice? dixit. tum ille totus geſtiens,
Hæc mea ipſa, ait, profecto eſt; hæc mea ipſa ipſiſſima.
Hanc deus tantam peroſus hominis impudentiam,
Tradere auream ſecurim non recuſavit modo,
Ferream ſed reddere illi propriam ejus noluit.
Qui bonum colunt & æquum, ſæpe ditat hos Deus:
Fraudulentos improboſque ſæpe contra pauperat.

LXIII.

FULLO, ET CARBONARIUS.

FULLONI *inſtaret quum carbonarius olim,*
Viveret ut ſecum, atque habitaret in ædibus iiſdem,
Quonam, ait, ille modo, genere in tam diſpare quæſtus
Tecum habitare queam? nam quæ ipſe a ſordibus alba
Reddidero, tu rurſum atra fuligine tinges.
Ingenii tibi diſſimilis conſortia vita.

LXIV.

JACTATOR.

QUIDAM *a peregrinatione longinqua*
Domum reverſus, multa ſtrenue facta
Ab ſe in peregrinatione, jactabat.
Inter quæ, eum ſaltaſſe ſe Rhodi ſaltum,
Quem æquare nullus ex ea urbe quiviſſet:
Hujuſque teſtes facti habere ſe multos

Sane graves idoneoſque dicebat.
Cui tum ex corona quidam, Amice, quid teſtes
Adducis, inquit, quum probare re poſſis?
Nam ſi utique verum eſt, quod refers; fidem nobis
Res ipſa faciat: en Rhodus tibi, en ſaltus.
Ubi rebus opus eſt, verba inaniter jactes.

LXV.

VULPES, ET RUBUS.

EXCELSAM *vulpes ſepem conſcenderat horti:*
Unde gradu inſtabili, & titubante per ardua planta,
Apprendit caſura rubum. ille infeſtus acutis
Sentibus incautæ pupugit veſtigia vulpis.
Quæ male multata, & plantas laniata cruentas,
Incuſare rubum, probriſque inceſſere cœpit;
Quod ſibi, ad ejus opem quæ confugiſſet in artis
Rebus, inhumano nocuiſſet barbarus auſu.
Cui rubus, Immo, ait, imprudens plane ipſa fuiſti
Me apprendendo, alios omnes qui apprendere ſuevi.
Stulti adeo ſunt ſæpe homines, ut rebus in artis
Confugiant ad eos quibus ultro lædere mos eſt.

LXVI.

VULPES, ET LARVA.

MIMI *ingreſſa domum vulpes, dum ſingula rerum*
Viſendi ſtudio, ſcenæ inſtrumenta revolvit,
Formoſi larvam ſimulacrum repperit oris:
Inque manus ſumens, animoque, & lumine luſtrans,
O quam inſigne caput, ſpecie quam, dixit, honeſta:
Sed rationis inops, caſſoque informe cerebro!
Sordet honos formæ, niſi cui ſapientia juncta eſt.

LXVII.

LXVII.

CANES DUO.

C*Anis fuit, qui tempore pluvio domi*
Se continebat, nec pedem umquam e limine.
Interrogatus hic ab æquali ſuo,
Cur id faceret, Ego, inquit, alias fervida
Perfuſus unda, timeo nunc & frigidam.
Timet innocentem, qui nocentem pertulit.

LXVIII.

MULIER, ET MEDICUS.

L*Ippa olim mulier medico perſolvere certam*
Mercedem pacta eſt depulſo denique morbo.
Is caligantem quoties curaverat ægram,
Tempore quo nihil uti oculis ea quibat inunctis,
Obvia quæque domo rapiens, exibat onuſtus.
Jamque exportatis ſpoliaverat omnibus illam,
Quum bene habere oculi, ſolitamque admittere lucem
Cœperunt. tum demum operæ, remedîque ſalubris
Mercedem medicus quum poſceret, illa recuſans,
Deterior nunc eſt viſus mihi, quam fuit ante:
Quippe domi congeſta prius quæ multa videbam,
Nunc quocumque oculos verto, nil conſpicor, inquit.
Corrumpunt multi, atque hominum de pectore delent
Offenſis ſua ſæpe novis benefacta priora.

LXIX.

ASINUS DOMINOS MUTANS.

O*Litori aſellus ſerviens, quod pabuli*
Quam minimum haberet, quod laboris plurimum,
Jovem eſt precatus, ut ſibi alium herum daret.
Dedit ille figulum: cui lutum aſſidue ferens,

Du-

Duroſque lateres, tegulaſque prægraves,
Iniquiore ſorte multo quam prius
Agebat. ergo denuo dominum ſibi
Mutare uti liceret, oravit Jovem.
Quo aſſentiente, venditus coriario.
Ibi vero acerbam, luctuoſam, & perditam
Miſer trahebat vitam, onuſtus fœtidis
Fratrum ſuorum, affiniumque pellibus.
Tum triſte rudens, Ah quam, ait, ſatius fuit
Servire ſervitutem heris prioribus!
Hic enim, ut video, ubi me labore occiderit,
Corium quoque exercere perget mortui.
Mutare dominum non niſi in pejus datur.

LXX.

CERVA, ET VITIS.

V*im venatorum fugeret quum cerva ſequentum,*
Frondea ramoſæ ſubiens umbracula vitis
Delituit: donec, jam diſcedentibus illis,
Se rata jam tutam, defunctamque eſſe periclo,
Ipſa ſuas auſa eſt morſu exagitare latebras,
Et ſibi prætentas avide decerpere frondes.
Quem motum ramorum, agitataque vitea tecta
Converſi venatores quum forte viderent,
Illud opinati quod erat, ſub fronde latentem
Eſſe feram, certis miſeram fixere ſagittis.
Quæ moriens, calidoque animam cum ſanguine fundens,
Jure, ait, hoc patior: neque enim umquam lædere, quæ me
Servarat, debebam, aut tales reddere grates.
Divina ingratos homines ulciſcitur ira.

LXXI.

LATRO, ET MATER.

Damnatus morti latro ducebatur acerbæ,
Digna recepturus ſceleratæ præmia vitæ.
Cui ſe in conſpectum mater quum mœſta dediſſet,
Ingeminans triſti miſerandas voce querelas,
Ille ut eam affari eſt permiſſus, & oſcula ferre,
Maternos morſu in vultus invaſit acuto;
Totaque fœdavit laceratis naribus ora.
Deteſtari hominem plebs circumfuſa, vocare
Immanem parricidam, atrociſſima quæque
Dicere ſupplicia, & pœnarum exempla mereri.
Audite, ille inquit, cives: neu crimine tanto
Indicta cauſſa immeritum damnare velitis.
Exitii mihi namque caput, peſtiſque nefandæ
Cauſſa, hæc ſola fuit: mater mihi cauſſa mali omnis
Sola fuit, fœdæque hujus mihi mortis origo,
Jam inde uſque ab ſtudiis, atque a puerilibus annis:
Tempore quo ſubreptum æqualis forte libellum,
Rerum ignarus adhuc, & honeſti neſcius, ipſi
Exhibui: læta atque alacri quæ fronte renidens,
Dulcibus excepit furtivam blanditiis rem.
Inde aliis porro, atque aliis per tempora furtis
Succedentia graſſatus, huic ſcilicet arti,
Huic vitæ generi aſſuevi, cui triſte videtis
Supplicium, ſævæque crucis tormenta parari:
Quæ facile evitare mihi licuiſſet, & eſſe
Incolumi, ad mores converſa mente probatos,
Si me hæc materno imperio, flagroque ſalubri

Pec-

Peccantem teneris caſtigaviſſet in annis.
Exitium natis parit indulgentia patrum.

LXXII.

VATES.

IN populi cœtu, medio privata canebat
Vates fata foro, & quæ quemque eventa manerent.
Ecce ſuperveniens ſecuro nuntius illi
Expoſuit, fures per apertas forte feneſtras
Illius penetraſſe domum, quæque intus erat rem
Aſportaſſe omnem, & vacuos liquiſſe penates.
Ille gemens, miſtoque ciens ſuſpiria fletu,
Viſurus ſua damna, gradu ſeſe inde citato
Proripuit. cui tum media de plebe facetus,
Cur tu aliis, inquit, prædicere fata profeſſus,
Non hæc ipſe tibi ceciniſti inſtantia damna?
Qui ſibi non ſapit, hic ſapiens mihi non erit umquam.

LXXIII.

ASTROLOGUS.

OBSCURA *aſtrologus graditur dum noctis in umbra*
Intentus cælo, & tacite labentibus aſtris,
Decidit in puteum: caſuque afflictus iniquo
Implorabat opem, divoſque homineſque ciebat.
Excitus acceſſit putei vicinus ad oras
Salſus homo: &, Quænam hæc tua tam præpoſtera, dixit,
Eſt ratio? nam qui ante pedes quæ ſunt ſita neſcis,
Diſſita tam longe profiteris ſidera noſſe.
Quid rerum cauſſas, naturæque abdita quæris,
Ipſe tui ipſius, propriæque oblite ſalutis?

LXXIV.

LXXIV.
LEO, ET VULPES.

CONFECTUS *ſenio leo, quum jam quærere victum*
Venatu, ut quondam juvenis, non poſſet, id aſtu
Decrevit facere, atque artes tentare doloſas.
Morbum ergo ſimulans, in opaci faucibus antri
Procubuit, gemituſque dedit. quumque undique ad ægrum
Quadrupedes viſendum irent; ut protinus illi
Quæque propinquarat, rictu hanc inhiante vorabat.
Hac demum multis animantibus arte peremtis,
Viſendi cauſſa & vulpes acceſſit ad antrum:
Atque a veſtibulo ægrotum clamore ſalutans,
Quo modo haberet, eum caute officioſa rogavit.
Reſpondente illo, ſe vero peſſime; eamque
Percunctante, aulæ cur non penetrale ſubiret;
Suſcepit vulpes, Quia me veſtigia terrent
Omnia te adverſum ſpectantia, nulla retrorſum.
Magna mala ex levibus vitat mens provida ſignis.

LXXV.
ARMENTARIUS.

PER *confragoſos forte ſaltus devium*
Quærens juvencum errabat armentarius.
Quem quum irrepertum, ab aliquo abactum crederet,
Hædum tibi mactare vovit, Juppiter,
Reperire furem ſi ſibi concederes.
Ingreſſus inde proximam ſilvam, videt
Juvencum ibi ab leone lacerari ſuum.
Tum vero egenus conſili, ac tremens metu,
Supplex ſupinas ſuſtulit cælo manus;
Tibique, inquit, hædum voveram, alme Juppiter,

Si repperiſſem furem: opimum nunc bovem
Polliceor, ejus ſi manus evaſero.
Humana mens, ignara ſortis abditæ,
Nocitura ſæpe pro ſalubribus petit.

LXXVI.

LUPUS, ET MULIER.

ARva *quum jejunus olim pervagaretur lupus,*
Ad tugurium venit, unde vagientem puerculum,
Huicque matrem comminantem ſane acerbe exaudiit,
Flere ni deſineret, illum tradituram ſe lupo.
Serio iſtæc elocutam mulierem ratus lupus,
Jam ſibi exſpectabat obici contumacem puerculum.
Multam in horam ſic moratus, rurſus audit mulierem
Voce blanda & ad ſoporem provocandum tinnula
Dicere infanti: Bono animo es, nate mi dulciſſime:
Nam lupum, ſi raptor ille huc venerit, mactabimus.
Hic lupus tum denique omni deſtitutus ſpe ſua
Triſtis in ſilvas recedens, Pro ſupreme Juppiter,
Alia dicunt, alia faciunt hice mortales, ait.

LXXVII.

VESPERTILIO, ET MUSTELLA.

LApsam *ex aere avem, cui ſero ab veſpere nomen,*
Quum muſtella rapax laniare infenſa pararet,
Hæc vitæ uſuram ſupplex, veniamque petebat.
Olli muſtella ſe parcere poſſe negante,
Quod cunctis natura inimica volucribus eſſet,
Illa implumem alvum lactantiaque ubera pandens,
Atque ita non volucrem, ſed murem ſe eſſe profeſſa,
Dimiſſa eſt ſoſpes, & aperto reddita cælo.
Hæc eadem in rapidos paullo poſt incidit ungues

Al-

Alterius muſtellæ: & ab hac quoque mittier orans
Audiit æternum cum muribus eſſe duellum
Muſtellis, proin ſpem veniæ deponeret omnem.
Illa ſed oſtentans tenues, pennæ alitis inſtar,
Membranas tergo hærentes, ſeſe eſſe volucrem,
Non murem aſſeruit: dimiſſaque rurſus in auras,
Sic commutato bis nomine nacta ſalutem eſt.

Non unam ſemper rationem inſiſtat agendi,
Qui vitare cupit varii diſcrimina caſus.

LXXVIII.

APER, ET VULPES.

DENTES *retuſos arbore exacuens aper*
Satagebat: atque hunc forte præteriens via
Vulpes rogavit, cur ſine ulla prœlii
Neceſſitate acuere dentes tenderet.
Non abs re ego, inquit ille, ſic facio, o bona:
Nam quum ingruit periclum, & adverſarius
Ad ſanguinis, vitæque diſcrimen vocat,
Haud ſane acuere tum vacat dentes mihi.
Itaque otii, & ſecuritatis tempore
Arma apparo, ſtringenda quum uſus venerit.

Paratus animo contra iniqua caſuum,
Aut vincet illa, aut fortius certe feret.

LXXIX.

GALLINA, ET HIRUNDO.

GALLINA *quum ſerpentis ova nacta eſſet,*
Ea diligenter fovit, atque ab iis fœtus
Excluſit. id prætervolans ea forte
Hirundo conſpicata, Cur, ait, demens
Hos alere tendis, qui tibi adoleverint, abs te,

Tuoque capite injuriam auſpicabuntur?
Hominem improbum promôris, ipſe te evertet.

LXXX.

CANES DUO, ET COQUUS.

QUIDAM *hoſpitem accepturus, huic convivium*
Lautum profuſis apparabat ferculis.
Canis quoque ejus, quum ſuum æqualem canem
Vocaſſet, in culinam herilem ſubſequi
Se juſſit. is tam ſplendidas ſpectans dapes,
Papæ, quot, inquit, hic voluptates novæ!
Quantum repente gaudii oblatum eſt mihi!
Quam multa video, quamque opima fercula!
Quorum omnium jam implebor; & pulchre ſatur
Famem univerſo hoc triduo non ſentiam.
Hæc quum ille ſecum agitaret, & caudam ſimul
Motaret alacrem ludibundus, utpote
Favore fidens qui vocatoris ſui,
Jam delicatas ſpe voraviſſet dapes;
Coquus hunc repente pedibus arreptum, gravi
Emiſit altas per feneſtras impetu.
Qui afflictus, atque perditus, flens, ejulans
Quum abiret inde, huic alius occurrens canis,
Ut opipare cœnatus eſſet, quæſiit.
Sane, inquit ille, tam madens, atque ebrius
Revertor, ac diſtentus, ut ne ipſam quidem,
Qua egreſſus inde ſum, viam animadverterim.
Qui pollicetur cumque de alieno tibi
Benefacere, huic tu, ſi ſapis, ne fidito.

LXXXI.

SIMIUS, ET VULPES.

QUADRUPEDUM *in cœtu quum ſaltaviſſet boneſte*
Simius, hunc illæ regem dominumque crearunt.
Tacta ſed invidia & ſenſu livoris iniqui,
Vulpes vafra, novum inſtituit pervertere regem.
Atque obſervatis ad opacum caſſibus antrum,
Huc illum adduxit, tamquam oſtenſura repertum
Ab ſe theſaurum, qui lege & moribus ipſi
Deberetur uti regi, rerumque potenti.
Credulus ille dolis inductus, & arte Pelaſga,
Inconſultius approperans, in vincula ſeſe
Induit infelix, & opertis caſſibus hæſit,
Sero animadverſas fraudes, & perfida vulpis
Conſilia incuſans. cui vulpes, O bone, dixit,
Tune iſto male ſano animo, tu ſenſibus iſtis
Quadrupedum rex eſſe audes, ſceptriſque potiri?
Oſtendit commiſſus honos, quam quiſque probandus.

LXXXII.

VULPES, ASINUS, ET LEO.

VULPES, *& aſinus, ſocietate contracta,*
Simul in ferarum luſtra iere venatum.
Iis quum leo occurriſſet, ilicet vulpes,
Tanto in metu periculoque deprenſa,
Suas ad artes malitiamque confugit.
Seorſum ab aſino nam leone convento,
Atque impetrata impunitate pro ſeſe,
Ei tradere aſtu comparem ſuum pacta eſt:
Paulloque poſt, abſconditos ibi forte
Improvidum aſinum vafra duxit in caſſes.

Leo,

Leo, qui videret prædam eam ſibi in tuto,
Prius apprehenſam ventre condidit vulpem;
Dein vero ad aſinum verſus, hunc quoque abſumſit.
Inviſus adeo eſt proditor, graves ut det
Iis ſæpe pœnas unde præmium ſperat.

LXXXIII.

FORMICA.

FORMICA *quæ nunc eſt, homo fuit quondam,*
Agro colendo continenter incumbens;
Nec ſecius, ſilente nocte, furtivas
Fruges propinquis ſæpe devehens arvis;
Avidoque ſemper omnia horreo condens.
Abominatus Juppiter, ſub humana
Specie ac figura tam nefarium monſtrum,
In hujus illum membra vertit inſecti,
Formica quæ nunc dicitur. ſed ut formam
Mutavit oris, non refinxit & mores:
Etenim rapinis nunc quoque arva divexat;
Et inſolentes ex agris agit prædas,
Cupida, & tenax, ſemperque parca quæſiti.
Eadem manet natura, ſorte mutata.

LXXXIV.

ASINUS, ET EQUUS.

ASINUS *beatum exiſtimaverat quondam*
Equum, quod affluenter hordeo paſtus,
Habituſque ſemper eleganter, & laute,
Cutis nitore, obeſitate membrorum,
Curam in ſe herilem, gratiamque præferret:
Quum ipſe interim ne vilibus quidem poſſet
Paleis famem, & jejuna viſcera implere,

Præ-

Digitized by Google

Præſertim iniqua ſarcina fatigatus.
Sedenim, coorto forte bellico motu,
Quum armis opertum hero inſidente vidiſſet
Equum apparari ad pugnam, & acriter ſæpe
Calcaribus vexatum in hoſtium turmas
Agi; unde vulneratus, & gravi caſu
Collapſus, animam vix trahebat afflictam;
Sententiam mutavit; & ſuam ſortem
Præ ejus miſera rurſus haud malam duxit.
Periculoſum divitum ſtatum ſpectans,
Pauperiem, & artam diſce amare fortunam.

LXXXV.

MONEDULA.

PASTOR *prehenſæ ab ſe pedem monedulæ*
Filo alligavit; atque eam gnato ſuo
Puerile, quicum luderet, munus dedit.
Quæ vitam eam pertæſa, quum primum fugæ
Occaſio eſt oblata, cum vinclo avolans
Se in arborem, ſuumque nidum contulit.
Circumvoluto vero ramis vinculo,
Seſe expedire ad evolandum non valens,
Quum inſtare mortem jam videret, Hei mihi,
Lacrimans ait, gemenſque, quæ ſat commodam
Heri mei gravata conſuetudinem,
Me me ipſa libertate, vitaque exui.
Incommodorum ſæpe leviorum fuga
In calamitates maximas incurritur.

LXXXVI.

HERUS, ET CANES.

H*IBERNA nimbo continente tempeſtas*
Quemdam ſuo deprendit in ſuburbano.
Is primum oves, dein comedit & capras:
Poſtremo tempeſtate perſeverante
Operarios quoque inſtitit boves veſci.
Quod ubi canes videre, territi ſane,
Interque ſeſe clam timore muſſantes,
Quantum poteſt fugiamus, inquiunt: nam qui
Ne operariis pepercerit quidem bobus,
Nobiſne eum putamus eſſe parſurum?
Caris iniquus, eſſe cui poteſt æquus?

LXXXVII.

AGNUS, ET LUPUS.

S*TANS in ſupremo culmine agnus ædium*
In tranſeuntem probra jactabat lupum,
Quæcumque in improbam & voracem beſtiam,
Sævam atque ſanguinariam dici queunt.
Olli quieta mente ſubridens lupus,
Non tu mihi maledicis, inquit, o bone,
Sed iſte, quo confidis, excelſus locus.
Adverſus homines præpotentes, & graves,
Tenuibus animos tempus addit, & locus.

LXXXVIII.

ASINUS, ET VULPES.

L*EONIS olim pelle aſellus indutus*
Reliquas quadrupedes territans vagabatur.
Vulpi quoque obviæ inſolenter inſultans,
Terrere & hanc tentavit: illa, quæ ignavum

Ru-

Digitized by Google

Rudentis ejus forte murmur audiſſet,
Tua, inquit, iſta horrenda torvitas oris
Gravi profectò me pavore compleſſet,
Niſi, qui leo eſſes, te rudente cognoſſem.
Indoctus idem, atque arrogans, ſuo ſemet
Sermone, & ignorantiam ſuam prodit.

LXXXIX.

ASINUS, CORVUS, ET LUPUS.

EXULCERATUS *dorſum aſellus errabat*
Per prata: cujus ulcera advolans corvus
Tundente reſcindebat improbus roſtro.
Rudebat ille, fœda labra diſtorquens:
Crebroſque calces præ dolore jactabat.
Morſum ulcerum repetente ſæpius corvo,
Spectaculum ſane elegans agaſoni
Viſum, ut profuſos ſolveretur in riſus.
Quod intuens e proxima lupus ſilva,
Me miſerum, ait; quem ſi vel eminus tantum
Vident, acerbe perſequuntur: huic vero
Noxam quoque admittenti amanter arrident.

XC.

MERCURIUS.

MERCURIUM *ab alto miſit olim Juppiter,*
Artificibus medicamen ut mendacii
Miſceret. ille diligenter id terens
Ad conſtitutum mente menſuræ modum,
Circumtulit, partemque cuique miſcuit.
Solus ſupererat ſutor: & medicaminis
Multum etiam erat: quod univerſum illi deus
Ipſo ebibendum præbuit mortario.

Hinc factum, ut omnis mentiatur artifex,
Sed ſutor illo in genere præſtet omnibus.

XCI.

BUBULCUS, ET HERCULES.

VIA *in lutoſa prægrave hæſerat plauſtrum,*
Merſis ad uſque axem rotis.
Nihil hic bubulcus providere, nec ſeſe
Opi ferendæ accingere:
Tantum ſedens, ſuamque conquerens ſortem,
Magnum invocabat Herculem.
Cui nube fultus candida deus, præſto
Fuit, & monere hæc inſtitit:
Age, inquit, & tu enitere ipſe per tete,
Atque id, quod in te eſt, expedi:
Stimulo boves, humeriſque promove plauſtrum:
Tum demum agentem gnaviter
Vocatus adjuvabo, vique cæleſti
Humana vota proſequar.
Vigilando, agendo, providendo quod poſſis,
Paratur e cælo favor.

XCII.

MOMUS.

JUPPITER, *& Neptunus, & artibus inclyta Pallas,*
Certavere olim, quis eorum pulchrius orbi
Quid daret. ergo hominem ſpecioſum rector olympi,
Diva domum, ſalſæ taurum rex edidit undæ.
Tum Momus judex accitus, & omnia juſſus
Contemplarier, atque æqua perpendere lance.
Is primum in tauro reprehendere cornua cœpit,
Quod fronti hærerent: etenim conſultius armos,

Acrior

Acrior unde ictus foret, armatura fuiſſe.
Tum ſenſum mentemque hominis ſub pectore clauſam
Carpere: quanto illam melius potuiſſe vel extra
Conſtitui, vel per patulam apparere feneſtram;
Ut meditata ejus penitus noviſſe liceret.
Poſtremo damnare domum, vitiique notare,
Mobilibus quod nixa rotis non eſſet, ut una
Cum domino externas proficiſci poſſet in oras,
Vicinumque malum effugio vitare parato.
Damnari, carpique etiam rectiſſima poſſunt.

XCIII.

ARBORES, ET RHAMNUS.

REGNUM *olim olivæ detulerunt arbores,*
Et valida late ſceptra gentis frondeæ.
Quibus illa, quæ contenta ſorte eſſet ſua,
O amicæ, ait, meam ne pinguitudinem,
Diis atque hominibus expetitam, deſeram,
Ut imperem, regnique curis macerer?
Ite, oro, & alii ſarcinam hanc imponite.
Rejectæ eunt ad ficum: uti regnet, rogant:
Quæ & ipſa, per ſe læta nativis bonis,
Egone ut meam dulcedinem, & ſuaviſſimos
Fructus, ſapori mellis Hyblæi pares,
Angore mutem, quo hic honos exuberat?
Re rurſus infecta hæſitabundæ arbores
Vitem quoque ſtatuere tentandam ſibi.
Ea tum nigranti concolores purpuræ
Uvas onuſtos explicans per palmites,
Videtis, inquit, has opes, hanc copiam,
Hoc delicatum tot racemorum decus,

Deo unde, hominibuſque humor acceptus fluit?
Hæc dona opima, hæc tanta naturæ bona
Ut deſeram, vos eſtis auctores mihi?
Tum vero me omnes omnium ſtultiſſimam
Exiſtimarint arborum, ſi id fecero
Quo me ipſa perdam, ceteris ut conſulam.
Hæc illa: at hæ, jam ſupplicandi tædio
Feſſæ, ac labore, rhamno honorem deferunt.
Elatus ille regio faſtu, ac tumens,
Si rex, ait, ſum veſter, ad me accedite
Omnes, & umbra ſub mea conſidite.
Ni id feceritis, rapidus ignis, nemini
Parſurus, ex me erumpat, atque ipſas quoque
Excelſiores hauriat Libani cedros.
Aliis præeſſe optabile iis tantummodo eſt,
Libidini ſervire qui volunt ſuæ.

XCIV.
SPES.

BONA *univerſa Juppiter coegerat*
In dolium; idque ſane opertum ſedulo
Mortali amico deinde commendaverat.
Is geſtiens, quid intus eſſet, viſere,
Quum operculum amoviſſet, in cælum illico
Cuncta evolarunt; Spes modo hæſit in labro:
Hinc in bonorum ſola defectu omnium
Mortalibus Spes alma numquam deficit.

XCV.
ASINUS SIMULACRUM GESTANS.

SIMULACRUM *aſellus bajulans argenteum,*
Quum id tranſeuntes flexo adorarent genu,

Sui

Sui hoc honoris gratia eſt fieri ratus.
Jamque inſolenti elatus arrogantia,
Nolebat aſinus eſſe, donec aſpero
Probe dolatus fuſte clunes, audiit,
O ſtulte, non es tu deus, ſed fers deum.
Se norit hominem, qui magiſtratum gerit.

XCVI.

CASSITA.

ALES *eſt caſſita, ſummum pileata verticem,*
In ſegetibus nidulari ſueta, & ova excudere
Ferme in anni tempus illud, filios ut puberes
Appetente meſſe primis inſtruat volatibus.
Forte tempeſtiviora legit hæc quondam ſata:
Itaque flaveſcente ſegete pulli adbuc implumibus
Egredi materna tecta non valebant artubus.
Igitur ad cibum parandum fœta proficiſcens foras
Monuit hos, ſi quid viderent, ſi quid audirent novi,
Sedulo ut renuntiare cuncta meminiſſent ſibi.
Ecce dominus ſegetis illuc venit; & gnatum vocans,
Cernis hæc maturuiſſe, & poſtulare jam manus;
Proinde cras ubi diurnum fulſerit crepuſculum,
Ito, ait, rogato amicos mutuam, in meſſem hanc, opem.
Anxii pulli reverſæ matri id ipſum nuntiant:
Illa eos eſſe otioſos, atque ſecuros jubet:
Non enim meſſem futuram, dum ille amicis fideret.
Poſtero die profecta rurſus ad paſtum alite,
Dominus opperitur illos quos vocari juſſerat:
Sol inardeſcit: nihil fit: præſto amicus nullus eſt.
Tum ille gnato, Iſti amici noſtri, ait, ſunt deſides:
Quin ad affines rogandos, & propinquos pergimus,

Tem-

Digitized by Google

Tempori cras ad metendum præſto uti nobis fient?
Rurſus hoc pulli parenti territi renuntiant.
Mater illos tum quoque eſſe ſine metu & cura imperat.
Vos modo, inquit, adnotate diligenter omnia,
Quæque dicentur per illum, quæque fient denuo.
Alia lux exoritur: ales pabulatum provolat.
Ille vir bonus propinquos fruſtra, & affines manet.
Quos jubens tandem valere, filio edixit ſuo,
Ut duas deferret illuc luce falces poſtera:
Tu tibi unam ſumito, inquit, alteram ipſe ſumſero:
Rem geremus Marte noſtro, & copiis domeſticis.
Hoc ubi reſcivit ales, ilicet pullis ait:
Nunc profecto providendum eſt, vos ut alio tranſferam:
Nam ſeges cras demetetur iſta certo certius:
Quando is ipſe cuja res eſt, illam agendam ſuſcipit.
Hoc erit tibl argumentum ſemper in promtu ſitum,
Nequid exſpectes amicos, quòd tute agere poſſies.

XCVII.

VULPES, ET SIMIUS.

ANimalium *potitus imperio leo,*
Ea exſulare e finibus regni ſui,
Honore caudæ quæ carerent, juſſerat.
Pavefacta vulpes, ire in exſilium parans,
Jam colligebat vaſa. cui quum ſimius,
Ad regis imperata jam vertens ſolum,
Non pertinere edictum ad illam, diceret,
Quæ tantum haberet caudæ, ut & ſuperforet:
Verum, inquit illa, dicis; & recte admones;
Sed quî ſcio, inter illa quæ cauda carent,
An me leo numerare vel primam velit?

Cui

Cui vita ſub tyranno agenda contigit,
Inſons licet ſit, plectitur ſæpe ut nocens.

XCVIII.

RUSTICUS, ET JUPPITER.

FUNDUM *colendum ruſticus quondam ab Jove*
Conduxit æqua parte cum illo fructuum,
Hac lege, ut omnem ad ipſius nutum deus,
Ad ruſtici, inquam, juſſa ſummus Juppiter
Plueret, ſerena faceret, auras mitteret.
Ita deinde fundus ſedulo eſt cœptus coli:
Sata provenire, & aucta culmis ſurgere:
Præſtante pactas temporum vices deo:
Et ad imperata, nunc citum Favoniis,
Nunc uvidum exhibente, nunc ſudum aera.
Fit ecce meſſis: qua ſpem biantis ruſtici
Vanis ariſtis ſterilis eluſit ſeges.
Subriſit, & jacturam eam haud ægre tulit
Qui templa cæli torquet, & terræ ſola.
Sed ſpecimen ut prudentiæ ſuæ daret,
Vides, bone, ait, agricola, quid profecerint
Abs te inſtitutus annus, & cultum ſolum:
Parente ſemper me tibi, & ſemper tua
Obnoxiis ad vota tempeſtatibus.
Nunc ſi placet, videamus annum hunc proximum:
Tu arato, tu ſarrito, tu occato ut ſoles:
Me ſine ſuperne regere, & arbitrio meo
Ventos ciere, nubilum & ſudum dare:
Mea faxo videas ratio quam præſtet tuæ.
Hæc Juppiter. cui quum annuiſſet ruſticus,
Anno inſequenti verſus ordo temporum

Læto

Læto replevit vacua proventu horrea.
Ex illo omiſit homo deo præſcribere:
Bonique cuncta quæ ille præſtat, conſulit.

XCIX.

LEO, LUPUS, ET VULPES.

ÆGRUM *leonem quadrupedes inviſere,*
Ceſſante ſola vulpe, jam omnes iverant.
Ibi regis aures credulas nactus lupus
Calumniari & carpere abſentem inſtitit:
Quid eam impedire, quid morari, quo minus
Veniret ægrum regem & ipſa viſere,
Niſi contumacem ſpiritum, & ſuperbiam,
Qua gloriam de rege contemto petat?
Interea ad ipſa jam perorantis lupi
Extrema ferme verba vulpes adfuit,
Ita ut probe omnem vafra rem conjecerit.
Infremuit ira incenſus in vulpem leo:
Quæ ſe tamen gravi ex pavore colligens,
Defenſionis impetrato tempore,
Cauſſam ſuam eſt exorſa in hanc ſententiam:
Generoſe rex, quis, inquit, eſt ex omnibus
Quicumque in hunc coïere regalem ſpecum,
Qui pro ſalute tam laborarit tua,
Quantum ego? per omnes miſera quæ terras ii,
Omnes medentes, fana conſului omnia,
Uti remedium quærerem regi meo:
Tandemque reperi. juſſa proferre illico,
Ut, inquit, involvare detracta recens
Et adhuc calente pelle viventis lupi.
Sane facile medicamen eſt, inquit leo:

Lupus ecce adeſt: viventem eum deglubite.
Quo facto, amaris illa cum facetiis
Converſa ſemivivum ad adverſarium,
Cur nudum, ait, te in publico video, lupe?
An forte fieri vis palæſtrita e coquo?
Sic eat, herili quiſquis olim gratia
Abuti ad innocentium peſtem volet.

C.

PATER, FILIUS, ET ASINUS.

PATER *ſenex, & gnatus adoleſcentulus*
Venalem aſellum ad proximæ urbis nundinas
Nulla gravatum præ ſe agebant ſarcina.
Hos intuens qui forte proxime viam
Arabat, irridere cœpit ruſticus:
Quod, ut tenellos pædagogi heros ſolent,
Ita ipſi aſellum feriatum ducerent,
Alter ſenex plane, alter adoleſcentulus,
Ætate uterque cui vehiculo opus foret.
Hæc perpulere obnoxium dictis patrem
Uti juberet filium conſcendere.
Ecce alius illis obvius reprehendere
Senem inſtitit, quod obſequens nimis pater
Juvenem atque validum filium ſineret vehi,
Iter ipſe pedibus faceret infirmus ſenex.
Hæc vera viſa. hic filio juſſo pater
Deſcendere, ipſe inſedit uſque ad tranſitum
Vici ad viam jacentis. ejus incolæ
Notare pro ſe quiſque cœperunt ſenem,
Quod adhuc virenti ætate vir, alacer, vigens
Veheretur ipſe; at filium tenellulum,

Per tantum itineris, cogeret pedibus ſequi.
Hanc ille tantam ſuſtinere non valens
Invidiam, aſelli clunibus gnatum jubet
Poſt ſe inſilire, atque onere duplicato vehi.
Ibi tum viator, forte miſericordia
Commotus aſini, Valde, ait, vile hoc tibi eſt
Animal, pater, qui id tam ſiniſtre perdere
Vaſta duorum mole tendis corporum.
His ille tot pugnantibus ſententiis
Diſtractus animum, incertus hæſit conſili:
Quum, non inani, non onuſto tot modis
Aſino, per omnes reprehendentum vices,
Sine lite poſſet, aut querela progredi.
Tandem experiri & hanc quoque placuit viam:
Inter ſupini ut colligatos indito
Pedes aſelli palo, eum ipſi pendulum
Ferrent; ita humeris prægrave attollunt onus.
Tum vero ad illud tam inſolens ſpectaculum
Affuſa multitudo commeantium
Riſu emoriri, inſanum utrumque dicere,
Vexare ſalibus, ſed magis multo ſenem.
Tum denique ille ira impotenti percitus,
Præcipitem aſellum in maximam malam crucem
Ab aggere alto in proximum flumen dedit.
Plerumque qui placere ſe cunctis ſtudet,
Et ſe ipſe lædit, nec ſatis cuiquam placet.

F I N I S.

Digitized by Google

GABRIELIS
FAERNI
CREMONENSIS

CARMINA NONNULLA

Ex Jo. Matthæi Toſcani, & Jani Gruteri poematum collectionibus;

nec non ex libris Vitarum & Elogiorum Paulli Jovii.

Digitized by Google

Digitized by Google

GABRIELIS FAERNI

CARMINA.

I.

In Lutheranos, ſectam Germanicam.

Batave *Apollo, voſque Saxonum Muſæ,*
Quæ montibuſque ſaltibuſque Germanis
Raucos cietis barbaro ore concentus:
In veſtra me vireta, & avias rupes
Deducite, deæ: ſinite, quæſo, ut adſcribar
Illi beato, & undecumque felici
Germanicorum cœtui poetarum,
Qui nullam aquam Aoniam ebibêre, ſed multo
Venas biantes quum mero repleverunt,
Tunc ructuoſo pectore abditos ſenſus
Vomunt, poeticamque crapulam exbalant.
Lauros, & hederas, buxeumque pallorem
Illis relinquunt quos labori, & ærumnæ
Studium parandæ æternitatis addixit.
Ipſi æſtuoſam pampinis coronati
Frontem atque multo tempora uda ſudore
Inter cachinnos, quos Lyæus excivit,
Crebroſque cyathos pingue carmen eructant.
Læta omnia illic: annuo recurrentum

Digitized by Google

Jejuniorum ubique more ſublato,
Et triſtium obſervatione menſarum,
Potatur, eſtur quidquid attulit lauti
Conviviorum delicata libertas.
Id omne porro evomitur: additur rurſus
Quod rurſus evomatur: ut novis porro
Ingurgitationibus locus detur.
Ceſſere totis ceremoniæ templis,
Rituſque vani, & ſanctimoniæ triſtes:
Clauſtriſque fractis ædium ſacratarum,
Ubi ſterile ævum caſtitate traducens
Peccata populi ignava turba mandebat,
Hinc virgines ſacræ, inde cælibem vitam
Mares profeſſi, rupto inutili voto,
Grata invicem connubia, & toros jungunt.
Immanis ille terror inferûm ceſſit,
Et ignium voraciumque flammarum
Quæ morte functos expiare dicuntur.
Jam ſcrupuloſam pœnitentiæ legem,
Sua quemque vitia quæ jubebat humanas
Vulgare in aures, publice abrogaverunt.
Bene ac beate vitam agunt: nihil peccant,
Fato feruntur: ſi quid accidit noxæ,
Fato imputatur: lege vivitur nulla;
Per otium, per gaudia, & voluptates
Cælum paratur. anxia illa tolluntur
Opera atque merita, quoſque vulgus inſanum
Subit labores, ut ſuprema poſt fata
Superûm beato perfruatur obtutu,
Tamquam illa ſumma ſempiternaque arcana,

Et

Et præmium felicitatis æternæ
Quiſquam aſſequi labore poſſit humano.

II.

Ad Homobonum Offredum, Medicum Cremonenſem.

QUUM *tua torqueret gravis inteſtina lapillus,*
Egeſtæ ſalſus qua fluit humor aquæ,
Obſtructamque viam & clauſos urina meatus
Ureret, & vetitum crebra cieret iter:
Ipſe autem tanto victus fremeres mugitu
Quum tibi veſanus ſolveret ora dolor,
Quantum nec Siculi gemuerunt ſæva juvenci
Æra, repertorem condere juſſa ſuum:
Jamque tibi extremum properarent rumpere filum
Fata, & vitalem præcipitare colum:
Redditus es nobis mediis e faucibus Orci,
Offrede, artificis dexteritate manus,
Quæ tua Pæonio penetrans in viſcera ferro,
Immite extraxit letiferumque malum;
Quod nulla remedî vi, nulla quiverat arte
Leniri, nullo ſiſtier auxilio.
Nam quæ non tentata tibi præcepta medentum?
Ars tua inexpertæ quidve reliquit opis?
Nil herbæ, nil ſaxa tamen juvere, ſacerve
Sulphureæ epotus profuit amnis aquæ.
Combuſtumve vitrum, aut multo lepus aridus igni,
Aut verſus tenuem ſcorpius in cinerem.
Calculus aut utero quem ſpongia continet udo:
Quique Palæſtino mittitur orbe lapis.
Hircinuſve cruor, ſterilive infame veneno
Aſplenum, & vili reptile gramen humo.

Aut alvi duræ aſparagus lenitor, & inter
Saxea radices litora batis agens.
Aut hydris inviſa adiantus, quodque trahendis
Struthion urinis utile virus habet.
Quæque alia huic peſti medicamina publicus uſus
Admovet, inventum quæque fuere tuum.
Dum medicinam omnem evolvis, dum cura tui te
Naturæ medicas vertere cogit opes:
Acribus illa modo, modo lenibus uſa medelis,
Nunc mediis, ſiqua vinceret arte malum.
Indomiti ſed jam vis morbi, effrenaque peſtis
Viciſſet, jam tu flebilis umbra fores,
Ni, ſuperis certe ſuperis monſtrantibus ipſis,
Docta ſalutiferam dextra tuliſſet opem,
Quæ tua Pæonio penetrans in viſcera ferro
Immite extraxit letiferumque malum.

III.

In Maledicum.

IMPURA *lingua, quæ venenis illita,*
Imbuta felle noxio,
Graves ſuſurros ſpargis, & ſermonibus
Amara miſces toxica:
Conviciorum quis tuorum umquam modus,
Quis terminus probris erit?
Quæ finis impudentibus calumniis?
Quibus impium virus vomis
In omnium aures: inclytamque principum,
Sceleſta, famam vellicas.
Jam nulla legum te refrenant vincula:
Nulli coercent obices

Ti-

Timoris, aut pudoris, aut æqui & boni:
Quæ cuncta pro nihilo putas:
Homines deoſque ſpernis; & fas ac nefas
Eodem habes in ordine.
Quid imprecer virtutibus dignum tuis,
O vipera omni ſævior?
Niſi ut cruenta ſecta carnificis manu,
Tetrumque fundens ſanguinem,
Miſtum veneno, & ultima edens ſibila,
Humi ſupremum palpites.

IV.

† In Paulli Jovii Vitas Illuſtrium Virorum, Florentiæ magnifice excuſas juſſu COSMI I. Magni Etruriæ Ducis.

ILLUSTRES *animæ, quarum miro ordine mores,*
Et clara Jovius facta chartis tradidit,
Seu vos imperiis in pace vigentibus auctæ,
Seu bellica fuiſtis arte præditæ:
Quiſquis ineſt vobis poſt fata noviſſima ſenſus,
Si, quæ hic aguntur, ſcire vos credi licet,
Lætitia certe haud modica geſtire, novoque
Debetis alacres exſilire gaudio;
Quum revireſcentem longo poſt tempore famam
Veſtram atque laudes excitatas cernitis
Facundi calamo Jovii, quem noſtra prope unum
Ætas vetuſtis inſerit ſcriptoribus:
Quare etiam atque etiam vos huic debere fatendum eſt,
Æterna per quem veſtra vivet gloria.
Nec minus inſigni debetis plurima COSMO,
Cui læta pulchræ paret ora Etruriæ;

Hæc qui veſtrorum juvenis generoſus honorum
Monumenta formis juſſit excudi æneis.
Ille unus lapſas ſeclis vergentibus artes,
Et litterarum ſtudia neglecta erigit:
Ille fovet vates: illi pia carmina curæ,
Et reſtituta in priſtinum ſapientia:
Et quæ ſidereos linquens Aſtræa receſſus
Sub hoc reviſit principe humanum genus.
Utque ſalutiferum radianti lumine ſidus
Seu Veneris almæ, ſive ſupremi Jovis,
Triſtia felici levat exoriens aſpectu
Aſtra; atque lætos undique eventus ciet;
Non morbi, non bella vigent; maria alta quieſcunt,
Et aucta largis terra ridet frugibus:
Talis bonorato Medicûm de ſanguine COSMUS
Orbi ſerenum illuxit Etruſco jubar.
Suſtulit inceſtas pœnis ultricibus artes,
Mores probroſos pepulit, induxit bonos.
Virtuti pretium, ingeniis honor additus unumquemque ad decora ſtudia, & artes allicit.
Pax ſecura viget, juſtum dominatur & æquum:
Procul inſolentes exſulant injuriæ.
Macte iſta virtute animi, clariſſime princeps;
Futura numquam te ſilebunt ſecula.

V.

Subſcriptum ſimulacro Pyrrhi Epirotarum regis.

EPIRUS *mihi parva quidem, ſed Martia tellus,*
Et patria, & regnum, & generoſæ bellica menti
Materies fuit. Æacides mihi ſanguinis auctor:
Et mea cognatum virtus expreſſit Achillem.

Ipſe

Ipſe ego præſcripto docui munimine valli
Metari caſtra, & tutos ad bella receptus.
Romula me pubes certamine fuſa cruento
Italicæ experta eſt ſub mœnibus Heracleæ.
Quo terrore truces animos atque aſpera corda
Fregiſſem Æneadum, & ſtatuiſſem fœdera victis,
Ni pacem infamem, Cæci ſententia diſcors
Diſſuaſiſſet, & ad lituos atque arma vocaſſet.
Sic ego re infecta Italo de litore ceſſi,
Quo me fors gravis, atque immitia fata trahebant,
Ad clarum nece noſtra Argos, ubi ſæva cientem
Prœlia ab excelſis ultrix me tegula tectis
(Indignum!) dextra dejecta afflixit anili.

VI.

Hannibal in tabella.

FERUS *ille, dominæ terror urbis & pavor,*
Clariſſimorum peſtis & ſtrages ducum,
Procella Italici vaſtitaſque nominis,
Delineatus hac tabella eſt Hannibal;
Quem & ipſa quondam (o teſtimonium grave!)
Statuarum bonore Romula urbs impertiit.
Quantum ille meritus eſt apud Pœnos ſuos?
Qui in hoſtium urbe, ipſo, inquam, in hoſtili foro,
Virtutis ergo, marmore effictus ſtetit.

VII.

De Scipionis majoris imagine.

POENORUM *clades, domitor Carthaginis altæ,*
Aſdrubalis magni victor, & Hannibalis:
Depictum cujus veteri de marmore vultum
In claris Jovius fixit imaginibus:

Quam te, magnanime Heroum, tuaque iſta verenda
Ora, ſacramque libens conſpicor effigiem!
Eminet in parva majeſtas quanta tabella!
Quantum conſpicui floret honos capitis!
Apparet læto gravitas conjuncta decori,
Et datur excelſi cernere ſenſum animi.
Conſpiciare diu, & vim ſpernere temporis aude,
Divini ſpecies imperioſa viri.

VIII.

Epitaphium Caſtruccii Caſtracanis.

QUi *jam obſoletam bellicæ artis gloriam,*
Caſtruccius Lucenſium dux, Italis
Reſtituit, & pro factione Cæſarum
Etruriam quatefecit armorum ſono:
Nunc hic quieſcit parvus e tanto duce
Pulvis cinisque, & nudula umbra mortui.

IX.

De Joanne Vitellio Cornetano, Patriarcha, & Cardinali.

QUis *tua facta potis, laudeſque æquare canendo,*
Purpuream ſuccincte togam, generoſe Vitelli?
Majeſtas tibi Romani Paſtoris, honorque
Debet, & antiquum tibi diſciplina vigorem
Acceptum ſervata refert. tu fontibus æqua
Supplicia & meritas tribuis, juſtiſſime, pœnas.
Diſperſos tu ſilvarum per luſtra latrones,
Non ſecus ac venator apros, indagine cingis.
Tu diros Latio dominos, tu triſte repellis
Servitium, ſævoſque ſua quemque urbe tyrannos
Exigis, & juſta populos ditione coerces.
Infandæ plebis tu ſeditione fugatum

Pon-

Pontificem ſacrum juſtis ulciſceris armis;
Stringis & horrendas in noxia colla ſecures.
Salve, purpurei decus, & tutela ſenatus,
Priſcarum virtutum imitator, & æmule laudum;
Imperio quod ſervaras digniſſime, ni te
Præpropera ambitio tentaſſet inanibus auris,
Jactaſſetque avidam tranſverſo turbine mentem.

X.

In imaginem Tamerlanis, Scytharum Imperatoris.

ILLE *novus Xerxes, Orientis victor, & ingens,*
Quacumque permearet, horror gentium,
Complevit totos Scythico qui milite campos,
Hoc ſe ferebat ore trux Tamerlanes.
Cujus in adventum tutæ altis mœnibus urbes,
Ipſumque terræ contremiſcebat ſolum.
Ipſi adeo montes, ipſæ per devia valles
Vim barbarorum non ferebant agminum.
Quare ab Caucaſeis Aſiam convallibus omnem
Ad uſque Nili flumina armis ſubdidit.
Euphratem, & Tigrim, & rapidum tranavit Orontem,
Vi, vaſtitate, cæde cuncta proterens.
Utque olim, fœda quum tempeſtate coorta
Erumpit atra nube fulmen igneum:
Obvia quæque cadens perrumpit, & alta ſonanti
Templa atque ſolidas ſtrage turres disjicit.
Subſidit vaſto tellus labefacta fragore,
Humiliſque mentes ſternit humanas pavor:
Haud ſecus ille viam ferro molitus, & igni,
Evertit arces, oppida æquavit ſolo.

Re-

Regem Aſiæ horribili captum impete Bajazetem
Caveaque clauſum ferrea circumtulit.
Hæc agitantem illum, & ſpirantem immania juſſa,
Quæ cunctus undique orbis expaveſceret,
Exiguo cæcæ domitum molimine febris,
Fatalis uno ſolvit hora triduo.
Deque tot inſanis opibus, de tot modo regnis
Reliqua una parvo gleba texit pulvere.

XI.

De Georgio Caſtrioto Scanderbecho, Epiri principe.

TURCARUM *clades, Othomanni nominis horror,*
Epiri tutela illo jacuere ſepulcro
Quo quondam invicti cubuerunt oſſa Georgi.
Nunc & membra viri, & diſſectum in fruſta ſepulcrum
Interiit: ſparſi manes, conciſa vagantur
Oſſa, nec in gelida nunc ſaltem morte quieſcunt.
Namque ut is aſſertum toties cum laude paternum
Imperium, exacta moriens ætate reliquit,
Ilicet immanes tenuerunt omnia Turcæ.
Tum clari herois venerati nobile buſtum,
Oſſaque, marmoraque invictum condentia corpus
Abſtulerunt ſibi quiſque in partes ſecta minutas,
Tamquam iis bellica vis, & Martius ardor ineſſet,
Et genium præſtare bonum, fortemque valerent.
Sic quæ aliis tumulum virtus parat, abſtulit illi,
Atque eadem diro venerandum præbuit hoſti.

XII.

De Alfonſo, Ferrariæ principe.

CLEMENTEM *poſtquam Medicem, cui tempora nuper*
Tiara cingebat triplex,
Exſtinctum Alfonſus dux audiit, ilicet acri
Correptus ægritudine
Illius mortem eſt properata morte ſecutus,
Funuſque junxit funere.
Præ luctu periiſſe inquis, nimioque dolore?
Immo id quidem præ gaudio.

XIII.

Epitaphium Franciſci Sfortiæ II. Mediolanenſium principis.

FRANCISCUS *hic ſitus ſecundus Sfortia eſt,*
Inſubrium dux, cujus imperium atque opes
Nunc aſperis, nunc proſperis eventibus
Fortuna ſorſque multiplex exercuit.
Atque ille nunc civilibus, nunc exteris
Petitus armis, Galliciſque, & Bæticis,
Mediuſque reges inter adverſarios,
Suprema ad uſque fata regnum patrium
Servavit; & prudentia fretus ſua
Armis vim apertam fregit, atque aſtu dolos.
Nunc hic quieſcit parvus e tanto duce
Pulvis ciniſque, & nudula umbra mortui.

XIV.

In funere Alfonſi Davali Vaſtii.

DESTITUTI *flete, cives, magnum Vaſti principem,*
Deplorate raptum vobis præſidem juſtiſſimum,
Luctuoſa triſte funus proſequentes nænia.
Ille veſtræ ſemper auxit civitatis commoda;

Ille jus, & æquitatem conſervavit publicam;
Inque ſævis ſæpe bellis ſoſpitem urbem præſtitit.
Quare mæſti flete, cives, magnum Vaſti principem,
Deplorate raptum vobis præſidem juſtiſſimum,
Luctuoſa triſte funus proſequentes nænia.

Gabrielis Faerni Carminum Finis.

ILLUSTRIUM POETARUM CARMINA AD GABRIELEM FAERNUM, ET DE EODEM.

* Joannis Casæ *in Epiſtola ad Galateum, de Ambitione, ex Carminibus ejuſdem.*

.... Priuluſque bonus, ſimplexque Faernus,
Prudens & veræ virtutis cultor uterque:
Vitrea quos numquam titillat gloria, febris
Purgatos hujus.

† Marci Antonii Flaminii *Carmen XXXIII. libri VI. Ad Marcellum Cervinum, & Franciſcum Sfondratum Cardinales. edit. Cominianæ pag. 169.*

Quod Faernum, hominem bonum atque doctum
Amo non ſecus atque memetipſum,
Ejus gaudeo commodis perinde
Ac meis propriis: quod ergo per vos
Summo a principe conſecutus ille eſt
Quidquid ad bene, commodeque agendam
Vitam optabat, id hercule obligavit
Me vobis ita, candidi patroni,
Ut devinctior eſſe nemo poſſit.
At vos, qua pietate jam tueri

Cœ-

---

* Exſtat & ejuſdem Ode ad Faernum, quæ tamen quum nihil de ejus laudibus contineat, conſulto eſt a nobis omiſſa.

Cœpiſtis lepidum meum ſodalem,
Eadem pietate, firma ut hæc ſint
Et perennia dona, providete.

† Francisci Franchini *Coſentini Carminum lib. IV. pag.* 197. *Baſilienſis editionis.*

Poſtquam bella tument, nec ulla lætæ
Spes pacis datur, impiuſque Mavors
Toto ſævit in orbe, & arma miſcet,
Terris triſtia, luctuoſa ponto;
Quid tandem mihi ſit, Faerne, agendum
Prorſus neſcio; Cæſaris ne caſtra,
An ne Farneſias ſequar cohortes,
Gervici galeam induens comantem?
Qui jus in me habeat, meoſque ſummum,
Eſt Cæſar mihi ſummus imperator,
A quo deficere, impium, nefaſque.
Gens Farneſia, & ille Paullus, ille
Qui nunc cum Superis beatiorem
Vitam ducit, & aſſidet Tonanti,
Mihi munera multa contulerunt.
Quo me, neſcio, conferam; ſacrarum
Niſi ad Pieridum pios receſſus,
Curarum ſimul, & ſimul laborum
Mœſtis mentibus unicum levamen.
Ad te confugio; mihique certum eſt
Tecum vivere, dum furit ferus Mars:
Tuque me allice, meque tolle tecum,
Jucundiſſime mi Faerne; fontis
Duc me per gelidas perennis undas,
Clari dulcia per vireta Pindi,
Et ſolare inopem tuis Camœnis.

Hannibalis Cruceji *Elegia ad* Gabrielem Faernum *nomine Caroli Vicecomitis, ex Carminibus Poetarum Nobilium Jo. Paulli Ubaldini ſtudio conquiſitis.*

Quod mihi tam ſuavi condîta lepore dediſti
Carmina, cryſtallo conſocianda meæ;

K Invicto

Invicto fiat magis ut jucunda Philippo,
  Et maneat ſæclis nobilis innumeris;
Uſque adeo tibi me devinctum ſentio, ut a me
  Deberi fatear maxima quæque tibi.
Digna ſed officio tibi munera reddere tali
  Non eſt fortunæ, docte FAERNE, meæ.
Ne tamen immemori, aut credas ſerviſse maligno;
  Exiguum mitto grati animi indicium.
Effigies hæc eſt expreſsa nomiſmate parvo
  Noſtra, ſuo verum nobilis artifice.
Hic licet aſpicias ferro mea membra rigere,
  Et ſævire atris Phorcidos ora comis;
Atque avidos rictus humero ex utroque leonum
  Terrorem humanis mentibus incutere;
Non tamen humanæ oſorem me crede quietis,
  Gaudentem madidas ſanguine habere manus.
Sed quia permultæ circumſtant undique curæ
  Mortales; miris dilacerantque modis:
Ambitio nam dira, & habendi cæca cupido,
  Gaudia, formido, ſpes, amor, ira, dolor;
Sollicitos urunt animos, truduntque, trahuntque;
  Nec datur in medio pura ſopore quies:
Artificis voluit nos dextera docta monere,
  Interiora notans exteriore nota:
Scilicet ut ferro munimus vulnera contra
  Morte quod hic jam jam deſinet eſse obita,
Sic quod ineſt nobis ævo delebile nullo,
  Virtute ornemus atque alia, atque alia;
Alcidæ exemplo: cujus pendentia collo
  Hic, velut ipſe vides, ora monile tenet.
Ille etenim mentis, non clavæ, robore præſtans
  Obſtitit imperio deterioris heri.
Et quæ monſtra tenent ſubter præcordia ſedem,
  Non quæ docta canit Græcia, perdomuit:
Nempe animi motus nos in diverſa trahentes,
  Ut fragilem pelagi ſæva procella ratem.
Nam genitum quemquam triplici quis corpore credat,
  Qualem priſca refert fabula Geryonem?
Quis cervam æripedem? latrantemve ore triſauci
  Cerberon? aut tanto corpore Stymphalidas?

Aut

Aut uno capite abſciſſo quæ bellua Lernæ
Orta venenato multa cruore dabat?
Aut quæ alia appingit commentis Græcia felix;
Quæ nullis umquam viſa fuere locis?

Ejuſdem in obitum GABRIELIS FAERNI, *Parte* I. *Delic. CC. Italorum Poetarum, Ranutio Ghero collectore.*

Dum veterum auctorum inſtaurat monimenta FAERNUS,
Et reddit vitæ ſcripta Latina ſuæ,
Invidit fera Parca, virumque ad Tartara truſit:
Quodque aliis adimis, hoc tibi, dixit, habe.

JO. MATTHÆI TOSCANI, *Tomo II. Carminum Illuſtrium Poetarum Italorum.*

Calliope legeret numeros quum forte FAERNI,
Emerſitne mari Comicus Afer? ait.

† *Ejuſdem, Pepli Italiæ libro III.*

Si linguæ Latiæ politioris
Omnis mundities, lepos, venuſtas
Periſſent penituſque funditusque,
Omnino nihil ut ſuper nitoris
Foret, barbaria omnia occupante;
Pectus attamen unius FAERNI
Muſarum & Charitum manu politum,
Linguæ divitias politioris
Omnes promeret, uberique vena
Flumen funderet aureæ loquelæ.
Ut jam non Ciceronis, aut Terentî,
Cultive ingenium expetat Catulli,
Cui fas ſit lepido frui FAERNO,
Cui nervi Ciceronis, & Terentî
Candor, inſitus & lepor Catulli eſt.

† LÆVINI TORRENTII, *Epiſcopi Antuerpienſis, Carminum edit. Plant. an.* 1594. *pag.* 372. *Ad* GABRIELEM FAERNUM *Cremonenſem, vetuſtis auctoribus corrigendis nobilem.*

Grati vetuſtas officii memor
Cælo locatum credidit Herculem,
Quod monſtra fatali labore
Suſtulit indomitaque dextra.

Res magna ſane, dignaque numine
Tanto, & ſupremi progenie Jovis,
Vel colla ſuccreſcentis hydræ
Ignibus & ſecuiſſe ferro:
Fœdis vel altos ſtercoribus boum
Purgaſſe acervos divitis Augiæ,
Aurique fœcundis ab hortis
Heſperidum. rapuiſſe mala.
Tuus, FAERNE, illuſtrior eſt labor,
Notiſque mundo gratior artibus,
Haud viribus conſtans, ſed acri
Ingenio, vigilique cura.
Queis fretus armis, auſpicio bono
Juratus hoſtis barbariem domas
Non ante ſic victam, Latinæ
Dedecore opprobrioque linguæ.
Hærebat alte viſceribus malum,
Suaque fixum mole medentibus
Ferebat horrorem, ſub ipſo
Crudius aſperiuſque ferro.
Tu pervicaci cedere neſcius,
Hoſtilibuſque audentior ab minis,
Virtute viciſti probroſam
Illuviem, cariemque tetram:
Solers nitori reddere priſtino
Libros vetuſtos nobilium virûm
Quicumque præluxere nobis
Ingenio, & locuplete lingua.
Ut morte preſſum ſi referant caput,
Reddantque dignam vindice gratiam,
Majore te cenſeri honore
Arbitrio patiantur æquo.
Tu namque & illis concilias decus,
Quæque ipſe ſcribis, non placeant minus,
FAERNE, Muſarum ſub antris
Docte modos ſociare chordis.

GA-

GABRIELIS
FAERNI
CREMONENSIS
OPUSCULA QUÆDAM.

Item Epiſtolæ Clarorum Virorum

ad ipſum pertinentes.

Digitized by Google

VINCENTII LUCHINI
Typographi Romani, Præfatio in Editionem Philippicarum Ciceronis
A
GABRIELE FAERNO
emendatarum.

CAROLO BORROMÆO
S. R. E. DIACONO
CARDINALI AMPLISSIMO
Vincentius Luchinus S. D.

GABRIEL FAERNUS, *vir ſumma vitæ innocentia præditus; ut tu, Cardinalis illuſtriſſime, optime noſti; quum omni liberali doctrina præſtitit, tum præcipue in corrigendis antiquorum libris, omnium doctorum conſenſu, ſingularem laudem tulit. Nam præter accuratam illam diligentiam, animique attentionem, quam in pervoluendis, conferendiſque inter ſe manuſcriptis exemplaribus, adbibere ſolitus eſt; erat in eo natura quædam excellens, & pæne divina, ita ut ſæpiſſime præclarorum ſcriptorum locos, aut librarii negligentia, aut longa vetuſtate corruptos, acri quodam judicio, & admirabili ingenii acie emendaret, veramque & germanam lectionem reſtitueret. Etenim perſæpe accidit, ut quæ ipſe conjectura tantum uſus immutaverat, paullo poſt antiquiſſimi alicujus codicis teſtimonio comprobaret. Quum itaque ad hoc potiſſimum natus eſſe videretur, nullæque eum voluptates a literarum ſtudiis abſtraherent, otium vero abunde illi tribueret* PII IV. PONT. MAXIMI, *avunculi tui, liberalitas, in cujus fidem & clientelam, quum adhuc Cardinalis eſſet, ſe totum tradiderat; quam plurimos Latinæ linguæ auctores, multis mendis inquinatos, magna cum cura, & labore expurgavit; quorum volumina ipſius manu emendata, nunc apud te ſunt, qui illa, tamquam theſaurum quoddam, jure optimo magni æſtimas. Ceterum*

quum

Digitized by Google

quum ea eſſet FAERNI *facilitas, ut libenter literatis viris opiniones ſuas impertiret, vigilias tamen ſuas in lucem edere quotidie differebat. ſive ut illas diligentius perpoliret, ſive diutius ſe victurum putabat, ſive ipſe (quod magis arbitror) gloriam hanc, quam plerique cupide aucupantur, minime expetebat. Quamobrem paullo ante quam e vita decederet, vix amicorum precibus adductus, Ciceronis orationes quæ Philippicæ inſcribuntur, una cum quibuſdam aliis, quas ſumma diligentia emendavit, uſus inprimis antiquiſſimo exemplari, quod in ſacrario Vaticani templi principis Apoſtolorum aſſervatur; meis typis imprimi & pervulgari permiſerat. Jamque ad calcem pæne opus pervenerat, quum repente, maximo* PII PONTIFICIS, *qui illum unice diligebat, omniumque bonorum dolore,* FAERNUS *e vita exceſſit. Itaque per multos dies res intermiſſa eſt. Tandem vero officii mei memor, metuenſque ne aliquis fortaſſe, uti fieri ſolet, aliquo modo doctiſsimi viri labores ſurriperet, ſibique vendicaret, amico de me optime merito fidem meam præſtare volui, totumque volumen abſolvendum curavi. quod nunc in tuo nomine emitto, Cardinalis illuſtriſſime; id enim &* FAERNO *ipſi ſi viveret, gratiſsimum profecto foret, qui te unum poſt* PIUM PONTIFICEM, *Patronum ſibi adoptaverat; & ſane* FAERNI *vigiliarum fructus, quaſi hæreditario jure tibi debetur, quandoquidem* PIUS PONTIFEX, *avunculus tuus, illius ingenio & induſtriæ ſemper favit, eumque ſponte currentem, liberalitate ſua ad hæc ſtudia vehementius incitavit. Huc accedit quod lectione librorum Ciceronis mirifice delectaris: quamvis enim quantum tibi de publicis laboribus temporis, & otii datur, id omne in optimis philoſophiæ & theologiæ ſtudiis, una cum doctis & literatis viris conſumas, ut Chriſtianum & Cardinalem decet; plerumque tamen ad hæc mitiora eloquentiæ ſtudia divertis, in quibus, tamquam in aliquo amœno diverſorio, libenter conquieſcis. Extremum illud eſt, quod tamen mihi antiquiſſimum fuit, ſingularis mea erga te obſervantia, quam non tibi ſolum, verum etiam ceteris omnibus exploratiſsimam eſſe cupio. Quamobrem liber hic Antonianarum Ciceronis orationum, quæ nunc tui nominis ſplendore illuſtriores in publicum prodeunt, quum* GABRIELIS FAERNI *doctrinæ & diligentiæ indicium, tum illius obſervantiæ meæ qua te unice colo, colamque dum vivam, teſtimonium apud omnes erit.*

Romæ. Kal. Februarii 1563.

GABRIELIS FAERNI

EPISTOLA

IN PHILIPPICAS CICERONIS

operâ ſua emendatas.

GABRIEL FAERNUS

PETRO VICTORIO S.

HABES tandem, quod a me tanto opere petiiſti, volumen Orationum XVII. M. Tullii, recens a me emendatarum, auxilio maxime vetuſtiſſimi ejus exemplaris quod nuper in ſacrario Baſilicæ Vaticanæ Sancti Petri Apoſtoli inveni. de cujus voluminis antiquitate quia ad te multa jam ſcripſi, nihil hic amplius dicam, niſi arbitrari me, non exſtare uſquam aliud æque antiquum, ex omnibus M. Tullii operibus. Cujus libri auctoritatem quamvis fere ſecutus ſim, exiſtimavi tamen, mihi, recentiores quoque qui modo ſcripti eſſent, conſulendos: primum quod aliquando, licet id quidem raro, uſu venit ut recentiores libri probatiorem lectionem contineant; deinde ut in eis locis ubi antiquus hic deficit, ex recentibus quæ poſſem, emendando ſupplerem. non enim omnia quæ in hoc volumine edidimus, exemplar id continet, ſed tantum Philippicas decem primas, & undecimam dimidiatam; prætereaque duo fragmenta, unum duodecimæ, alterum tertiædecimæ. item Orationem pro Fontejo, omnem illam quæ exſtat in editione vulgata. item duo alia fragmenta, alterum Orationis pro Flacco, alterum Orationis in Piſonem, in ea tamen parte quæ exſtat. Quod ipſum antiquiſſimis literis quas majuſculas vocant, nonnullis tamen aliquantulum in has noſtras degenerantibus ſcriptum eſt: quas omnes Orationes, ne videremur ea tantum edendo quæ in antiquo libro ſunt, magna earum parte fraudaſſe lectorem, integras, ut quidem exſtant, voluimus edere. Librorum vero ſcriptorum copiam nobis ſuf-

Digitized by Google

fecit partim Vaticana, partim noſtra privata bibliotheca. Contulimus autem ſcriptam lectionem cum impreſſa Paulli Manutii, omnium commodiſſima, quæ continet Philippicas emendatas ab Hieronymo Ferrario; a cujus editione ubi antiquus hic liber cum ea concordat, non temere umquam diſceſſimus. Quin etiam multa quæ ille quidem recte emendaverat, ſed vel errore & oblivione impreſsorum, vel quod illis ea non probarentur, neglecta omiſſaque fuerant, accedente hujus antiqui libri fide, repoſuimus. ea ſunt loca LXXVIII. Ubi vero hic liber ab impreſsa lectione diſsentit, quod in duobus locorum generibus accidit, altero ubi Ferrarius ſuos vetuſtos libros ſecutus, vulgatam corrupit, altero ubi omnes libri & ſcripti, & impreſſi male habent, hærente in hoc ſolo antiquo libro vera lectione, nos ex hoc ipſo, qui omnes quos habuit, aut vidit umquam Ferrarius, longo intervallo vetuſtate præſtat, & lectionem vulgatam repoſuimus; id factum eſt locis CXIX. & antiquam reſtituimus, quod pluribus locis fecimus quam ut numerum inire poſſemus, non verbis tantum, ut fieri ſolet, variatis, vel additis, vel detractis, ſed integris etiam aliquando periodis. Sane nolumus hic fraudare ſua laude Ferrarium: præter enim complura loca quæ prius ab ſe ex ingenio emendata, poſtea exemplarium vetuſtorum auctoritate comprobata fuiſſe, ipſe commemorat, loca alia VII. & XL. contra omnium quos ipſe vidiſſet librorum fidem emendavit ita ut in hoc noſtro poſtea inveni. Sed & tu nonnulla in his Orationibus conjeciſti; non pauca & ego; quorum nos hic antiquus liber veros conjectores probavit. ex quo re ipſa admonemur, in emendandis auctoribus, non eſſe perpetuo libris ſcriptis inhærendum: ſed aliquid etiam hominum ingenio judicioque tribuendum. quod propterea libentius commemoramus, quia ſuperioribus literis tuis mihi ſignificaſti, eſſe iſtic nonnullos, ad quos hujus antiqui exemplaris nuper inventi fama pervenerit, qui has Orationes poſtulent edi, ad eum prorſus modum ut in eo ſcriptæ inveniuntur: neque quidquam omnino variari. qui ſi ipſi in hunc librum incidiſſent, ſententiam mihi crede mutarent: non enim bene habet ſemper hic liber, ſed multis locis & ipſe mendoſus eſt: inque illis ipſis locis ubi melior eſt aliis, non ſemper omnino ſincerus aut rectus eſt, ſed alicubi veſtigia tantum veræ lectionis oſtendit: quæ ſi edere nullo adhibito judicio voluiſſem, pro correctore corruptor dici jure potuiſſem. librum ergo antiquum ſecuti quidem ſumus, ſed ea cau-

tione

Digitized by Google

tione, ne ea etiam quæ in eo eſsent mendoſa, ſequeremur. Atque ut tibi aliiſque lectoribus conſtaret ratio operæ noſtræ, Libros II. Emendationum conſcripſimus, alterum in Philippicas, alterum in tres reliquas Orationes, ideſt pro Fontejo, pro Flacco, & in Piſonem: in quibus ubicumque a Manutiana editione defleximus, cauſſæ mutationis adſcriptæ ſunt, adnotataque, ubi ſcrupulus aliquis forte reſtabat, antiqui voluminis lectio licet mendoſa, eruendæ tamen ei quæ vera ſit, fortaſse in poſterum profutura. Conjecta quoque in eos libros ſunt multa quæ ex conjectura tum noſtra, tum aliorum emendata non auſi ſumus in contextum Ciceronis admittere. Non ſemper autem quoties quid ex eo libro emendavimus, toties eum citare neceſse habuimus, ne & volumen ſæpe repetitis vocibus, & lectorem faſtidio oneraremus: ſufficere putantes ubicumque eum non ſequimur, profiteri nos, vel ex aliis libris, vel ex ingenio (quod tamen parciſſime fecimus) emendaſſe; vel ita nos legendum putare. Si quorum autem locorum emendatorum mentionem non fecimus, etenim fuiſset infinitum omnia perſequi, præſertimque ubicumque reſtituimus ordinem collocationemque verborum, ſcito nos id feciſse ex antiqui illius exemplaris fide. cujus contextum ita ſemper ſecuti ſumus, ut parvam eorum quæ deinde immutata, detracta, addita eſsent, rationem habuerimus. quod & in aliis exemplaribus, aliiſque auctoribus emendandis ſervare inſtituimus.

Vale. Romæ XII. Kal. Novembres M.D.LXI.

PETRI VICTORII
EPISTOLA
IN P. TERENTIUM
A
GABRIELE FAERNO
caſtigatum.

CAROLO BORROMÆO
S. R. E. CARDINALI
Petrus Victorius Sal.

MITTO ad te, Borromæe ampliſſime, poetam elegantiſſimum, familiaris tui opera ſtudioque olim expolitum: nunc autem, non ſine cura aliqua mea, formis excuſum atque divulgatum: quum enim domi tuæ illum haberes, poſſeſque ſolus aut cum paucis, labore & induſtria diligentis & eruditi viri frui; ut es omnibus in rebus publicorum commodorum ſtudioſiſſimus, maluiſti bonum hoc cunctis bonarum artium cupidis impertiri. recte igitur feciſti, conſiliumque hoc tuum laudent omnes neceſse eſt, qui non ſunt penitus averſi a Muſis, nec ſuas tantum propriaſque utilitates conſectantur. Ipſe vero libenter ſuſcepi hanc curam, dedique operam ut fideliter imprimeretur, ut ſervirem honori ac laudi FAERNI, cum quo dum vixit, magna amicitia conjunctus fui: quum enim aliter nunc illum juvare non poſſem, hoc, non parvum ſane, beneficium me in eum collaturum eſse exiſtimavi, ſi memoriam ipſius coluiſſem, & quantum per me fieri poſſet, vivam florentemque conſervaſsem. Cognovi etiam, me veteribus ejus ſodalibus cupidiſque, ſi hoc egiſsem, gratum eſse facturum, hominibus honeſtis, & qui plurimum FAERNUM ob ipſius probitatem, eruditionemque diligebant; quorum etiam partim mei neceſſarii ſunt, partim

vero,

vero, propter egregias animi dotes, & ipſi omnium amore digniſſimi. iis igitur quoque placere volui: ſtuduique, nihil a moribus meis dignitateque alienum gerens, benevolentiam eorum mihi magis conciliare. Nam quantopere etiam ipſe eodem ſtudio delectatus ſim, & quantum diligentiæ adhibuerim in bonis auctoribus & Græcis & Latinis emendandis & ab omni labe vitioque expurgandis, notum teſtatumque eſt. Quomodo igitur non debui eamdem voluntatem in aliis fovere, qui in eodem curſu non ſine multa laude verſarentur? præſertim quum quod moleſtiæ in hoc munere obeundo omni tempore ſuſcepi, non oſtentandi ingenii, honoriſque magni adipiſcendi cauſsa ſuſceperim, ſed veteres auctores illuſtrandi, & e corpore ipſorum turpes maculas eluendi. quare omnem hominem qui in hoc ſtudio cum fide judicioque aliquo verſaretur, ſemper adjuviſsem. quod etiam arbitror me aliquando feciſse: nonnulliſque ſuppeditaſse ea auxilia quæ in me poſita erant, & ad finem illum obtinendum magnopere pertinebant. quod alii fortaſse, jejuni animi homines & nimis avidi laudis, non feciſsent. Valuit etiam aliquid ad me impellendum, & ne declinarem hunc laborem, perſuadendum, quod & ipſe non parum hoc lepido nobilique poeta delector: putoque, ipſum valde utilem eſse & ad Latinam linguam puriter perdiſcendam, & ad vitam hominum ſuaviter excolendam. Nam quin accurata lectione Terentii mores emendentur & politiores integrioreſque reddantur, ſi quis conſilium illius finemque attendat, corrigique ſe patiatur, dubitandum non eſt: ſunt enim fabulæ ipſius (quantum ratio ejus poematis fert) honeſtæ ac graves: remotæque ab omni turpitudine verborum factorumque. talem autem ipſum fuiſse natura moribuſque, facile ſuſpicari poſsumus. cujus rei etiam indicium eſt, quod ille uſus eſt conſuetudine ſanctiſſimorum moderatiſſimorumque ſuæ ætatis virorum: qui non tantopere ipſum dilexiſſent, nec in amicitiam ſuam irrepere paſſi eſsent, niſi ſimilis ipſis parque ingenio ac vita fuiſset. Facit etiam, niſi fallor, ut merito ille hominibus gravibus carus atque jucundus eſse debeat, quia propoſuit ſibi ad imitandum Menandrum: cunctaſque ſuas fabulas, una aut altera excepta, ex eo poeta expreſſit: de cujus ingenii ſuavitate ſalibuſque ita multa & doctiſſimi & honeſtiſſimi viri memoriæ prodiderunt, ut non mediocriter dolendum ſit, illum e manibus ereptum eſse, & ita quidem deletum, ut ne veſtigium quidem ullum Græcum ipſius appareat.

reat.

Digitized by Google

reat. Nam quum exſtiterint olim graviſſimi viri Græci; quique ſuis præceptis ſcriptiſque magnopere pietatem noſtram Chriſtianam adjuverint, qui vehementer Ariſtophanem amaverint, nec umquan fere fabulas ejus e manibus dimiſerint; Plutarchus tamen de illo poeta aliter ſenſit: longeque ipſi præponendum eſse Menandrum exiſtimavit. Quum enim eum errorem ex animis quorundam evellere cuperet, ſedulo duos hos poetas inter ſe comparavit: quorum alter veteris, alter vero novæ Comœdiæ auctor fuerat: collectiſque diligenter eorum virtutibus ac vitiis, vel potius alterius inſignibus vitiis, alterius ſummis virtutibus; præferendum eſse omnibus de cauſſis Menandrum, demonſtravit: in cujus laudes celebrandas ita ſe effundit, ut modum nullum ipſarum tenere poſse videatur. Non neceſse eſt autem me nunc argumenta illa huc transferre: unum tantum ponam, quod inprimis aptum eſt ad Menandrum ornandum: ad alterum vero illum omni pæne honore ſpoliandum. quod quum faceti ſſimus præter ceteros lepidiſſimuſque Comicus Ariſtophanes & habeatur & dicatur, affirmat Plutarchus, Ariſtophanis ſales, quum amari & aſperi ſint, vim quamdam exulcerandi, mordendique habere: contra autem Menandri ſales ita lepidos ac venuſtos eſse, ut ex illo ipſo mari unde Venus orta eſt, nati eſse videantur. Sed ut, relicto Ariſtophane, ad noſtrum redeamus; qui Menandrum probant, ſummiſque laudibus in cælum efferunt, iidem manifeſto Terentium commendant: illius enim Græci Latinus hic imago quædam ſimulacrumque eſt. vel potius ille ipſe expreſsus, in aliumque ſermonem (hoc enim fere tantum diſcriminis eſt) converſus. quod intelligitur etiam teſtimonio quodam Ciceronis, verſibus notato: legitur autem illud apud Donatum in ipſius poetæ vita. Nec tamen me fallit, nonnulla in vertendo mutaſse Terentium, quibuſdamque in rebus judicium quoddam ſuum adhibuiſse. ut illud quod e ſimplicibus duplices fere cunctas fabulas fecit. qua in re quum placere voluerit ſpectatoribus, qui plerumque gemina compoſitione rerum, duobuſque ſimul ad exitum perductis argumentis capiuntur, diſceſſit non tantum a mente & quaſi præſcripto Menandri, verum etiam a ſententia Ariſtotelis, arbitrantis, alterum illud melius eſse: judicantiſque, uno in argumento, unaque in perſona manere poetas oportere; ſive Tragœdiam ſive Comœdiam ſcribant. nam quædam etiam ipſum variaſse, inſtituta nonnulla ad conſuetudinem moremque Romanorum hominum

minum convertentem, apud eumdem etiam veterem grammaticum lectum eſt. Neque tamen hoc quin verum id ſit quod diximus, facit, nullo, inquam, alio in loco planius ſpectari poſſe lepores venuſtateſque Menandri, quam in fabulis Terentianis. ut taceam majores virtutes ab ipſo acceptas: quemadmodum quum Græcus ille fingat in meretriciis amoribus adoleſcentium libidinem exerceri ſolitam, nec feminæ ingenuæ pudicitiam expugnatam arte ulla in ſcenam referri, ſi quando tamen virgini civi ſtuprum infertur, numquam non inde nuptias naſci ſolitas: ut ex principio illo malo turpique res bona atque honeſta proficiſcatur. quod accurate, ut apparet, ſervavit Terentius, neglectum ab recentioris memoriæ poetis, qui paſſim & his, a bonis moribus alienis, & aliis turpioribus adhuc amoribus Comœdiam inquinant, & ne dum vitam expoliant & corrigant, potius ipſam fœdant, & omni dedecore contaminant. Eſt igitur omnibus his de cauſſis, aliiſque nonnullis minime obſcuris, Terentius amandus, in ſinuque frequenter habendus: ac profecto bene omnis opera ponitur quæ in ipſo illuſtrando celebrandoque collocatur. quod ipſum etiam me hortatum eſt, ut diligenter eum imprimi curarem: ſtudeo enim prodeſſe quacumque re poſſum cupidis honeſtarum artium: nec ullum umquam laborem recuſavi, ut partem aliquam hujus laudis adipiſcerer. Cœperam autem multo antea hunc FAERNI conatum adjuvare: &, ut ex ipſius ſcriptis apparet, miſeram ad eum antiquiſſimum Terentii librum, quem domi habebam: cujus ille teſtimonio ſæpe utitur, & unde ſe plurimum in judicando adjutum fatetur. eſt autem is multis in rebus ſimilis ei qui Petri Bembi fuit. nam nomina perſonarum Græcis literis notata ambo habent, non primis fere ſyllabis vocum illarum quibus perſonæ appellantur. quum ſtatim in fronte ſingularum ſcenarum declaratum ſit, quibus literis perſonæ quæ illic loquuntur, ſignificentur. quæ omnia, ut opinor, diligenter a FAERNO expoſita fuiſſent, ſi extremam manum labori huic ſuo admovere potuiſſet: & non ante iniquiſſima morte præreptus eſset. Ordo etiam fabularum communis pervulgatuſque a nobis ſervatus eſt, qui fortaſse verus non eſt, quod ſuſpicari licet etiam ex faſtis: quia quod judicium de hac re ille feciſſet, compertum nobis non erat: nec quidquam ipſe de hoc literis ſuis mandavit. in Bembi certe libro Adelphi poſtremum locum tenent. Quia autem FAERNUS ardebat cupiditate hunc optimum poetam juvandi,

et omni

& omni ratione qua poterat, expoliendi: facereque multum ad eum reſtituendum intelligebat rationem verſuum qui in conſuetudine Comicorum ſunt, tenere, ſcribere aggreſſus eſt librum de illo genere metrorum; quem tamen non abſolvit. quod ſi ad exitum opus hoc perducere potuiſſet, quum inprimis ejus rei peritus eſſet, multumque in hoc ſtudio verſatus foret: omnem illam materiam plene perfecteque tractaſset: nec ullam quæſtionem propriam ejus loci omiſiſset: illum tamen ipſum qualem reliquit, vel potius ipſius initium & non contemnendi ædificii veſtibulum occultare non libuit, nequa ingenii ipſius monimenta perirent. hoc autem rectum eſse & fieri debere, illi quibus memoria Faerni commendata eſt, judicarunt, ſperantes omnia in bonam partem acceptum iri: & id boni quod in illo libello eſt, ſtudioſos hujus elegantis doctrinæ prorſus laudaturos: ſi quid vero non omnino plenum perfectumque illic invenerint, ei veniam daturos. nam quale opus ipſum integrum futurum fuerit, declarat, quod auctor ipſius in primo ſtatim aditu, minime glorioſus homo, nec inanis laudis cupidus, de ſua facultate nonnulla prædicat, & quam hæc doctrina hac ætate adhuc obſcura, tenebriſque multis involuta ſit, teſtatur.

Hos autem omnes optimi ingenii fructus, antiſtes optime, (ut initio ſcripſi) ad te mitto, unde exierunt, & e cujus copioſa bibliotheca in manus eruditorum pervenerunt, ut a cunctis ſtatim intelligatur, cujus beneficio ipſi aucti ſunt. in quo arbitror etiam me manibus Faerni gratum feciſſe, ſi hæc poſt mortem curare hominibus mos eſt. qui te poſt Pium IV. Pont. Max. veterem ſuum patronum, auctoremque ſuorum omnium commodorum colebat: nec ſane aliter facere poterat, niſi a judicio ipſius, ſapientiſſimi viri, diſcedere vellet: quod numquam commiſiſſet: videbat enim cum reliquis omnibus qui in iſta celebri urbe ac regina omnium civitatum vivunt, quanto in honore apud ipſum eſſes, & quantum ille ingenio prudentiæque tuæ tribueret, quum bonam magnamque partem oneris ejus quod ſuſtinet (maximi omnium onerum: quodque vere Ætna gravius appellari poteſt) humeris tuis impoſuit. Sed ſua ſponte etiam ille de te egregie exiſtimabat. ac quem coleret, & tamquam numen aliquod veneraretur, elegerat. Hos igitur tui magni amatoris labores fovebis, & ab omni injuria impetuque adverſariorum defendes. Quod vero nunc de illis conſilium captum eſt, ut ſcilicet ederentur,

quia

quia utiles illos magnopere avunculus tuus exiſtimabat, maluiſset multo antea capi: ac memini etiam quum ille, minore adhuc in fortuna conſtitutus, hic mecum queſtus eſt, quod negotium hoc nimis lentum foret, pluſque quam oporteret, differret FAERNUS monimenta hæc publicare: ſe namque illi ſemper auctorem fuiſse ut maturaret, prædicabat, &, ut id facilius facere poſſet, pecuniam etiam, auxiliique omne genus ſolitum polliceri, dicebat. Hoc igitur quoque nomine labores hos amabis, caroſque valde habebis. Non ſum tamen neſcius, ipſos ad te erudiendum magnopere aptos non eſse. nam ætas tua, & dignitas, & tantus uſus rerum longe aliam doctrinam requirunt, & quidquid temporis e magnis gravibuſque occupationibus eripere potes, in ſapientiæ ſtudiis diviniſque noſtris literis perſcrutandis collocas: una cum doctis & probis viris, quos domi habes, legens ſemper aliquid noſtræ inſtitutionis proprium, ut magis adhuc perſonam iſtam quam ſuſtines, ornes: quæ profecto ſatis jam ſatiſque ornata eſt: ſi modus ullus adhiberi, terminuſque in vita humana emendanda, omnique virtute expolienda conſtitui debet. Cui enim nota non eſt probitas animi tui? cui non ſæpe audita, vel ſpectata potius, incredibilis temperantia & caſtitas? quæ quum in iſta ætate moribuſque horum temporum rara & infrequens ſit, domeſtica in te & a natura prope ipſa inſita videtur. De pietate vero erga DEUM OPT. MAX. quæ mirifica in te viget, in oreque omnium populorum eſt, verbum facere non libet: metuo enim ne dum rem narrare velim, & oratione mea præſtantiſſimam hanc & divinam virtutem quæ in te eſt, celebrare coner, ipſam potius conteram & extenuem. Sed his majoribus virtutibus tuis nunc relictis, ad amorem quo proſequeris honeſta ſtudia atque artes has liberales, revertar: de quo ſi forte aliquis dubitaret, præclarum ſpecimen his ipſis diebus dediſti; quum curaſti ut Gulielmus Sirletus, vir haud magna cum re, ſed fide plenus, ut de Q. Ennio M. Tullius literis mandavit, in ampliſſimum veſtrum Cardinalium collegium cooptaretur. Dignus ille quidem per ſe erat omni honore, & præclare de ipſo ſua ſponte avunculus tuus, optimus ac munificentiſſimus Pontifex, exiſtimabat: jamque nonnullis eum beneficiis affecerat. ſed tamen exploratum eſt, illum tuæ gratiæ auctoritatique potiſſimum datum eſſe: teque ipſum tuis humeris ad ſublimem iſtum gradum honoris evexiſse, captum doctrina hominis egregia, & vitæ honeſtate ſingulari. Perge

igitur graviora illa ſtudia colere, & diſciplinam propriam Chriſtiani hominis, ſummique antiſtitis, amplexari: nec tamen imaginem humanæ vitæ, accurate expreſſam a Terentio, & puram ipſius orationem, deſpice: putatoque quum ipſum legis, etſi multo minores perſonas in fabulis his invenies, tenueſque demum homines, de rebus privatis humilibuſque inter ſe loquentes, P. Scipionem, C. Lælium, L. Furium loquentes audire: qui (ut memoriæ proditum eſt) a poeta perſonam mutuati, quæ domi luſerant ipſi, otii honeſte conſumendi cauſa, in ſcenam Terentii nomine poſtea deferebant.

Florentia, XVI. Kal. Jun. M.D.LXV.

Digitized by Google

SILVII ANTONIANI
EPISTOLA

ejuſdem fere argumenti.

CAROLO BORROMÆO
S. R. E. PRESBYTERO CARDINALI AMPLISSIMO

Silvius Antonianus.

QUum multæ in omni liberali doctrina, optimiſque artibus, quibus animus ad humanitatem informatur, perobſcuræ ſunt, & perdifficiles quæſtiones, tum inprimis, Borromæe præſtantiſſime, de toto poetarum ſtudio, magna doctiſſimorum hominum diſſenſione, & varietate certatur. Nam quibuſdam præclara quædam res poeſis videtur, & plane divina, in qua comparanda, non tam alicujus artis præceptis, & ratione aliqua, aut diſciplina, opus ſit, quam natura quadam eximia & excellenti, quæ incredibili ingenii celeritate, animique inflammatione, quaſi divino quodam afflatu excitetur. quidam autem nullam in poetis ſolidam utilitatem eſse cenſent, omnemque delectationem quæ ex eis capitur, levem omnino judicant, & prope puerilem. Sunt etiam, & hi quidem ſummi viri, atque eruditiſſimi, qui ſane poetarum ſtudio adverſantur inſenſius, eoſque tamquam peſtem quamdam, & perniciem animorum, ex bene inſtituta civitate expellunt, & ejiciunt. Horum princeps fuit magnus ille, & quaſi philoſophorum deus, Plato, qui, quum optimum civitatis ſtatum exquireret, & ſuam illam, omnibus numeris abſolutam, remp. fingendo fabricaret, ita multa contra poetas diſſeruit, ut plane videatur ſenſiſſe, eam niſi poetis in exſilium pulſis, ſalvam & incolumem conſervari numquam poſse. Quæ quum ita ſe habeant, Cardinalis optime, equidem non tantum mihi tribuo, aut aſſumo, ut ex tam variis, tamque inter ſe diſſidentibus ſententiis, perinde ac ſi apud me judicem cauſſa agatur, quænam verior ſit ſtatue-

tue-

tuere audeam; aut certe tamquam honorarius arbiter omnem controverſiam dirimere, & rem de qua tantopere magni atque nobiles philoſophi diſsentiunt, adducere ad concordiam velim. Sed tamen ſi quis in hac poetarum facultate idem evenire dicat, quod in multis aliis rebus & artibus ſolet, ut quum ſuapte natura bonæ atque utiles ſint, hominum improborum vitio plerumque depraventur, is profecto meo quidem judicio non longe a veritate aberrabit. Etenim & artium, & diſciplinarum, & bonorum omnium, quæcumque a natura, aut a fortuna proficiſcuntur, commune id eſt, ut boni, & mali inſtrumenta ſint, ac modo magnas utilitates & adjumenta, modo autem graves calamitates & detrimenta afferant. denique nihil reperias præter unam virtutem, quo non perverſe & perniciose uti liceat. Neque vero, ut arbitror, boni poetæ propterea e civitate pellendi ſunt, quod nonnulli hoc nomine indigni, aut obſcœnis & amatoriis carminibus juvenum animos molliant, aut dum voluptuoſam & delicatam vitam laudant, virtutis nervos elidant, aut poſtremo aliqua alia ratione, mentibus noſtris, verſuum dulcedine illectis, vitiorum venena inſtillent. quin potius bonos poetas, ideſt virtutis & honeſtatis laudatores, ac magiſtros ſtudioſe retineamus: malorum autem licentiam legumlatoris ſeveritas coerceat, atque ipſa reip. gerendæ ratio & facultas, quam πολιτικὴν Græci dicunt; etenim hæc eſt civitatis moderatrix, hæc omnes res & privatas & publicas regit, & in omnes artes imperium exercet, eaſque ad commune bonum & felicitatem refert; quamobrem merito ab Ariſtotele ἀρχιτεκτονικὴ appellatur. Et quidem dubium non eſt, civilem prudentiam, pro ſuo jure & auctoritate poetis aliquando leges dediſse, eoſque, quum dicendi libertate immoderatius excurrerent, certis quibuſdam finibus circumſcripſiſse. Nam quum plura ſint poetarum genera: alii enim ſunt Epici, ſive Heroici, alii Lyrici, alii Tragici, alii poſtremo Comici; quorum ſane poeſis ad hominum mores conformandos valde eſt accommodata; hi quidem olim ita vitia vituperabant, ut nominatim unumquemque carperent, atque omnes palam aculeis & maledictis figerent. id autem quum legislatori, & politico nimis aſperum, & contumelioſum videretur, neque cupiditatum medicinam hanc eſse animadverteret, ſed diſcordiarum potius, & ſeditionum ſeminarium; ſapienter poetarum ingenio atque induſtria uſus, illorum licentiam ad reip. rationem direxit. Itaque factum eſt, ut paullatim veteri Comœ-

mœdia abrogata, & tamquam audaci & petulanti meretrice e civitate ejecta, nova, quæ nequaquam certos homines probris vexat, ſed fictis perſonis, & commenticiis rebus vitia inſectatur, in ejus locum ſucceſſerit, & quaſi matrona quædam muliebri pudore, & modeſtia comtior atque ornatior, in theatrum maximo omnium applauſu fuerit introducta. Jam vero quam fructuoſum, quam elegans, & urbanum ſit hoc docendi genus, quam multitudini jucundum, & ad populares ſenſus aptum & congruens, illud, ut arbitror, ſatis indicat, quod totius antiquitatis conſenſu comprobatum eſt: neque ulla fere natio tam barbara, tamque a Muſis aliena umquam fuit, niſi fortaſſe Lacedæmonios excipias, duros ſane & agreſtes homines, quæ non Comicos poëtas in civitatem receperit, eorumque fabulas magna cum voluptate audierit. neque ſane injuria; etenim, ut a viris ſapientiſſimis accepimus, nihil aliud eſt Comœdia, quam expreſſa quædam imago quotidianæ vitæ noſtræ, quæ dum fabulas confingit, turpeſque & honeſtas actiones imitatur, id profecto præſtat quod magni philoſophi difficillimum factu eſſe aſſerunt, nimirum ut noſmetipſos agnoſcamus: nam vitia, & virtutes, & reconditas animi labes, moreſque noſtros in alienis perſonis effictos, tamquam in ſpeculo, aut in tabula, poeticis lineamentis, & coloribus depictos ſpectamus. Quod ſi nemo eſt qui non hiſtoriam laudet, eamque magiſtram vitæ appellet, rerumque geſtarum cognitione homines prudentiores fieri fateatur; cur non etiam Comicos poetas ſtudioſe legamus, qui non minorem utilitatem, delectationem certe majorem nobis afferunt? Quamquam Ariſtoteli poeſis hiſtoria præſtantior videtur &, ut ipſius verbis utar, φιλοσοφώτερον ϗ σπυδαιότερον ποίησις ἱστορίας. hæc enim res prout geſtæ ſunt exponit, & in eo quod ſingulare eſt, verſatur: poeſis autem ad ea quæ univerſa ſunt refertur, neque tam quid fiat aut factum ſit, quam quid fieri debeat, conſiderat. Sed ut hanc modo quæſtionem omittamus, major ſine controverſia Comœdiam voluptas conſequitur; tota enim ſalibus, & facetiis, & ridiculis aſperſa eſt: accedit numerus, & genus ipſum dicendi dulce ac ſuave. quod ſi in ſcena res agatur, & perſonæ ipſæ oculis ſubjiciantur, mirum eſt quanta jucunditate ex apparatu & harmonia ſenſus omnes perfundantur. Quæ ſane omnia virtutis invitamenta ſunt. namque hujuſmodi illecebris deliniti ſpectatorum animi facilius ad boni & honeſti contemplationem trahuntur, atque in aliena cauſſa integrius

ſane

ſane & incorruptius, quid laude, quid vituperatione dignum ſit, dijudicant & diſcernunt. Quamobrem jure optimo præclaræ illæ omnium artium inventrices Athenæ Comicos poetas libenter audierunt: a Romanis vero ſerius quidem cogniti ſunt; multi tamen apud eos hujuſmodi laudis gloria floruerunt. Inprimis autem Terentius hoc in genere poeta clarus & nobilis eſt habitus, atque haud ſcio an huic uni primas facile concedat, ſi quis orationis elegantiam, ſententiarum gravitatem, admirabilem rerum compoſitionem & οἰκονομίαν ſpectet: neque enim Volcatii Sedigiti judicio admodum moveor, qui hunc ſexto loco numerat. equidem tempus ipſum & omnium ſeculorum conſenſus ſatis videntur declaraſſe, cuinam poetæ Comico palma deferenda ſit; nam ſuperiores illos nobis vetuſtas abſtulit, ita ut Plautum modo, & Terentium reliquos habeamus, præterea neminem. Sed tamen Plautinum dicendi genus nimia antiquitate paullo eſt obſoletius, & quod magis refert, dum nimis blande populo adulatur, & plauſus quærit, dum ſalſus & dicax haberi vult, & ingenio ſuo nimium indulget; neque artis præcepta ſervavit, neque ullum ridiculis & jocis ſcurrilibus modum fecit. at ſumma in Terentio eſt gravitas, ut ſæpe vehementer admirer, graviorem Cæcilium ab Horatio exiſtimari, qui tamen huic noſtro egregiam artificii laudem tribuit. Jam vero quod ad puri & Latini ſermonis proprietatem attinet, quantum in eo Terentius excellat, dicat Cicero, plane graviſſimus & locupletiſſimus teſtis, qui, ut notum eſt, bonum Latinitatis auctorem Terentium nominat, cujus fabellæ, ut idem inquit, propter elegantiam ſermonis putabantur a C. Lælio ſcribi. Hic igitur ſuaviſſimus & elegantiſſimus ſcriptor, Gabrieli Faerno, viro integerrimo, ut tu optime noſti, Cardinalis ampliſſime, ac ſingulari ingenii præſtantia, & eruditione, in amore atque in deliciis fuit, quem quum multis fœdiſque maculis deformatum, & inquinatum animadverteret, quibus illum partim vetuſtas & temporum injuria, partim librariorum negligentia, partim vero quorumdam hominum audacia & ignorantia inſperſerat, ægre ferens, optimum & politiſſimum poetam tamquam in ſordibus & cœno jacere, animum omnino induxit illius labes eluere: quumque ex antiquis potiſſimum & ſcriptis libris horum vulnerum medicina petenda eſſet, primum quidem magnam ſibi bonorum librorum copiam undique comparavit, deinde vero tantum diligentia, labore, aſſiduitate profecit, ut

jam

Digitized by Google

jam in doctorum hominum conſpectum cultior Terentius & nitidior veniat. Nam præter doctrinam, & ea quæ paullo ante dicta ſunt induſtriæ adjumenta, erat in FAERNO admirabilis quædam ingenii vis, & acumen, ut quum ad hæc naturæ bona diligens exercitatio, uſuſque aſſiduus acceſſiſſet, veterum librorum menda & acutiſſime conjiceret, & prudentiſſime emendaret. Utinam ille diutius vixiſſet; nam & Plautum, & Cæſarem, & Livium, & Suetonium, alioſque permultos celeberrimos ſcriptores infinitis propemodum locis correctos & emendatos haberemus. Sed immatura morte nobis ereptus, multa quæ inchoaverat, abſolvere, & ad ſuam quaſi maturitatem perducere non potuit. quæ tamen, mihi quidem ut videtur, ſupprimenda non ſunt, ſed potius evulganda, ne ſtudioſi omnes hac utilitate, vir autem doctiſſimus laborum ſuorum fructu, debita, inquam, laude gloriaque fraudetur. Interim vero, Cardinalis optime, ex tua nobili bibliotheca, in qua una cum multis voluminum millibus, FAERNI quoque lucubrationes diligenter aſſervantur, Terentius in lucem prodit: hoc enim opus ut multis argumentis judicare nobis licuit, prope perfectum & perpolitum erat. itaque nihil ei additum, aut detractum eſt, ſed ſumma fide & religione typis deſcriptum fuit, ea ſcribendi ratione ſervata quam ipſe probaverat. Quæ ſi communi literatorum hominum aſſenſu atque approbatione, ut ſperamus, excipientur, quum tibi, qui hæc ut ederentur imperaſti, tum inprimis PIO PONTIFICI MAX. avunculo tuo, immortales gratiæ habendæ erunt, qui multis ab hinc annis, quum adhuc Cardinalis eſſet, FAERNI ingenium eximia quadam liberalitate ita aluit, ut tamquam bonus ager cultura adhibita, præſtantes doctrinæ & eruditionis fructus extulerit. Vale.

Romæ, III. Non. Maji M.D.LXV.

Digitized by Google

GABRIELIS FAERNI
LIBER
DE VERSIBUS COMICIS,
IMPERFECTUS.

COMICI poetæ duobus maxime uſi ſunt verſuum generibus, jambico atque trochaico. Quæ duo genera quia poſt heroicum verſum, quem & longum & hexametrum nominamus, maxime illuſtria ſunt, viſum eſt nobis de iis non quatenus modo a Comicis, ſed in univerſum quatenus etiam ab Lyricis, & Epigrammatariis, & cultioris ſeculi Tragicis poetis ſunt uſurpata, diſſerere. Atque eo magis quia in his verſibus, ac maxime jambicis, multa nos obſervavimus in ratione numerorum, pedumque collocatione, quæ ab noſtræ ætatis poetis vel ignorari vel negligi paſſim videmus: & de iis nobis alias diſſerendi nulla umquam forte dabitur occaſio. Ac primum de jambico tractabimus, quod & is verſus trochaico antiquior: & generibus ac legibus jambici cognitis, ea quoque quæ de trochaico dicemus, facilius intelligentur. Jambici ergo ſunt qui proprium pedem jambum habent, quem & in omnibus locis admittunt, & in ultimo, ſeu vicem ultimi obtinente, neceſſario exigunt: ultima tamen ſemper ſyllaba indifferente. Eorum alii dimetri, qui pedibus quatuor conſtant; alii trimetri, qui ſex; alii tetrametri, qui octo; ſunt & qui monometros pedum duorum faciant, item pentametros pedum decem, & hexametros duodecim. Sed nos genera uſitatiora perſequimur. Trium igitur ſuperiorum generum alii acatalectici, qui juſtæ menſuræ ſunt: alii catalectici, una ſyllaba breviores: alii hypercatalectici, una ſyllaba longiores. Hi rurſus omnes aut puri ſunt, aut mixti. Puri ſunt qui vel toti ex jambis conſtant, vel certe jambum in paribus utique locis habent, in imparibus vero & ſpondeum recipiunt. alii quidem in omnibus locis: alii in aliquibus. In omnibus recipiunt omnes acatalectici, item dimetri hypercatalectici, & trimetri catalectici: in aliquibus vero dimetri catalectici, qui in prima, & tetrametri catalectici, qui & in hac & in quinta. de trimetris ac tetrametris hypercatalecticis

nul-

nullam mentionem facimus, quia eos in uſu non invenimus: ſed ex acatalecticis, unum verſuum genus exſiſtit, quod tragicum ab Tragœdia, in qua uſus ejus eſt, poſſumus appellare; hoc a ceteris differens quod in dimetri tertia, tetrametri & hac & ſeptima ſede jambum non admittit. Ne trimetri quidem quinta, niſi ita demum, ſi verſus in dictionem quæ ſit pœon ſecundus vel dijambus, cadat. quod tamen admodum raro contingit. Hujus verſus, ideſt trimetri, duorum extremorum pedum ordine commutato, naſcitur ſcazon; jambum ſemper in quinta, ſpondeum ſemper in ultima habens.

Ex his omnibus verſuum generibus, alia quidem pedes omnes habere conſtantes ſectis diviſiſque inter ipſos dictionibus poſſunt, alia non poſſunt. Prioris generis ſunt dimetri omnium generum; catalectici quidem, ut: *Quem nemo vidit umquam*, apud Prudentium; acatalectici, ut: *Lucana mutet paſcua;* hypercatalectici, ut: *Ornare pulvinar deorum*. Item ex trimetris catalectici, ut: *Trahuntque ſiccas machinæ carinas;* acatalectici, quibus parem rationem obtinent trimetri quos tragicos appellavimus, & ſcazontes, ut: *Noviſque rebus infidelis Allobrox*. Poſterioris autem generis ſunt tetrametri catalectici & acatalectici: nam utrique quartum pedem abruptum a quinto habere neceſſario debent, ita ut omnino quarto quoque pede dictio finiat. exemplum tetrametri catalectici ſubjeci ex Catullo: *Cinæde Thalle, mollior cuniculi capillo*. acatalectici ex Seneca: *Fert læva ſemuſtas faces, Ardentque pallentes genæ*. Rurſum ex his omnibus, alii habere pedes omnes conſtantes ſingulis dictionibus poſſunt; alii non poſſunt. poſſunt dimetri acatalectici, ut: *Podex velut crudæ bovis*, apud Horatium; &: *Phœbus jubet verum loqui*, apud Auſonium. non poſſunt ceteri omnes. Atque hi qui non poſsunt, in certis tamen ſedibus poſsunt, in certis nequaquam. in quibus poſſint perſpicuum erit, ſi in quibus non poſſint, demonſtraverimus. non poſsunt dimetri hypercatalectici in ſecunda ſede: eum enim pedem habere debent, vel cum primo conjunctum, ut: *Depone, ſub lauru mea, nec*. vel cum tertio, ut: *Nomen beati qui deorum*. vel duabus dictionibus monoſyllabis, aut monoſyllaborum vicem per eliſionem in ſcanſione obtinentibus conſtantem, ut: *Vates, neque in terris morabor*. item non poſſunt ultimum pedem omnes catalectici: eum enim vel ejus poſteriorem ſyllabam cum catalexi in una dictione connexam habere debent. Atque eo amplius tetrametri quidem catalectici,

N ex

ex primis quatuor pedibus ſaltem duos. acatalectici ex prioribus & poſterioribus quatuor ſaltem binos. Trimetri vero catalectici tertium pedem: eum enim vel ex penthemimeri, vel ex monoſyllabo quæ ſit loco penthemimeris, & ſequenti ſyllaba longa conſtantem habere. exemplum monoſyllabi (nam de penthemimeri clarius eſt quam ut exemplo egeat) eſt in hoc verſu: *Jam te premet nox, fabulæque manes*. Ad eum modum quo ad tertium dumtaxat pedem ſunt & trimetri acatalectici, ut apud Horatium: *Urget diem nox & dies noctem, neque eſt*. Cui verſui ſi verbum ſubſtantivum in fine poſitum demas, remanent omnes pedes tertio excepto ſingulis dictionibus conſtantes; quod icciroo animadverti volumus, ut appareat, vim harmoniæ hujus verſus in tertia ſede conſiſtere. Sed acatalecticus eo differt a catalectico quod etiam ſine penthemimeri, vel ejus loco, monoſyllaba dictione bonum habere numerum poteſt, modo duo ſaltem medii pedes inter ſe connexi colligatique ſint, ſive in una dictione, ut apud Horatium: *Ut aſſidens implumibus pullis avis*; ſeu pluribus, ut apud Senecam: *Pietas vetat: namque iſtud haud poſſum pati*. in quo verſu vides duos primos pedes & duos ultimos ſingulis dictionibus conſtantes, duos vero medios partim diviſis, partim mixtis atque confuſis. Quod ſi quis tertium pedem poſuerit, vel unica dictione conſtantem, vel cum ea finientem, quæ monoſyllabam excedat, verſum, meo quidem judicio, omni numero carentem atque immodulatiſſimum effecerit. atque hoc non in trimetris modo jambicis acatalecticis locum habere obſervavimus, ſed & in heroicis, quos & longos & hexametros nominamus. Monemus autem lectorem, ut, ſi quos forte verſus in impreſſis poetarum libris, huic regulæ repugnantes deprehenderit, ſententiam ſuam tantiſper ſuſpendat, donec conſuluerit libros ſcriptos; quorum nos auctoritate nixi, hæc aſſeveramus. nam in impreſſis & nos aliquot verſus invenimus hanc regulam conturbantes; qui ut in antiquis exemplaribus leguntur, eam roborant atque confirmant. Atque adeo non gravabimur aliqua hic exempla ſubjicere corruptorum verſuum ac deinde emendatorum, non trimetrorum modo, ſed etiam heroicorum, quos quo ad hanc regulam, eamdem obtinere rationem ſupra diximus. In his ergo qui proxime ſequentur tribus verſibus, primo jambico Catulli, duobus aliis heroicis Horatii, videre eſt tertium pedem unica dictione conſtantem:

Quem Galliæ timent, timent Britanniæ.

Hunc

Hunc hominem ſi velles tradere, diſpeream ni.
Præter cetera, Romæ mene poemata cenſes.
ſed verſum Catullianum ita habent libri ſcripti:
Quem Galliæ timet, & Britanniæ.
quem nos duarum tantum literarum additione, ita emendamus:
Quem, Galliæ, timetis, & Britanniæ.
Horatianos vero hoc modo legimus ex libris ſcriptis:
Hunc hominem velles ſi tradere, diſpeream ni.
Præter cetera, me Romæne poemata cenſes.
In ſequenti vero jambico trimetro Senecæ videre licet tertium pedem cum dictione quæ major eſt monoſyllaba, finientem:
Fatale ſaxeo pecus muro tegens;
qui tamen ex libris ſcriptis ita legendus eſt:
Fatale ſacro paſcuum muro tegens.
In his omnibus, prout in impreſſis leguntur, aures eruditæ malum numerum, & abſurdum ſonum ſentire poſſunt: in reſtitutis vero harmoniam & gratiam. nimirum quia in tertio pede tota vis numeri horum verſuum eſt.
Rurſum jambicorum ſpondeum recipientium, alii certis in locis pro jambo tribrachum, alii & hunc, & præterea pro ſpondeo anapæſtum, & dactylum: & eorum aliqui etiam proceleuſmaticum, vel aliquos eorum qui omnes pedes in ſpondeum reſolvuntur, admittunt: alii non admittunt. Tribrachum admittunt trimetri catalectici; quod ſemel tantum, idque in ſecunda ſede apud Horatium animadvertimus in Ode quæ incipit: *Non ebur, neque aureum*, in eo verſu: *Regumque pueris. nec ſatelles Orci.*
Item admittunt & hunc pedem, ideſt tribrachum, & præterea dactylum, & anapæſtum, dimetri quorum pedes, vel omnes, vel certe aliqui, aut diviſis, aut mixtis confuſiſque inter ſe dictionibus conſtant, in iis ſedibus quas in ſubjectis exemplis videre licet. Tribrachum quidem in prima, ut apud Auſonium:
Celeripedis compendii.
in ſecunda apud Horatium: *Videre properantes domum.*
dactylum in prima tantum apud Horatium:
Canidia tractavit dapes.
anapæſtum in prima apud Auſonium:
Generiſque neutri filios. & tertia apud eumdem:
Lallique ſomniferos modos. & apud Senecam:
Qui virus Herculeum bibit.

N 2 Da-

Dactylum vero, vel tribrachum in tertia in hoc genere verſus nuſquam invenimus.

Item admittunt ſupradictos pedes trimetri acatalectici in iis ſedibus quas infra dicemus, tribrachum quidem in prima. apud Horatium ſemel tantum:

Sed alius ardor aut puellæ candidæ.

Apud Senecam vero ſæpe, nec præterea apud quemquam alium.

In ſecunda apud Horatium, ut:

Pecuſve Calabris ante ſidus fervidum. In tertia & quarta apud eumdem:

Alitibus atque canibus homicidam Hectorem.

Ne in hoc quoque genere dactylum vel tribrachum in penultima ſede uſquam invenimus; niſi apud Senecam, idque admodum raro: neque aliter quam ſi verſus in dictionem quæ ſit proceleuſmaticus, cadat, ut: *Virile robur, nulla famæ memoria.*

Anapæſtum in prima & quarta apud eumdemmet, ut: *Pavidumque leporem, & advenam laqueo gruem.*

In tertia apud Senecam tantum: neque id aliter, quam ſi poſt ſecundum pedem cum dictione finitum, ſequatur dictio quæ ſit pœon tertius hoc modo:

Juvat juvat rapuiſſe fraternum caput.

Dactylum in prima apud Horatium exemplo quod ſupra poſui:

Alitibus atque canibus homicidam Hectorem.

In tertia apud eumdem:

Quid dixit, aut quid tacuit? o rebus meis. & hac ratione poteſt hic verſus tertium pedem finire cum dictione, quæ ſit pyrrichius, ut: *Cur in theatrum, Cato ſevere, veniſti?* In quinta ſede tribrachum numquam inveni, ne dactylum quidem, niſi verſus in dictionem quæ ſit proceleuſmaticus, terminetur, ut apud Senecam: idque perraro:

Sed tu malorum machinatrix facinorum. &:

Virile robur, nulla famæ memoria.

Proceleuſmaticum in prima apud Senecam tantum: idque ſæpiuſcule, ut:

Pavet animus, artus horridus quaſſat tremor, &:

Vide ut animus ingens lætus audierit necem.

Hæc tamen duo poſtrema, quæ diximus de dactylo in penultima, item de proceleuſmatico, ſolis Tragicis licere exiſtimamus.

mus. ſcazontes eoſdem quos recti trimetri, pedes recipiunt præterquam proceleuſmaticum, item tribrachum in prima. Martialis tamen & ſolus & ſemel dixit:

Et anatis habeas uropygium ſiccæ. in quo illud dubium eſt utrum tribrachum in prima poſuerit, an penultimam in *anatis* produxerit, quæ alioqui brevis eſt juxta illud Ruffini: *Latipedemque anatem*.

Tribrachum in quarta apud nullum alium poetam inveni quam Martialem; quod tamen non placet mihi, ut:

Et multa flagrat teſta ſenibus autumnis.

Nec anapæſtum in tertia apud ullum alium quam apud eumdem, ut:

Fieri putet potuiſſe quis, Maronille?

Item tetrametri acatalectici, quod genus verſus apud Senecam ſolum in Troade reperimus, dactylum in quinta recipiunt, ut:

Inſtant ſorores ſquallidæ: ſanguinea jactant ubera.

Et hæc quidem verſuum genera alios pedes præter ſpondeum & jambum admittunt. Non admittunt autem ex dimetris neque catalectici, neque illi dumtaxat acatalectici quorum omnes pedes ſingulis dictionibus conſtant, neque hypercatalectici, neque tetrametri catalectici. Rurſum omnia jambici genera alios pedes admittere poſſunt ſingulis dictionibus conſtantes, alios non poſſunt: poſſunt jambum & ſpondeum omnia genera in omnibus ſedibus præterquam in iis in quibus ſupra diximus, pedes ſingulis dictionibus conſtantes eſſe non poſſe: tribrachum vero & anapæſtum dimetri, ſectis confuſiſve dictionibus vel ex toto vel ex parte conſtantes. & trimetri acatalectici in iis dumtaxat ſedibus quarum exempla ſubjecimus. Tribrachum dimetri in prima apud Auſonium: *Veniat in aures ut meas*. Trimetri apud Senecam: *Petiit ab ipſis nubibus Stymphalidas*. Anapæſtum in eadem ſede dimetri apud Auſonium: *Columen curulis Romulæ*. Trimetri apud Senecam: *Stabiles futuros ſpondet æternæ domus*. Item hunc pedem trimetri in penultima apud Horatium: *Pavidumque leporem, & advenam laqueo gruem*. Dactylum trimetri in prima apud Senecam: *Invocat & Argos exſul, atque urbes movet*.

Hactenus de modulato jambicorum genere tractavimus: nunc de immodulatis diſſeremus. Immodulati ſunt qui unico tantum jambo; eoque ſi ſint tetrametri catalectici, in quarta *

* * * * * * * * * * * *

DOMI-

DOMINICI LAZARINI DE MURRO,

Græcarum Latinarumque literarum in Patavino Gymnaſio Doctoris
Epiſtola ad JO. ANT. VULPIUM.

DOMINICUS LAZARINUS
JO. ANTONIO VULPIO I. C. S. P. D.

AUDIVI *ex fratre germano tuo, viro optimo, vos illud propediem curaturos, ut elegantiſſimæ* GABRIELIS FAERNI *Fabulæ in lucem iterum edantur. Quid dicam? Nequeo ſatis laudare conſilium iſtud veſtrum, qui caveatis, ne illorum hominum labores pereant qui tantam & literis, & Italiæ lucem attulerunt. Dignus plane eſt* FAERNUS *qui eodem cultu, dignitate, ſplendore prodeat, quo nuper, ut omnia* ANDREÆ NAUGERII, *hominis, ſi quis illa ætate alius, elegantiſſimi cultiſſimique, Opera prodirent, curaviſtis. Quæ ubi primum vidi, nolite quærere, quam mihi ipſe ſim gratulatus, quod in hac ipſa urbe ſcriptores illorum temporum feliciſſimorum iterum, atque adeo tanta cum dignitate emitterentur, in qua illos ego quum legi deſitos, tum a pauciſſimis cuſtodiri, ut vix exſtarent, publice vehementerque conqueſtus eſſem. Præterea illud ſum gaviſus, edendorum librorum curam ad honeſtiſſimos doctiſſimoſque homines eſſe traductam, qui ea re ſuæ dumtaxat gloriæ, & alienæ utilitati conſultum eſſe volunt; tum qui, ut olim Manutii illi noſtri, ea quæ divulganda librariis tradunt ſuis, & ipſi intelligant, & emendare optime poſſint. Tu vero, Jo. Antoni, in eam ſpem adduci præcipue potes, ut quemadmodum tu nunc aliorum doctiſſimorum hominum laboribus proſpicis, ita ſeri nepotes aliquando proſpiciant tuis. Nunc autem illud abs te etiam atque etiam peto, ut* FAERNI *Fabulis quamdam illius ejuſdem Epiſtolam vernacula lingua ſcriptam, in qua de Caroli Sigonii in T. Livium notis diſputat, adjungas. Non eſt illa quidem diligentiſſime ſcripta: pleraque habet in quibus docti viri diſſentire ab illo jure & merito poſſunt; tamen, quod Carolus ipſe Sigonius in ſuis Defenſionibus earum rerum interdum meminit quæ a* FAERNO *in hac ipſa Epiſtola ſcriptæ ſunt, eamdem in promtu poſitam eſſe, commodum eruditis futurum puto. Interea tibi perſuaſiſſimum volo eſſe, te a me & probitatis, & virtutis cauſſa non mediocriter amari. Id ſi uſus venerit, & tu & frater tuus re ipſa experiundoque intelligetis. Vale.* XII. Kal. Januarii. M.DCC.XVII.

LET-

LETTERA DI
GABRIELLO FAERNO,
UOMO DOTTISSIMO,
a N. N. nella quale ſi contiene la cenſura delle emendazioni di Carlo Sigonio *ſopra*
TITO LIVIO.

ECcellente come fratello onorando. Per la voſtra de' ſei di queſto ho viſto, che avete avuto quella mia lettera lunga, e mi ſon molto rallegrato per aver compreſo per queſta voſtra, che la mia ammonizione v' è parſa vera. Quanto a quello che ricercate le mie fatiche da ſtampare, ci ſono due difficultà; una, che già per mezzo d'un voſtro amico e mio mi trovo non dirò accordato, ma inviluppato con un' altro ſtampatore, pur'in Italia: ed io vorrei prima far di modo, che ſenza querela di quel tale io ne poteſſi diſporre in altri a mio piacere; il che credo poter far facilmente: l'altra è, che a me pare, ſe gli ſtampatori guadagnano delle mie fatiche, che devriano anche farmi partecipare di quel tal guadagno; e l'aſpettar che queſti ſignori ſuppliſcano, non mi par bene; perchè eſſi o ſpendono male l'entrate loro: ed in queſto caſo che coſa ſe ne può ſperare, ſe non che le gettino in coſe viliſſime, e vaniſſime, come voi dite? o le ſpendono bene, ed allora non è oneſto, che le levino ai poveri, per darle a me. Quanto a quello che mi ricercate, che almen' io vi ajuti a ritornare nel primo ſuo ſtato quei luoghi di Livio, che a me pajono peggiorati, io nella mia lettera non vi avea parlato in particolare di Livio, ma in generale d' alcuni libri; ma pure poichè l' avete interpetrata per queſto autore, vi dirò come la coſa paſſa. Quando uſcì fuori il Livio del Sigonio, del quale voi mi mandaſte a donare una copia, mi poſi io, e Meſser Guido noſtro a ſcontrarla con la vulgata, e con molti libri ſcritti, de' quali parte n' avemmo nella libreria del Papa, e parte da altre perſone: e così ne ſcontrammo ventidue libri: gli altri reſtarono inemendati per la partita di eſso Meſser Guido per Francia, dove anco al preſente ſi tro-

trova. Di que' luoghi dove a noi pareva ſtar bene la vulgata, non tenemmo memoria alcuna; ma ſolo ſu la medeſima voſtra copia riponevamo eſsa vulgata, ſiccome facevamo ancora le noſtre emendazioni particolari: e ſarìa ora una pena a volér diſcernere queſte da quella, e coſa che malamente ſi potrìa far da altri che da me; il che io non fuggirei per amor voſtro, quando aveſſi tempo. ma non potendo fare il tutto, ve ne darò qualche ſaggio, e poi vi dirò quel che fare' io s'io foſſi in voi.

E' nel terzo libro queſto luogo ſecondo la vulgata: *Cenſendo enim, quoſcumque magiſtratus eſſe, qui ſenatum haberent, judicabat: quos privatos fecerat auctor nullius S.C. faciendi*. In che modo l'abbia mutata il Sigonio, e che ſentimento ſi poſsa cavar dalla ſua, andatelo a veder voi. Io conſervo la vulgata, la qual'è in tutti i libri ſcritti che ho viſto, e maſſime antiqui; ſolamente dopo il *Cenſendo enim*, diſtinguo, ed ordino le parole dove conſiſte la difficoltà, a queſto modo: *Cenſendo enim, judicabat, eos qui ſenatum haberent, eſſe quoſcumque magiſtratus:* hoc ſenſu: *Sententia quæ cenſebat, patricios coire debere ad prodendum interregem, ſpecie aſperior erat adverſus Xviros, re vera mitior quam illa quæ vetabat, ullum S.C. fieri: Cenſendo enim*, ideſt, *decernendo quid fieri in republ. vellet rogantibus ſententiam Xviris, quamvis eis adverſa cenſeret, hoc ipſo tamen quod aliquid cenſebat, judicabat, eos eſſe qualeſcumque magiſtratus, qui ſenatum poſſent habere. Contra auctor ſententiæ quæ vetabat, ullum S.C. fieri, icciroo id facere exiſtimabatur, quod Xviri privati eſſent, & neque ſenatus habendi, neque rogandarum ſententiarum, neque S.C. faciendi vim haberent*. Qualche ſei verſi dapoi v'è queſt'altro luogo: *Ceterum neminem, majore cura occupatis animis, verum eſſe præjudicium rei tantæ afferre*. Queſto luogo non ſi trova altrimenti mutato nella edizion del Sigonio dalla vulgata. Il che credo che ſia ſtato per errore; perchè nelle ſue annotazioni eſpreſsamente lo muta, e dice averlo ſanato per ajuto de' libri antiqui, anzi *de verbo ad verbum* deſcritto da quelli la ſua emendazione; dove dapoi il *verum eſſe*, egli diſtingue, e vuole, che *verum eſſe* ſia tanto come eſſer veridico, o verace; ed in luogo di *afferre*, egli legge *differri poſſe*. La qual mutazione quanto buon ſentimento abbia, giudicatelo pur voi: perchè la mia intenzione non è di oppugnare le emendazioni del Sigonio, ma di mantener la vulgata, la quale trovo io conforme con

tutti

tutti i miei libri ſcritti, e ſta beniſſimo come ſta, pigliando, *verum eſſe*, pro *æquum eſſe*, hoc ſenſu: *Non eſſe æquum, quempiam afferre præjudicium rei tantæ, quanta erat hæc, an Xviri juſti eſſent magiſtratus, necne, occupatis animis*, ideſt, *dum occupati eſſent animi patrum majore cura*, ideſt, *conſultatione de bello Sabino repellendo*. Qualche dodici verſi dopo queſto luogo vi è queſt' altro: *Non erat melius, inquit, niſi de quo conſulitur, vocem miſiſſe*. In queſto tutti i libri ſcritti s'accordano con la vulgata. Egli di teſta ſua vuol leggere: *Næ erit melius*. Dove prima egli non ſi accorge, ch'ei leva via la negazione neceſſaria a queſto luogo: perchè il *niſi* è particola non negativa, ma eccettiva; e ſiccome non diremmo, *amo niſi bonos*, perchè volendolo dir latinamente, diremo, *non amo niſi bonos*; così non diremo *erit melius dixiſſe, niſi de quo conſulitur;* ma ci vuole anco la negativa, *non;* la quale aggiunta è tanto a dire: *Non erit melius vocem miſiſſe, niſi de quo conſulitur*; quanto: *Erit melius vocem non miſiſſe, niſi de quo conſulitur*. Poi incorre anche in un' altra difficoltà, la quale non ſo come egli potrà difendere contra quelli oſſervatori della lingua Latina che negano, che queſto *næ* che egli ſcrive con dittongo, benchè tutti i libri e antiqui e moderni l'abbiano ſenza dittongo, non mai ſi può metter ſenza un prenome che lo ſiegua, come ſaria: *Næ iſti vehementer errant, næ ego homo ſum felix. Næ tu iſtas faxo calcibus ſæpe inſultabis fruſtra*. E così vedete in una mezza facciata di ſcrittura che mi è occorſa a memoria a ſorte, tre errori di non poca importanza. Ma perchè potria qualc' uno dire, che io aveſſi eletta queſta parte a poſta, farò una coſa, piglierò il primo libro, e vi dirò que' luoghi che mi occorreranno.

Capeto Tiberinus. Il Sigonio moſſo dall'autorità di Dione ha voluto leggere *Tiberius:* ma perchè anco Ovvidio, il quale per eſſere in verſo non può eſſer guaſto, dice *Tiberinus*, ſi può dire, che fuſſero due opinioni, delle quali l'una lo chiamaſſe *Tiberio*, l'altra *Tiberino*. E poichè tutti i libri ſcritti di Livio ſtanno con la vulgata, mi pare, che ella non ſi dovea mutare, maſſime avendo ella in ſuo favore lo ſcontro di Ovvidio.

Dextra Hercules data accipere ſe omen &c. Egli legge: *Dextra Herculi data*. Alla quale lezione prima oppongo io tutti i libri che ho viſti, dove forſe la ſua non è ſe non d'un ſolo libro; dico forſe, perciocchè quaſi ſempre, quando egli cita la lezione ſcritta lo fa con queſta abbreviatura *vet. lib.* va poi tro-

va tu, ſe è un libro ſolo, o più: io però interpetro ſempre, che non ſia ſe non uno; perchè quando ſono più, lo dice eſpreſſamente, benchè non metta il numero certo. Poi perchè egli allega un'aſſurdo, che ſarìa ſtato, ſe Ercole aveſſe fatto un'altare a ſe ſteſſo: io oppongo alla ſua lezione un'altro aſſurdo, che è, che Evandro, il quale è il primo che parla, e pronunzia coſe non pertinenti a ſe, ma ad Ercole, dica, *Accipio omen;* il che non ſi dice mai ſe non da colui che è il ſecondo a parlare, *& cuja intereſt omen impleri*. E per ſoluzione dell'aſſurdo addotto da lui ſi potrìa dire, che l'ara pronunziata dalla Carmenta non è la edificata da Evandro, ma la edificata da Ercole. Livio non fa menzione alcuna, ma ſolo, che Ercole promette, e fa voto di farla. *quod autem per aram quam exſtruxit Hercules, non per eam quam Evander, impleta ſint fata, ex hoc apertiſſime liquet, quod aram de qua Carmenta vaticinata eſt, eam etiam Maximam vocatum iri prædicit: quod quidem, ideſt, ut Maxima vocaretur, eveniſſe ei aræ ad quam decimas Hercules obtulit, auctor eſt Dionyſius*. Abbiamo dunque a penſar così, che Ercole faceſſe un' ara, la quale (per quello che probabilmente ſi può conghietturare) dicaſſe a Giove ſuo padre, al quale ſopra la detta ara offeriſſe le decime; e che in proceſſo di tempo queſt'ara ſi convertiſſe in onore del fondator di eſſa, e foſſe chiamata *Maxima*. Ma perchè (per parlare ingenuamente) queſto non mi ſoddisfà bene la coſcienza, dico, che ſe pur la vulgata ha qualche difficultà (come credo che ella abbia) la emendazione del Sigonio non acconcia il luogo, ma lo guaſta di nuovo, per l'aſſurdo che gli oppongo: e ſe pur'eſſa ſi aveſſe da mutare, crederei poter facilmente reſtituire la vera lezione col preporre lo *ait*, ad *ara*, e tra queſte due parole interporre un punto fermo in queſto modo: *Dextra Hercules data, accipere ſe omen, impleturumque fata ait. Ara condita, ac dicata ibi tum primum bove eximia* &c. Ovvero con mutar' il ſito di queſte due parole dall' uno in l'altro di ſorte, che dove è *ara*, ſia *ait*, e dove *è ait*, ſia *ara* a queſto modo: *Dextra Hercules data, accipere ſe omen, impleturumque fata ait. Condita, ac dicata ara ibi tum primum bove eximia* &c. Ammettendo una di queſte lezioni biſognerà intendere, *impleturum fata*, con la virtù, e con li fatti magnanimi; e così ceſſeranno tutti gli aſſurdi, e ne ſeguirà un'altra utilità, che dove e nella vulgata, e nella emendata dal Sigonio ſi commemora il ſacrificio, ſenza che appaja che ſia ſtata edificata ara alcuna,

cuna, in queſta mia chiaramente apparirà l'edificazion d'eſſa, dopo la pronunziazione, ed innanzi al ſacrificio, ſecondo l'ordine naturale delle coſe. Queſta emendazione terre'io per fermiſſima, ſe non foſſe quel diavolo di Dioniſio, che dice, come di ſopra avemo tocco, che quella ara alla quale Ercole offerì le decime, ſi chiamò *Maxima:* non è adunque la edificata da Evandro. ma dall'altro canto io oppongo a Dioniſio l'autorità di Livio, il quale in effetto ſi vede che non lo ſeguita, e nella ſua narrazione di queſta coſa eſclude ogni altro ſacrificio peregrino, eccetto lo inſtituito da Evandro; perchè avendo detto: *Sacra diis aliis Albano ritu: Græco, Herculi, ut ab Evandro inſtituta erant, facit;* ſoggiunſe poi parlando del medeſimo ſacrificio: *Hæc tum ſacra Romulus una ex omnibus peregrina ſuſcepit.*

Fabricato ad id apte ferculo. Egli legge *feretro;* la qual parola non nego io trovarſi in qualche libro, ma nei più moderni, e peggiori: ed egli dice, che ſi trova in tutti: il che mi fa credere, che egli non abbia avuto alcun libro buono. Ma egli dice, che gli ſcrittori Greci che trattano di queſto, dicono, che *Feretrius Juppiter* è detto *a feretro*. Quì ſarìa ſtato bene, ch' egli aveſſe detto, quali ſono quelli che lo dicono, e non dirlo così indefinitamente: perchè vi ſono anche degli autori Greci che danno altra etimologia che queſta. Ma quello che importa più, i noſtri antiqui Latini infino dei tempi d'Auguſto, lo fanno derivare o da *ferio*, o da *fero*. Onde ſi può comprendere, che quelli ſuoi ſcrittori Greci, o uno, o più che ſieno, hanno preſo un granchio; poichè i Latini dottiſſimi, e pratici delle coſe loro iſteſſe, avendo una etimologia d'un derivato tanto propinquo al ſuo principale, non l'hanno poſta: il che averiano fatto, ſe foſſe ſtata vera: ma hanno aſſegnate altre etimologie molto lontane da queſta; che forſe è nata dipoi, perchè in quelli tempi buoni non ſi uſava queſta parola *feretrum* in queſto ſignificato, ma ſolamente per la caſſa da portar'i morti. Io certo, per quanto ho letto, e riletto gli antiqui, non l'ho mai trovata in niun d'eſſi, ma ſolo una volta ne'tempi più baſſi in uno autore che non è troppo netta farina, dico nè anco tra' baſſi. L'altra parola *ferculum* ſi trova in tutti gli ſcrittori, e perfetti, come è M. Tullio, e mediocri, ed anco baſſi. Fatene mò voi che giudicio volete, purchè non chiamiate in conſiglio Niccolò Perotto; il cui errore (per quanto poſſo comprendere) è ſta-

to cauſa di dar riputazione a quella parola *feretrum*.

Ecquod feminis quoque aſylum aperuiſſent. Non ſo immaginarmi per che cauſa egli abbia voluto mutare queſta bella, ed antiqua lezione, ſe non darne la colpa ai cattivi libri.

Ubi primum ex profunda emerſus palude equus Curtium in vado ſtatuit. Egli parte ſeguitando i libri non buoni, e parte facendo di ſua teſta, legge: *equum Curtius in vado deſtituit*, per farlo accordare con Plutarco: e non vede, che non v'è cauſa perchè Curzio doveſſe laſciare il cavallo *in vado*, *ideſt* già fuori del pericolo della profonda palude. Ma ſia come ſi voglia, quella che ho poſto di ſopra, è l'antica lezione. Se ora Livio, e Plutarco non dicono il medeſimo, non è miracolo; che anco in altri luoghi lo fanno.

Ab T. Tatio Titienſes. Così dicono tutti i libri che ho viſto, così Properzio, che li chiama *Titienſes:* oltre Feſto, che dice così eſſere chiamati dal prenome di quel Re. E quanto alle autorità ch'egli allega, che dicono che queſta parte d'*equitato* fu detta *Tatienſis* a *Tatio*, a queſto non ſaprei che dire in particolare, ſe non le vedeſſi prima nei libri ſcritti, ne'quali ponno ſtar'altrimenti: ma in tutti i caſi dico, che eſſe poſſono eſſer guaſte dai libraj, dove quella di Feſto è indubitabile.

Uti tua ſigna nobis certa ac clara ſint. Qui egli ſeguita una lezione non viſta da lui, ma ſtatagli riferita da altri: la qual mi maraviglierò ſe ſi troverà mai in alcun libro. Ma almeno egli ſi dovea accorgere, che ella non era buona, da quello ch' egli ſteſſo annota nel libro XXIX. ſopra quella parola *bene vertant*, dove dice che non gli piace quel *bene vertant* in terza perſona, eſſendo il parlare converſo alla ſeconda. Il medeſimo errore è ora in queſta ſua emendazione. E ſe ben la vulgata anch' eſſa pecca in queſto, nondimeno è più tollerabile; perchè almeno è ſecondo i libri ſcritti, il che non è certo della ſua. Avvertendovi anco *incidenter*, che in quel luogo nel XXIX. la vulgata è manco male che quella che egli ripone.

Ut vigeſimo quarto quoque anno. Qui è occorſo un grande errore, il quale non ſo donde ſia nato, o dalla oblivion del Sigonio, o dall'error de' voſtri ſtampatori; il che è ſtato, che avendo egli con giuſtiſſima ed ottima ragione levato via quella parola *quarto* nelle ſue annotazioni, è ſtata ſtampata nel libro di Livio, come di prima. A tutti i modi va levata via, sì per le ragioni veriſſime che mi adduce, e sì per autorità di tutti i libri ſcritti di Livio, ne'quali però non ſi trova anco

cò quella parola *quoque*; di ſorte che ſi ha a leggere: *ut vigeſimo anno*.

Qui ante caſtra urbem poſitam in medio. Qui tengo che ſia error degli ſtampatori, che ci hanno laſciato mancar la negazione. ſi ha a leggere: *Qui ante caſtra non urbem &c.*

Ne quid cum Albano. Queſte due parole *cum Albano*, non ſono in neſſun libro.

Fetialis per *t*, non per *c*, ſi ha da ſcrivere da' libri ſcritti, ed antiqui monumenti; e per le medeſime autorità *trigemini*, non *tregemini*; *Curiatii*, non *Curatii*. E ſe vorrete vederne le inſcrizioni de' marmi, e medaglie, e tutto de' tempi buoni, quando non ſi creda a me, ve le manderò.

Tu illo die, Juppiter, populum R. ſic ferito. Il Sigonio ha emendato così: *Tum me, Dieſpiter, populum R. ſic ferito*. Ma come precede *me*, ſeguitando, *populum R.* ſenza copula? ſalvo s' ei non voleſse dire *me populum R.* il che è duro. Io, ſe pur ſi aveſse da mutare la lezione ſcritta, direi (che ſarìa forſe meglio fare) *Tum tu Dieſpiter*.

Ñavius. Così dicono tutti i libri; i quali per ora voglio ſeguitare, maſſime per altri ſcontri che ne ho.

Ne id quidem ab Turno tuliſſe tacitum ferunt. A lui in luogo di *ab Turno*, è piaciuto *Turnum*; la quale lezione non ritrovo in neſſuno de' miei libri, che ſi accordano in queſto tutti con la vulgata, la quale non ſo perchè diſpiaccia.

Quam ſummam pecuniæ &c. Qui la vulgata non iſtà già bene; ma ſta manco male che quella del Sigonio, ed è manco lontana dalla vera lezione.

Queſti ſono al mio giudicio i più importanti luoghi del primo libro. Vedete quanta ſcrittura ho fatta, benchè lo ſcrivere è ſtato la minor fatica, a riſpetto di quello che è ſtato ad andar' a cercare i luoghi e nel Livio, e nelle ſue annotazioni, e veder'anche bene ſpeſſo i libri ſcritti per non incappare. Fate mò conghiettura voi in quanti errori egli debba eſſere incorſo in tutto il reſto. Il che non gli è già accaſcato per difetto d'ingegno; che lo ha aſſai bello; ma parte per eſſerſi abbattuto in mali libri, parte per non ſaper quanto nell'emendare gli autori ſi abbia a promettere della conghiettura.

Vengo ora a dirvi quello che fare'io in queſto caſo, dovendo voi aver per iſcuſato me, in non mi gravare d'una tal fatica, e tanto lunga. Io, ſe fuſſi in voi, mi valerei in queſto del Sigonio iſteſſo, acciocchè quegli che ha fatta la ferita, la

ſanaſse anco, come l'aſta di Peleo; ed a queſto crederei, che facilmente egli ſi poteſse indurre, facendolo prima capace, che i ſuoi libri ſcritti non ſono ſtati buoni, e che nelle conghietture ſi vuol' andare un poco più riſervatamente di quello che ha fatto egli. Quando egli averà queſti due avvertimenti dinanzi agli occhi, ricorrendo la ſua ſteſſa edizione, ſi accorgerà molto bene, che molti luoghi ch' egli ha mutati nella vulgata, ſtanno bene; molti, che ſe non iſtanno bene, la ſua mutazione non li acconcia; e così in que' tali reſtituirà la vulgata. Nè gli doverà parere ſtrano queſto ritrattarſi; perchè maggiori maeſtri che egli, l'hanno fatto, conoſciuti gli errori loro; anzi ſarà più onor ſuo il farlo lui ſteſso, piuttoſto che aſpettar che altri gli facciano libri contra. Ma ſe o voi non voleſte ricercarlo di queſto, per non contriſtarlo, o eſso ricercato da voi non ſi voleſse indurre a volerlo fare (il che però non poſso credere) in queſto caſo biſognerìa, che vi valeſte dell' opera d'un qualche altro dotto voſtro amico. E perchè l'emendazioni del Sigonio conſiſtono parte nei tempi, ed in nomi proprii, parte in altre parole; e i nomi proprii ſono parte di perſone, parte di luoghi: quanto ai tempi, ed ai nomi proprii delle perſone, vorrìa che queſto tale ſapeſse, che, o faccia il Sigonio da' libri, o per conghiettura, in queſto per eſſer'egli così gran Cronologo, come è, poco può errare: ma ſe dove egli muta di conghiettura ſua quantunque vera, ma non da' libri di Livio, ſi voleſse anco ſeguitare la vulgata, io lo lauderei per riverenza dell'antiqua ſcrittura, laſciando però ferma la ſua annotazione.

Quanto ai nomi proprii de' luoghi, fiumi, e mari, ed altre coſe ſimili, s'ei muta con l'autorità de' libri di Livio, gli credo: ſe lo fa altrimenti, ho grandemente per ſoſpette tali mutazioni; perchè mi par d'averne notate alcune molto eſorbitanti, come è quella nel XXVI. libro, dove Livio deſcrive il viaggio d'Annibale partito da Roma, che in luogo di *Turiam*, che è nella vulgata, ha fatto *Sturam*. La *Stura*, ſecondo Feſto, o *Aſtura*, ſecondo Plinio, che lo fa nome di fiume, e d'iſola, ed anco ſecondo Stefano, benchè egli lo fa nome di luogo ſolamente; ma ſia *Stura*, ovvero *Aſtura* (il che piuttoſto credo, perchè ancora vulgarmente ſi conſerva a queſto fiume, e terra il nome antiquo di *Aſtura* per *A* in principio della dizione) or ſia come ſi voglia, conſta tra noi, che è nelli Laurenti; conſiderate mò voi, ſe queſto può eſſer quel fiume

di

di che Livio parla. Livio fa il ſuo fiume *Turia*, o ſecondo i libri ſcritti *Tutia*, preſſo a Roma ſei miglia: e queſto *Stura*, o *Aſtura*, che ſi ſia, è lontano da Roma XL. miglia. Livio deſcrive il cammino di Annibale per Toſcana: e queſto è di là di Velletri alla volta di Napoli, paeſe *toto cælo* diverſo da quel cammino, in quel modo che ſarìa la Spagna ad uno che voleſſe d' Italia paſſare in Sorìa. In tali inconvenienti fa incorrere le perſone quantunque ingegnoſe la dolcezza della novità, e di voler far di ſuo cervello. Ma perchè mi potrìa dire il Sigonio, qual'è adunque queſta *Turia* deſcritta da Livio, s' ella non è queſta ? S'io gli riſpondeſſi: *Io non lo ſo; baſta che non è la tua Stura;* crederei aver ſoddisfatto; perchè in queſto caſo la vulgata ſta ferma, inſino che non ſi porta di meglio. Ma io non mi fermo ſu queſto, e dico, che chi vede il ſito dei luoghi o dipinto, o *in re præſenti*, può molto ben trovare la verità di queſta coſa. E' in Toſcana un fiumicello che entra nel Tevere; preſſo è una picciola terra, che ſi chiama Prima Porta, di qua dal fiume Cremera, da lungi da Roma appreſſo ſei miglia. Queſto è ſtimato eſſer la *Turia*, di che parla Livio, o *Tutia*, ſecondo me; ed io lo credo, come ſo le coſe che vedo con gli occhi, e tocco con le mani; tanto più che è appunto ſul cammino che fa Annibale da Roma per Toſcana: e ſe di queſto tal fiume altro autore non fa menzione, ciò è avvenuto per l'ignobilità, e picciolezza d'eſſo. Ma di queſto è detto aſſai. Se le mutazioni ſaranno circa altre parole, la vulgata ſia ſempre di maggior' autorità, eccetto alcuni luoghi acconci egregiamente, i quali facilmente compariranno a chi averà ingegno; e maſſime quelli dove la conghiettura non muta più d'una lettera, come è quel luogo nel XXIV. libro: *Ne libera efferatur reſp.* dove il Sigonio con aggiunger' un *p* alla vulgata, ha illuminata tutta quella ſentenza; ed altri ſimili luoghi; che pur ve ne ſono degli altri, benchè non molti; i quali m' increſce non aver notati, che vi gioveriano aſſai a queſto propoſito. Ne' ſuoi libri ſcritti poco mi fido; non perchè non dicano qualche volta il vero; ma perchè il più delle volte, e maſſime ne' luoghi più importanti, dicono il falſo. Onde tengo per ſicura, almen più di quella, la vulgata già ſtata ſcontrata con libri aſſai buoni, e da uomini non privi in tutto di giudicio. Vi ho detto quello che mi pareria bene, ſecondo la coſcienza mia. Averò per piacere, che queſta lettera non ſi moſtri a niuno, dico manco al Sigonio, perchè

chè l'ho ſcritta ſolo a contemplazion voſtra, e per util voſtro; e non perchè il Sigonio ſe ne abbia da offendere; benchè eſsendo egl'ingenuo, come voi me lo dipingete, non doveria aver per male, che altri diſsentiſsero da lui in coſe di lettere. ma è più ſicura a tenerla in voi. E ſe per farlo capace de' mali libri, e conghietture ſue, ad effetto d'indurlo a ritrattarſi, come ho detto di ſopra, biſognerà ſcoprirli qualc' uno de' ſopraddetti errori ſuoi, voi come da voi lo potrete fare. State ſano. Di Roma addì XXVII. di Marzo. M.D.LVII.

IL FINE.

I N-

Digitized by Google

INDEX FABULARUM.

Agnus, & Lupus. pag. 48
Anguilla, & Serpens. 16
Aper, & Vulpes. 43
Arbores, & Rhamnus. 51
Armentarius. 41
Aſini duo. 6
Aſini, & Juppiter. 28
Aſinus, Corvus, & Lupus. 49
Aſinus dominos mutans. 40
Aſinus, & Aper. 30
Aſinus, & Equus. 46
Aſinus, & Lupus. 5
Aſinus, & Vulpes. 48
Aſinus, Simius, & Talpa. 25
Aſinus ſimulacrum geſtans. 52
Aſtrologus. 40
Avarus. 27
Auceps, & Caſſita. 22

Bubulcus, & Hercules. 50

Canes duo. 37
Canes duo, & Coquus. 44
Canis, & Caro. 29
Canis, & Lupus. 16
Canis, Gallus, & Vulpes. 17
Canna, & Oliva. 27
Caſſita. 53
Cerva, & Vitis. 38
Cervus, & Hinulus. 14
Cochleæ. 19
Cornix, & Canis. 9
Cornix, & Hirundo. 19
Corvus, & Mater. 10
Corvus, & Serpens. 15
Corvus, & Vulpes. 13
Cycnus, & Anſer. 15

Deceptor, & Apollo. 23
Dies Feſtus, & Profeſtus. 13

Equus, & Aſinus. 11

Feles, & Gallus. 24
Formica. 46
Formica, & Cicada. 6
Fullo, & Carbonarius. 35

Gallina, & Hirundo. 43

Herus, & Canes. 48
Herus, & Canis. 29

Jactator. 35
Juppiter, & Cochlea. 31
Juppiter, & Minerva. 4
Juvenes duo, & Coquus. 18

Latro, & Mater. 39
Leo, Aſinus, & Vulpes. 4
Leo, & Vulpes. 12
Leo, & Vulpes. 41
Leo, Lupus, & Vulpes. 56
Leo mente captus, & Caprea. 5
Lignator, & Mercurius. 34
Lupus, & Grus. 30
Lupus, & Mulier. 42

Mercurius. 49
Mercurius, & Statuarius. 19
Mergus, Rubus, Veſpertilio. 8
Momus. 50
Monedula. 47
Mulier, & Medicus. 37
Mulus. 18

Mu-

Mures. 26
Mures, & Feles. 32
Muſca. 10
Muſca, & Quadrigæ. 25

Ollæ duæ, Ænea, & Fictilis. 3

Pater, & Filii. 20
Pater, Filius, & Aſinus. 57
Pavo, & Monedula. 14
Pica, & Aves. 26
Puer, & Scorpius. 15
Pullus Aſini, & Lupus. 30

Ranæ duæ ſitientes. 21
Ranæ duæ vicinæ. 22
Ruſticus, & Eques. 10
Ruſticus, & Juppiter. 55

Satyrus, & Homo. 31
Senex, & Mors. 8
Simius, & Delphus. 20
Simius, & Vulpes. 45
Spes. 52
Sus, & Canis. 7

Turdi. 6

Vates. 40
Veſpertilio, & Muſtella. 42
Vulpes. 33
Vulpes, Aſinus, & Leo. 45
Vulpes, & Aquila. 32
Vulpes, & Erinaceus. 11
Vulpes, & Larva. 36
Vulpes, & Lupus. 27
Vulpes, & Rubus. 36
Vulpes, & Simius. 54
Vulpes, & Uva. 12
Vulpes vota mutans. 25
Uxor ſummerſa, & Vir. 24

INDEX EORUM

Quæ hoc Volumine continentur.

Epiſtola ad Lectorem.
Silvii Antoniani Epiſtola in Gabrielis Faerni Fabulas.
Teſtimonia ſelecta de Gabriele Faerno.
Gabrielis Faerni Fabulæ. pag. 1
Ejuſdem alia Carmina. 59
Illuſtrium Poetarum Carmina ad Gabrielem Faernum, & de eodem. 72
Vincentii Luchini Typographi Epiſtola in Philippicas Ciceronis a Faerno emendatas. 79
Gabrielis Faerni Epiſtola in eaſdem. 81
P. Victorii Epiſtola in P. Terentium a Faerno caſtigatum. 84
Silvii Antoniani Epiſtola in eumdem. 91
Gabrielis Faerni Liber de Verſibus Comicis, imperfectus. 96
Dominici Lazarini Epiſtola ad Jo. Antonium Vulpium. 102
Lettera di Gabriello Faerno, in cui ſi contiene la cenſura delle emendazioni di Carlo Sigonio ſopra T. Livio. 103

NOI

NOI RIFORMATORI

dello Studio di Padova.

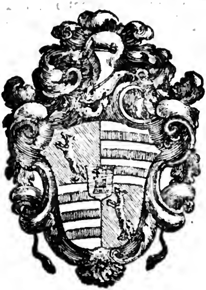
COncediamo licenza a *Giuſeppe Comino* Stampatore in Padova, che poſſa riſtampare il Libro intitolato: *Gabrielis Faerni Cremonenſis Fabulæ Centum, ex antiquis Auctoribus delectæ &c.* giuſta l'eſemplare ſtampato in Padova nell' anno 1718.

Data li 6. Settembre 1730.

(Andrea Soranzo Proc. Rif.
(Giovan-Pietro Paſqualigo Rif.

Agoſtino Gadaldini Segret.

Digitized by Google

PATAVII. CIↃIↃCCXXX.

VI. KAL. NOVEMBRIS.

Excudebat JOSEPHUS COMINUS.

Digitized by Google

Digitized by Google

BIBLIOTECA